kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 33 ARALIK 1987 250.000 TL. (KDV DAHİL)

ABD'DE KADIN DÜŞMANLARI ÖRGÜTLENİYOR

erkek kadının doğal efendisiymiş!

BJÖRK

kediye uçmayı öğreten kadın

.....

malum ve gizli doğal ve ayıp

ÂDET KANAMASI

YATAKTA EVET DEMEK, HAYIR DEMEK

.....

duygu asena'nın son kitabı

BİREYSEL KURTULUŞTAN AŞK AFYONUNA

Merhaba,

Bu sayı kapak sayfalarımızı, neredeyse hemen hepimizin çocukluğun bitimiyle menopoz arasında yaşadığımız çok doğal ama çok az konuşulan bir konuya, âdet kanamasına ayırdık. Aybaşına ilişkin yaklaşımlar ve bizim aybaşım nasıl yaşadığımız, erkek egemenliğinin ikiyüzlülüğüne de ayna tutuyor: Annelik kutsal, âdet kanı kirli. Doğurganlığımız erdem, aybaşımız gizli. Kapak sayfalarımızda âdet kanamasıyla ilgili toplumsal ve cinsiyetçi baskılar, hurâfeler, bilimsel veriler hatta öğütler bile var.

Ezilen cins için cinselliğe evet demek de hayır demek kadar sorunlu. Germaine Greer, İkinci Dalga feminizmin tartışma yaratan isimlerinden biri. Greer yazısında, 60'lı yıllarda kadınların cinselliğe evet demelerinin zor olduğunu, bugünse hayır demeyi unuttuklarını, hayır deme hakkının ellerinden alındığım anlatıyor. Cinselliğin içe girme kültürüyle tanımlanmasının, 90'larm özgürleşmiş genç kadınları açısından ne anlama geldiğini araştırıyor. Tartışılır görünen kimi yargılarına rağmen ve kışkırtıcı üslubuyla, Greer'ın yazısı cinsel devrime kadınlar açısından sorgulayıcı, düşündürücü bir bakış sunuyor.

Geçen sayımızda bir çağrı yapmış, kadınlar açısından en kötü üç reklamı birlikte seçip "Kristal Ayva"yla ödüllendirme önerisinde bulunmuştuk. Çağrımıza birçok okur yanıt verdi. Eleme devam ediyor ve jüri sizsiniz, yanıtlarınızı bekliyoruz.

Ocak sayımızda görüşmek üzere.

Pazartesi Lokali'nde toplantı

• Gecekondu mahallelerindeki kadın çalışmalarını merak edenlere... Fügen Yıldırım, *Pazartesi* okurlarına, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'ndaki deneyimlerini aktaracak.
Tarih: 13 Aralık Cumartesi, saat 14.00.
Yer: Abdullah Sokak, No. 9, Beyoğlu.

kadınlara mahsus gazete
PAZARTESİ

Her kadın, herhangi bir hastalığı yoksa, hayatının önemli bir kısmında her ay düzenli olarak âdet kanaması yaşıyor. "Ay hali", ayın gökyüzündeki yolculuğu kadar tabî, herkesin bildiği ama hakkında konuşulmayan, üzerinde düşünülmeyen gizli bir kadınlık hali.

âdet kanaması

malum
ve gizli,
doğal
ve ayıp

Hayatımızın önemli bir bölümünde ayın birkaç gününü kanayarak geçiriyoruz; malum. Peki siz bunun kadar malum ve gizli olan başka bir şey biliyor musunuz? Âdetimiz bize her ay birkaç gün kanamaktan çok daha fazla şey ifade ediyor aslında.

hilalden dolunaya neler oluyor?

tabiat, itikat, mahçubiyet... âdet

bir soruyla başlamak istiyorum, gövdemiz, daha soğuk ama bilimsel bir ifade kullanmayı seçersek biyolojimiz biz kadınlar için bir kader midir yoksa bir kaynak mı? jinekolog doktor nuriye ortaylı, *pazartesi*'nin eski sayılarından birisinde, doğurabilmeyi insanı mağdur eden bir ayrıcalık olarak tanımlamıştı. doğum yaptıktan yedi ay sonra ilk âdetini memnuniyetsizlikle karşılayan bir kadın, feminist bir arkadaşının, yatağında tatlı tatlı uyuyan kızını göstererek, "bak doğurganlığın sana ne hediye etti, âdetinden rahatsız olma," dediğini anlatıyor. aylık kanamamız, bizim için erkeklerin karşısında sahip olduğumuz doğurabilmek ayrıcalığının bir ceremesidir adeta. doğurmak için, o ay hamile kalmadığımız, gövdemizin içinde bir insan yavrusu büyümeye başlamadığı için her ay kanıyoruz.

ayın başı

erkek egemenliği ikiyüzlülükler üzerinde yükselir. o yüzden, annelik kutsal, adet kanı pistir, yetiştirdiği çocuklar her kadının gururu, âdet kanaması utanıp saklanılması gereken bir şeydir. *kadından doğma* adlı kitabına, "Gezegenin üzerindeki bütün insanlar bir kadından doğmuştur," diye başlayan adrienne rich, aynı kitabında şöyle diyor:

"Kadınlar hep bekler gibidirler: Kendilerine bir şey sorulmasını beklerler, bazen aybaşı olmaktan bazen de olmamaktan korkarak âdetlerini beklerler, erkeklerin savaştan ya da işten dönmelerini beklerler, çocukların büyümesini ya da yeni bir çocuğun doğmasını beklerler, ya da menopoza girmeyi."

işte ömür niyetine yaşadığımız bu bekleyişin aylık bir çarkı vardır. "birazdan bitecek, daha rahat giyineceğim, daha rahat sevişeceğim, daha rahat spor yapacağım." sonra hamile kalmanın en mümkün olduğu dönem gelir. çocuk isteniyorsa mümkün olduğu kadar fazla sevişme zamanı, takvim yöntemiyle gebelikten korunuluyorsa sevişmek için biraz beklemeli. sonra âdetin beklendiği hafta yani gerginlik, şişlik hissi ve sonunda kanama.

kadınların aylık kanamasının çeşitli adları var, bunların bir kısmı aybaşı, âdet ve fransızca cetvel anlamına gelen regl, belirsiz bir bekleyişi işaret etmekten ziyade, yaşayana ve şahit olana zamanın akışı hakkında bilgi veren bir düzeneği hatırlatıyor. günlerin akışıyla ilgili hiç bir aracınız olmasa bile iki kanamanız arasında geçen süre bir ayı devirdiğinize işaret eder.

ancak bu ay insan kültürünün belirli bir evresinde ortaya çıkan takvimin otuz ya da otuz bir günlük ayı değil, gökyüzündeki ayın hilalden dolunaya sonra tekrar hilale dönmesini arasında geçen süredir.

kadınların tabiata erkeklerden daha yakın olduğunu iddia edenlerin bir dayanağı da kadınların aylık çarkının ayın hareketleriyle olan bu yakın ilgisi. gerçekten de, en mekanik, en "modern", en tabiattan uzak bir şehirde, bilgisayarlar, mikrodalgalar, gövdenizi her türlü tabii salgıdan uzak tutan kozmetikler arasında bile yaşasanız, âdet kanaması tabiatın bir parçası olduğunuzu fark ettirmez mi size?

nitekim, memelilerin çoğu, en azından küçük miktarlarda âdet görüyor. ancak bu çok nadir gözlemlenebilen bir şey çünkü yumurtlama ile cinsel ilişki arasında bir bağ var. yani memelilerin bir çoğunun kızışma dönemleri yumurtlama dönemleriyle aynı. (hatta tavşanlar, ancak cinsel ilişki kurarlarsa yumurtluyorlar.) dolayısıyla âdet olmalarına

kanaması

gerek kalmadan çiftleşiyorlar. yumurtlamasıyla cinsel arzusu arasında bir bağ olmayan iki tür biliniyor; insanlar ve goriller. ancak insan dişisi, insanlık tarihinin önemli bir bölümünde bu kadar sık kanamıyormuş. çünkü doğum kontrolü mefhumunun olmadığı zamanlarda kadınlar genellikle ya hamile, ya da emzirir vaziyette oluyorlarmış. emzirmek, kadını âdetten kesiyor. en azından bir süre. ancak kanamanın olmadığı bu dönemlerde bile hamile kalmak mümkün. dolayısıyla sütün koruması yüzde yüz geçerli değil.

aynı evi, aynı işyerini, aynı yatakhaneyi paylaşan, yani uzun zaman birlikte kalan kadınların kanamalarının aynı zamana denk düştüğüne ilişkin gözlemler var. bir araştırma bunun kadınların birbirinin kokusundan aldıkları hormon sayesinde olduğunu söylüyor. üst dudaklarına birbirlerinin teri sürülen kadınlar ayrı ayrı yerlerde olsalar da âdetleri aynı zamanda oluyormuş. ancak bu araştırmalar henüz ciddi kanıtlar sunmuyor. aynı şekilde erkek kokusunun kadınların âdetini düzene soktuğu yönünde bir iddia da var. ancak nuriye ortaylı, bunun nazi döneminde almanya'da türetilmiş tıp iddialarına dayandığım ve gerçekliğinin olmadığını söylüyor.

âdet kanamasıyla ilgili en önemli sorun da burada yatıyor zaten. o kadar ideolojik ele alınan bir konu ki, bu konuda söylenen bir çok şeye inanmak mümkün değil. kadınların kendi bedenleri konusundaki cehaleti ise bundan daha tehlikeli sonuçlara yol açabiliyor. şahsen kendi çevremde, âdet kanlarıyla çişlerinin aynı delikten geldiğini zanneden üniversite eğitimi görmüş, bir tanesi çocuk sahibi üç kadınla karşılaştığımı aktarmak istiyorum. çişleri gelip tuvalete gittiklerinde tamponlarını çıkarmaları gerektiğini sanıyorlardı. bu cehaletin sebebi, kadınların bedenlerine özellikle de üreme organlarına duydukları yabancılık ve cinsellik karşısında yaşadıkları utanç ve çekingenlik. hemen bütün kadınların jinekolojik muayeneyi en zor muayene saymaları canlarının acımasından değil, "bölge" konusundaki hassasiyetlerinden.

kötü kan

hemen her yerde okuyabileceğiniz birkaç

İlk kan

Kadınlar, coğrafyaya göre değişse de, genellikle dokuz yaşından sonraki bir zamanda ilk âdet kanamalarını yaşarlar. İlk kanama her zaman genç kızın anneliğe biyolojik olarak hazır olduğu anlamına bile gelmez. Psikolojik hazırlığa ise daha çok zaman olabilir. Adet kanamasının aslında küçük kızın büyümesinde çok önemli bir anlamı olmamasına rağmen kadınlar o ilk kam genellikle şaşırtıcı, ağır bir olay olarak hatırlarlar. Aşağıda okuyacağınız tanıklıklar, bu konuda çeşitli kuşakların tecrübeleri arasında pek bir farklılık olmadığım gösterirken, ebeveynin ya da eğitim kurumlarının vereceği cinsel eğitimin faydasına işaret ediyor.

Nasıl korktum anlatamam

Annem lise mezunu, bir ara öğretmenlik yapmış, oldukça kültürlü bir kadındı, her şeyi annemden öğrenmiştim. Ama bana bu konuda bir şey söylememişti. Okulların açılmasına kısa bir süre kala bir sabah kanlar içinde uyandım ve dünyam başıma yıkıldı, panik içinde ne yapacağımı şaşırdım, ölüyorum artık dedim. O gün kimseyle konuşmadım, sokağa bile çıkmadım. Ertesi gün iyice yıkılmıştım, banyodan çıkmak istemiyordum. Annem gelip kapıdan ne yaptığımı sordu, bendeki değişikliği hemen fark eder zaten. Ağlayarak çıktım, sanki yaşadığım son dakikalardı benim için. Gözyaşları içinde (yerini söylemeden) vücudumun kanadığını söyledim. Annem gülmeye başladı, eliyle yanağına hafifçe vurdu. Hayatımda ilk kez annemin gerçekten üzüldüğünü gördüm. Üzülmesinin sebebi benim ağlamam, korkmam ve bilgisizliğimdi. Benden defalarca özür diledi anlatmayı geciktirdiği için. Sonra bana bir bohça verdi, "Bunlar senin, kullandıktan sonra yıkayıp tekrar yerine koyarsın." dedi. O olaydan sonra kendimi önemli biri gibi hissetmeye başlamıştım. (39, garson)

Annem önceden anlatmıştı

Regl; annemle aramızda en çok konuştuğumuz konulardan biriydi ben çocukken. Onu elinde pedlerle her gördüğümde, bu konu açılırdı. Ufak tefektim,okul arkadaşlarım da benden yaşça büyük ve bedensel açıdan daha gelişkin kızlardı. Orta okulda sınıfta regl olmayan tek kız bendim. Şanslı hissediyordum kendimi. Millet elinde tuhaf torbacıkları gizleyerek, erkek çocukların alaylı bakışları arasında tuvaletlere koşarken, ben mutlu mutlu sıramda otururdum. Bir akşam evde müzik dinlerken, külotumda olağandışı bir ıslaklık hissettim. "Ne oluyoruz?" deyip tuvalete gittim. Külotta kahverengimsi bir leke vardı. Anneme söyledim, O da beni kutladı ve bir paket parfümlü pet hediye etti. O akşam babama ve eve gelen konuklara da durumu duyurmuş. Ertesi gün en yakın arkadaşıma kanlı durumumu anlatırken, içimde duyduğum tek şey can sıkıntısı ve bezginlikti. Regl günleri benim için hâlâ can sıkıcı ve bezdiricidirler. (20, öğrenci)

Saklamak....

Âdet kanaması kadın bedeninin en tabî faaliyetlerinden birisi olmasına rağmen, kadınlar bu durumu gizlemeyi tercih ederler. Kanamayla ilgili en önemli psikolojik baskı da belki bu saklama, utanma ihtiyacı.

En çok babamdan...

Ben de herkes gibi âdet kanamamı saklamak gerektiğine inanarak büyütüldüm. Ancak son yıllarda, işte ve okulda temiz pedimi saklamaktan vazgeçtim. Ama evde babamdan hâlâ utanıyorum ve pedimi saklıyorum. (25, felsefeci)

Çok saklarım...

Kimsenin âdet olduğumu bilmesini istemem. Hele kirli pedimi iyice paketlemeden atmam. Pis bir şey olduğunu düşünüyorum. Temiz pedimi de kimseye göstermeden tuvalete götürürüm. Bu bana ait bir şey, paylaşmak istemem. (39, bir kahvede çalışıyor)

Yıllar içinde değiştim

Kültürlü, kitap okunan bir ailede büyüdüm. Ancak bu tür konular tam bir tabuydu. Yıllar boyunca âdet kanamamı, pedlerimi, kanlı külotlarımı babamdan gizlemek için bin bir çile çektim. Evlenip boşandıktan sonra yine baba evine döndüm. Ama bu sefer eski halim kalmamıştı. Ped paketimi banyoda bıraktığımı gören annem fenalıklar geçirdiyse de aldırmadım. "Babam âdet kanaması olacak yaşta olduğumun farkında değil mi anne," dedim. (38, gazeteci)

Dinsizin hakkından...

İşyerindeki erkekler çok maçodur. Âdet kanamasıyla ilgili şakalar yaparlar sürekli. Hani vampir bara girmiş, bir bardak su istemiş sonra içine kullanılmış bir tampon sallandırmış filan gibi şeyler. Sonra işyerine Amerikalı bir kız girdi, çok iyi Türkçe biliyor. Güzel de bir kız. İşe girdiğinin ikinci ayı falandı, büronun içinde dolaşıyor, bir iş için bir kaç kişiyle konuşması lazım. Elinde kalem gibi bir şey var, hemen anlayamadım. Sonra fark ettim ki, hani karton aplikatörlü tamponlar vardır ya, elinde onu tutuyor ve öylece konuşuyor. Karşısındaki erkeklerden bazısı ne olduğunu anladılar, şok içindeler. Bir ara, tamponu kalem ya da sigara gibi kulağının arkasına koydu. Sonra yine çıkardı ve "Ah, unutmuşum, bir dakika lütfen," deyip banyoya yöneldi. Yüzünün ifadesinden bilerek böyle yaptığını anladım. O kız, o rahat tavırlarıyla, işyerindeki erkekleri bir çok konuda geriletti. (30, mimar)

Kan kâğıdı

Küçükken, annem ve teyzem banyoda karşılaştığımızda pedlerini benden gizlemezlerdi. Dört beş yaşındayken, şöyle konuşurmuşum, "Ben de bir gün büyüyeceğim, topuklu ayakkabı giyeceğim, ruj süreceğim, kan kâğıdı koyacağım." (11, öğrenci)

bilgiyle başlamak istiyorum. yetişkin bir kadının bedeni, menopoza girene kadar her ay düzenli bir biçimde yumurtlar. bu yumurta döllenmediği takdirde parçalanır ve bedenden dışarı atılır. âdet akıntısı, bu yumurtanın parçaları, vajinal akıntılar, rahim salgısı, çeşitli hücreler ve bazen pıhtılaşmış haldeki kandan oluşur. ancak kan, bütün bunları kırmızı ya da kahverengiye boyadığı için ayırt etmek zordur.

âdet kanamasının yukarıda zikrettiğimden başka isimleri de var; kirli, renkli gibi. çoğumuz âdet kanımızdan uzak dururuz. ama bazı kadınlar âdet kanından iğrenmemeyi öğrenmişler. bu konuda duyduğum en şaşırtıcı şey, anja meulenbelt'in türkçe'de de yayımlanan *utanç bitti* adlı romanındaydı. burada roman kahramanı seyahat ederken yol kenarında tamponunu değiştiriyor ve eline bulaşan kanı yalıyordu; "musluk suyundan daha temiz," diyerek. gerçekten de âdet akıntısı, bedenin en temiz ifrazatlarından birisidir. içinde herhangi bir bakteri ya da mikrop taşımaz. tıpkı ter gibi, beden dışına çıkıp da bakterilerle karşılaşmadan herhangi bir kokusu yoktur. ama hem çürümüş, hem bakteri ve mikrop dolu hem de kötü kokulu olan dışkıdan beter muamele görür genellikle. havayla temas ettikten sonra mikrop ve bakteri üremesine uygun bir ortam oluşturur ama örneğin kakalı tuvalet kâğıdını çöp sepetine sarıp sarmalayıp atmamanıza rağmen kullanılmış pedinizi saklamanızın sebebi bu değil, kanınızı başkalarından saklama ihtiyacıdır. halbuki margie profet adındaki otuz beş yaşındaki bir biyolog, âdet akıntısı içindeki bazı bağışıklık hücrelerinin kadınları cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korumaya bile yaradığı görüşünde.

ama genel kam yukarıda da söylediğim gibi, âdet kanının, kanayan kadının ve kanadıkları için bütün kadınların kirli olduğu yönünde. nitekim âdet sırasında oruç tutulmaz. ama oruç tutulmadığı belli olmasın diye de yemek gizli gizli yenir. bunun birinci bölümü dini, ikinci bölümü toplumsal. benzer

Kanarken cinsel ilişki

Birçok kadın, âdet kanamaları sırasında cinsel ilişki kurmaktan çekiniyor. İslamda ve Yahudilikte âdet halinde cinsel ilişki kadın için de, ona yaklaşan erkek için de günah. Cinsel hayatını bunlara göre düzenlemeyen dogulu ve batılı bir çok kadın da kendilerini pis hissettikleri için kanamaları sırasında sevişmekten çekiniyorlar. Birçok erkek de kanayan kadını pis bulduğu için yaklaşmak istemiyor. Bunlar tamamen ideolojik temelli bakış açıları. Kanla bulaşan bir hastalığı yoksa adet gören bir kadının erkege hastalık bulaştırması diye bir şey söz konusu değil. Buna karşılık kanayan bir kadın, hastalık kapmaya daha yatkın bir durumda. Dolayısıyla âdet sırasında bir erkekle sevişecekseniz prezervatif ve hatta (yatağın yorganın kanlanmasını engelleyeceği için) diyafram kullanmak akıllıca bir şey.

Bütün bunların iki açıdan önemi var. Birincisi orgazm olmanın âdet sancısına iyi geldiği biliniyor. İkincisi birçok kadın, âdetlerinin ilk günlerinde cinsel açıdan daha arzulu oluyor.

Âdet öncesi gerginlik
Gerçek mi hayal mi?

Âdet öncesi gerginlik, son yıllarda kadınlarla ilgili çok sözü edilen bir kavram. Kadınların âdet kanamaları öncesinde farklı bir dönemden geçtikleri, bu dönemde daha gergin, sinirli oldukları iddia ediliyor. İngiltere'de ve Fransa'da âdet öncesi gerginlik bazı ceza davalarında kadınlar lehine hafifletici sebep bile sayıldı. Adet öncesi gerginlik, hemen her kadının tecrübe ettiği bir şey. Ancak sebeplerinin fizyolojik mi, psikolojik mi yoksa ikisinin karşılıklı etkileşimi mi olduğu tartışılıyor. Ancak bu dönem, kadınları bazı işlerden uzak tutmak için bir gerekçe olarak da kullanılıyor. İngiltere'de bu dönemde kadınların daha saldırgan ve şiddete yatkın oldukları iddiası karşısında feminist yazar Sue O'sullivan, erkeklerin her halükârda kadınlardan daha sinirli, saldırgan ve şiddete yatkın olduklarını hatırlatıyor.

Bu gerginliğe karşı neler yapilabileceği konusu da tam açıklık kazanmış değil. Bu dönemde fazla tuz ve sıvı almanın gerginliği arttıracağı öne sürülürken şimdi bunlardan kaçınmanın da gerginlik yaratabileceği görüşü hâkim. B6 vitamini, magnezyumla birlikte kalsiyum ve potasyum almanın faydasından söz ediliyor. Bazı yoga egzersizlerinin ve sakinleştirici bitki çaylarının da faydası olduğu söyleniyor. Ancak en önemli şeylerden birisi, âdetimizi olumsuz bir şey olarak değil, bedenimizin faaliyetlerinden herhangi birisi olarak algılamak.

Bu arada, âdet öncesi gerginliğin ve ona bağlı ayrıcalıkların Refah Partisi'nin kadınlar için önerdiği âdet izninden farklı olduğunu hatırlatalım. Refah Partisi'nin önerdiği âdet kanaması sırasında kadınlara işten izin verilmesi. Bunun, âdet sırasında kadınların kirli sayılmasıyla alâkalı olduğu açık. Ayrıca bu hiç gerçekçi olmayan bir talep. Kadınların âdet kanamalarından doktora zor bahsettiği bu ülkede patronlarına ya da personel müdürüne bunu aktarmaları zaten pek mümkün görünmüyor. Bundan başka, böyle şeylerin kadınları işe almamak için bir gerekçe olarak kullanıldığını da biliyoruz. Dolayısıyla Avrupa'da önerilen pozitif ayrımcılığın bu uygulamayla ayrımcılığa dönüşeceği açık.

Ne kullanmalı?

Çeşitli kültürlerde kadınlar âdet kanamalarını değişik biçimlerde ele aldılar. Bazı zamanlarda ve kültürlerde kanamaya karşı hiçbir şey kullanmazlarmış. Bir kısmımızın hatırlayabildiği zamanlarda ise kadınlar, kendi pedlerini ve tamponlarını kendileri yapar, genellikle de yıkayıp tekrar kullanırlarmış. Şimdilerde bazen gazlı bezle, bazen yalnız başına pamuk kullanmak yaygın. Türkiye'de, kırsal bölgelerde ise bez hâlâ en sık kullanılan araç. Bunun dışında, piyasada pedler ve tamponlar mevcut. Bunları seçerken, kullanabileceğiniz en az emici ürünü tercih etmek önemli. Özellikle tamponların yol açtığı toksik şok sendromu adlı öldürücü hastalık riski tamponların uzun süreli kullanımıyla artıyor. Tamponlar, kuru kaldıklarında vajinanızda kolaylıkla hissedemeyeceğiniz yaralara yolaçabilirler. Parfümlü ve deodorantlı ürünlerden, özellikle de tamponlardan mutlaka kaçınmak gerek. Vajinanın içinin çok hassas bir kimyasal dengesi var ve bu tür yabancı kimyasal maddeler bu dengeyi kolaylıkla bozabiliyor.

Son zamanlarda, batıda bazı kadınlar, doğal süngerden yaptıkları tampon ya da pedleri kullanmayı tercih ediyorlar. Bunları yıkayıp temizleyip yeniden kullanmak mümkün. Eğer doğal süngerden bir tampon kullanmak isterseniz, ip kullanmamanız tavsiye ediliyor çünkü dışarı sarkan ip, tıpkı tamponlarda olduğu gibi bakteri ve mikroplar için bir geçiş sağlayabiliyor. Süngerde bir koku oluşursa, sirkeli suyla yıkamakta fayda var. ayrıca, enfeksiyonunuz olursa, ya da parçalanma belirtileri gösterirse süngeri tekrar kullanmamanız tavsiye ediliyor. Bu yöntem aklınıza yattıysa, seçeceğiniz süngerin kirlenmemiş denizlerden çıkarılmış olmasına ve özellikle tampon olarak kullanacaksanız içinde kum kalmamış olmasına dikkat etmek gerek.

Ne sünger, ne ped, ne de tamponların steril olmadığını hatırlatalım.

Bazı kadınlar ise, doğum kontrolü için kullandıkları diyaframlarını adet akıntılarını tutmak için de kullanıyorlar ve arada bir diyaframı çıkartıp boşaltıyor ve yıkayıp yerine takıyorlar.

Bu yöntemler gündelik hayatınız için pek uygun olmayabilir ama yanınızda tampon ya da ped taşıyamayacağınız durumlar için aklınızda bulunsun.

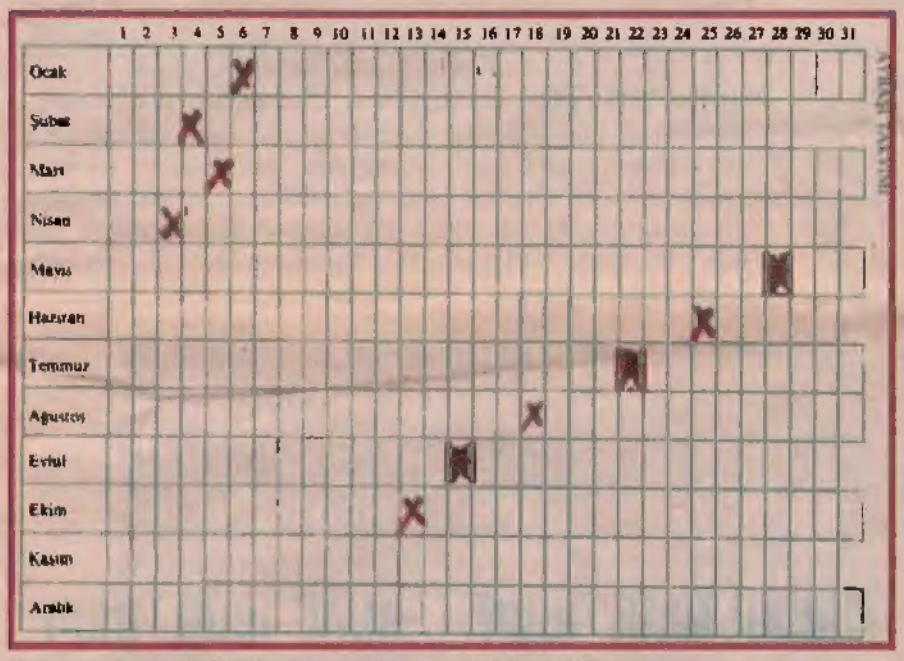

Kadın ajandalarında âdet kanamasını takip etmek için takvim yer alıyor.

uyumak ve egzersizin ve yalnız veya bir eşle orgazm olmanın da faydalı olduğu gözlemlenmiş. ayrı ayrı zamanlarda alınmak şartıyla (birlikte kurşun ya da arsenik üretebiliyorlar) kalsiyum ve magnezyum sırt ve bel ağrılarına iyi geliyor. B6 vitamini her türlü âdet problemi için iyi.

biçimde, bitki dikilmez, yeni işe başlanmaz, bebek görmeye gidilmez (bebek yara dökermiş), turşu kurulmaz, açılmaz (bozulurmuş). mayonezin, saç boyasının, kınanın da tutmadığı söylenirse de bunların sebebi bilimsel olarak açıklanmış değil.

daha rahat bir adet

âdet kanamasının özellikle şehirli kadınların ağzına yerleşmiş bir başka adı daha var; hastalık. çoğumuz, "hastalandım" diye bahsederiz kanamamızdan. bizim kendimizi hasta hissetmemizde bütün bu önyargıların etkisi var. öte yandan, âdet döneminde kadınlar belli fiziksel rahatsızlıklar yaşıyorlar. buna karşı ağrı kesicilerden, masajdan, bitkisel çaylardan fayda görebilirsiniz. bunları kullanırken, aspirinin kanmayı arttırıcı etkisi olduğunu hatırlatalım. böğürtlen yaprağı çayının ise çok faydası olduğu söyleniyor.

bir çok kadın, bakliyat, sebze, meyva tüketimlerini artırıp, tuz, şeker ve kafein tüketimlerini azalttıklarında kanamalarının daha rahat geçtiğini söylüyorlar.yeterince kanama öncesinde ve kanama sırasında ortaya çıkan şişkinlik duygusu, vücutta su birikmesinden kaynaklanıyor. buna karşı tuzu azaltmak ve idrar söktücüler iyi gelebilir. ancak idrar söktücülerin çoğu aynı zamanda potasyumunda atılmasına sebep olduğu için, en iyisi bolca su içmek. su içmek, vücuttan su atılmasına sebep oluyor. âdet sırasında ve sonrasında ortaya çıkan halsizlik ise demir eksikliğinden kaynaklanıyor. demir bir çok yiyecekte bulunduğu gibi demir hapı almak da mümkün.

âdet kanaması, dış etmenlerden en etkilenen beden faaliyeti. birçok kadın gerginlik altında erken âdet gördüklerini aktarıyorlar. buna karşılık gerginlik ve zor koşullar altında aylarca âdet görmeyen kadınlar da var. gözaltına alman, cezaevinde yatan, dağda, şehirde savaşa katılan, uzun zamanlar boyunca doğada kalan kadınların kanadıklarında ne yaptıklarını ya da siz benzer koşullarda kalsanız ne yapacağınızı merak ediyorsanız haberiniz olsun, çoğunun aylarca âdet görmediği söyleniyor.

ayşe düzkan

Kadınların dünyasına girmek istiyordum

Arkadaşlarımla regl üzerine konuşurduk. Henüz hiçbirimiz regl olmamıştık. Ama birbirimize yalan yanlış bilgiler veriyorduk. Bu arada benden iki yaş büyük ablam regl olmuştu ve annemle aralarında hoş bir yakınlık başlamıştı. Bu yakınlığı kıskanmaya başlamıştım, en büyük hayalim annemle bu yakınlığı yaşamaktı. Fakat kötü tesadüf şubat tatilini amcamlarda geçirirken regl oldum. Ablam da benimle birlikteydi. Bilgim olduğu halde külotumda kan görünce korktum. Aklıma regl gelmedi. Bir felaket oldu sandım. Ablama koştum. Ablam yanağıma bir tokat attı ve "Artık büyüdün." dedi. Annemin ona yaptıklarım bana yaptı. Belli olmasın diye banyodaki pamuktan küçük küçük koparıyordum. Amcam beni bakkala göndermek istedi, yerimden kalkamadım. Kalkınca akacak gibi geliyordu. Amcam bana ne tembelsin filan dedi ama bir şey diyemedim. (38, gazeteci)

Evlendiğimde âdet görmemiştim

Çok genç yaşta kendimden büyük bir adamla evlendirildim. Kocam öğretmendi. Yaşı büyüktü ama yakışıklı ve şefkâtli bir adamdı. Evlendiğimde henüz âdet olmamıştım. Kocamın yanma giderken korkudan tir tir titriyordum. Geceliğimin yakasından içeri şöyle bir baktı, kıçıma bir şaplak vurup, "Hadi bakalım sen git annenin yanma," dedi. Sevinç içinde koşa koşa annemin koynuna girdim. Nikâhımdan bir yıl soura âdet gördüm. Kocam beni ancak o zaman koynuna aldı. (71, ev kadını)

Çok hevesliydim!

İlk âdet kanamam on bir yaşında oldu. Böyle bir şey olacağım biliyor ve hevesle kadın olacağım günü bekliyordum. Koşa koşa anneme gidip "Oldum!!" dedim. Bezler alındı, çok mutlu oldum. Ama asıl eğlenceli olan en yakın iki kız arkadaşımı onlar henüz âdet görmediği için aşağılayışımdı. Arada üçümüz oturup birbirimizin "kuku"sunu incelerdik, onlarınkinde bir eksiklik var mı diye. O sırada bale yapıyordum. Annem âdet günleri bale derslerine gitmemi özellikle teşvik ederdi. Az sancılı, oldukça problemsiz geçti ilk âdetlerim. (46, öğretim görevlisi)

Hiç bir şey bilmiyordum...

Annem, teyzem, anneannem arasında zaman zaman geçen aybaşı, ayborusu tuttu gibi sözlerin anlamını bütün meraklı sorularıma karşın öğrenemedim. Verilen cevap zamanı gelince öğrenirsin oluyordu. Zamanı ilkokulu bitirdiğim yaz geldi. Tuvalette ilk kan parçacıklarıyla karşılaşınca çok üzüldüm. Kendimi nefrit oldum zannettim. Büyük bir üzüntüyle anneme söyledim. Annem büyük bir ciddiyetle artık büyümüş olduğumu, ileride çocuğum olması için her ay bunun olacağım anlattı. Gerçekten üzüldüm. Ve bana bu durumdayken kullanmak için bezler dikildi. İlk yıllarda bunların yıkanma işini de annem yaptı. Şimdi dört gözle menapozu bekliyorum kurtulmak için. (45, öğretmen)

Kadına yönelik şiddete son!

Dünya Kadına Yönelik Şiddete Son Günü'nde kadınlar çeşitli etkinliklerle kendilerine yönelik şiddeti protesto ettiler. 25 Kasım 1960'da, Dominik Cumhuriyeti'nde Trojilo diktatörlüğü sırasında, Sosyal Değişim Hareketi'nden üç kız kardeşin, Mirebal kardeşlerin arabadan indirilerek tecavüz edilmeleri ve öldürülmeleri üzerine, önce Latin Amerikalı Karaipli kadınlar, daha sonra da tüm dünya kadınları, 25 Kasım'ı, Kadına Yönelik Şiddete Son Günü olarak kabul ettiler.

İstanbul'da çeşitli panel ve tartışma toplantılarının yanı sıra, çeşitli kadın gruplarından ve dergi çevrelerinden kadınlar 22 Kasım Cumartesi günü Taksim'den Galatasaray'a kadar slogan atarak yürüdüler. ODP'li kadınlar Salı Pazarı'nda bildiri dağıttılar. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, düzenlediği basın toplantısıyla kadınlara yönelik şiddeti protesto etti. Demokrasi ve Barış Partisi (DBP) Adana Kadın Komisyonu yayınladığı bildiride, genel olarak kadınlara yönelen şiddetin yanı sıra, Kürt kadınların maruz kaldıkları çok yönlü şiddeti de protesto ettiler ve aile içi şiddetle ilgili tasarının yasalaşmasını talep ettiler.

Ay sonuna denk düşmesi nedeniyle, 25 Kasım etkinlikleriyle ilgili elimize ulaşan haberler çoğunlukla İstanbul'dan. Bulunduğunuz yerlerde yapılan etkinliklere ilişkin haberler ve fotoğrafları bize ulaştırabilirseniz, gelecek sayımızda yer vermeye çalışacağız.

Aile içi şiddete karşı

22 Kasun'da Taksim'den Galatasaray'a yürüyüş yapan kadınlar aşağıdaki metni imzaya açtılar ve toplanan imzaları Meclis'e postaladılar.

"Şiddet bizim kaderimiz değil; şiddetsiz bir ortamda yaşamak en doğal hakkımız... Ancak, aile içi şiddeti önlemek amacıyla hazırlanan yasa tasarısı hâlâ mecliste, alt komisyondan üst komisyona, meclisten komisyona, komisyondan meclise gidip geliyor. Biz sesimizi çıkartmazsak bu yasanın çıkmayacağı açık.

Elbette ki, bu yasa çıkar çıkmaz kadınlara yönelik şiddetin ortadan kalkacağım düşünmüyoruz. Toplumdaki ve aile içindeki mülkiyet, güç ve iktidar ilişkileri değişmedikçe şiddetin ortadan kalkmayacağını gayet iyi biliyoruz. Ama gene de bu yasanın, gecikmiş de olsa. aile içi şiddetin önlenmesi için atılacak etkili adımlardan biri olacağım düşünüyoruz. Bu nedenle biz, aşağıda imzası bulunan kadınlar, söz konusu yasanın bir an önce çıkarılmasını istiyoruz."

Kadınlara akıl öğreten "feminist" erkeklerin dikkatine!

Dayanışma böyle olur

Başkan Nelson Mandela'mn da aralarında yer aldığı binlerce Güney Afrikalı erkek, 22 Kasım günü, ülkede kadın ve çocuk istismarına son verilmesi için çağrı yaptılar. Hükümet dairelerinden, sendikalardan ve hükümet dışı örgütlerden yaklaşık dört bin erkek Pretoria'da, tecavüz ve aile içi şiddete karşı yürüdüler. Mandela mitingde bir konuşma yaparak, istismarı sona erdirmek için kolektif eylem çağrısı yaptı.

Güney Afrika Hükümet Dışı Örgütler Koalisyonu yöneticisi Kumi Naidoo, Güney Afrika'da, yalnızca bu yılın ilk üç ayında 9300 çocuk istismarı vakasının rapor edildiğini söyledi. Ülkede her gün ortalama bin kadının cinsel istismara uğradığını ve altı kadından birinin evde şiddete maruz kaldığını sözlerine ekledi. Mandela kalabalığa şöyle seslendi:

"Bugüne dek Güney Afrika'da erkeklerin ortak sesi hiç duyulmamıştı. Bugünden itibaren, başkalarına şiddet uygulayanlar, izole edileceklerini ve diğer erkeklerin kendilerini koruyacağına güvenemeyeceklerini bilsinler. Tüm toplumu mücadele için seferber etmeden tek tek hepimizi etkileyen bu belayı alt edemeyiz."

Reuters

Mor Çatılı kadınlardan çağrı:

Politik cinayetleri teşhir edelim!

Mor Çatılı kadınlar 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Son Günü'nde yaptıkları basın toplantısında kadınları şiddete karşı mücadeleye çağırdılar. Kadınların birlikte yaşadıkları erkekler tarafından öldürülmelerinin "politik cinayet" olarak tanımlandığı basın bildirisinde somut bir öneri de yer aldı: "Bundan sonra basında gördüğümüz her kadın cinayeti haberi bizim için bir ihbar niteliğinde olacaktır. Kadınları, bu cinayetleri takip etmeye ve cenazelere toplu şekilde gitmeye çağırıyoruz. Kadınların türlü sebeplerle erkekler tarafından katledilmesine seyirci kalmayalım. Sesimizi yükseltelim. Şiddeti her yerde ortaya çıkartalım."

Kadın ve şiddet

Demokrasi ve Barış Partisi (DBP) İstanbul İl Kadın Komisyonu, "Kadın ve Şiddet" konulu bir söyleşi düzenledi.

Korucular tarafından tecavüze uğrayan Bemziye Dinç, yaşadığı tecavüzü ömür boyu unutamayacağını, ailesinin korku içinde yaşadığını çünkü davadan vazgeçmeleri için tehdit edildiklerini söyledi.

DBP Adana İl Örgütü'nden Songül Yıldız, geçen yılki 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde polisler tarafından gözaltına alınmasının bile hukuki bir dayanağının olmadığını ve buna rağmen bir de işkence gördüğünü belirtti.

On dört yaşında hiç tanımadığı biriyle, ailesi tarafından evlendirilen ve yıllarca kocasından dayak yiyen Ayşe Yaman, "Dört senelik evlilik yaşamımda hastanelik olana kadar kocamdan dayak yedim. Bundan kurtulmak için babaevine döndüğümde de babamdan dayak yiyordum. Ama dayak yiye yiye mücadele ettim ve sonunda ben kazandım. Mücadelem sayesinde eşimden ayrıldım, şimdi çalışıyorum ve rahatım. Sessiz kalsaydım insanca yaşayamazdım."

"Şiddet güçlü olanın güçsüz olana uyguladığı bir iktidar biçimidir" diyen, Jiyan Kadın Kültür Evi'nden Nevin, "Görüyoruz ki hukukta, fazla olmasa da kadın lehine olan yasalar bile hayata geçmiyor. Kadın olarak hepimiz şiddeti yaşıyoruz ama Kürt kadım evdeki, toplumdaki şiddet dışında bir de devletin uyguladığı şiddeti yaşıyor," dedi.

TÜPÇÜ

RAMİZE ERER

Kadın emeği nasıl özgürleşecek?

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 23-26 Ekim 1997 tarihlerinde toplanan birinci büyük konferansında, partinin yürüteceği kadın politikasına ilişkin üç karar metni benimsendi. Bu metinler "Siyasal Islam ve kadınların özgürlüğü", "Savaş ve militarizme karşı kadın dayanışması" ve "Kadın emeğinin özgürleşmesi için" başlıklarını taşıyordu. (Bkz. *Pazartesi*, sayı 32). Bu sayımızda, bunlardan üçüncüsünün arka planını oluşturan ve karar metninin kendisinden daha ayrıntılı olan "gerekçe" metnini, Gülnur Savran'ın metnin mantığını (kendi yorumuyla) açıklayan yazısıyla birlikte yayınlıyoruz.

ODP'nin, kadınların çahşma yaşamında maruz kaldıkları dışlanma, ayrımcılık, baskı, şiddet ve sömürüye karşı benimsediği mücadele hattının esas olarak dört temel ayağı var. Bunlardan ilki, Formel sektör denen ve ücretli işgücünün örgütlü kesimlerini kapsayan alanda çahşan kadın emekçilere ilişkin klasik talepler dizisi. Ne var ki, ODP'nin bu alana yaklaşımı "klasik" değil: İşgücü piyasasının cinsiyetçi işbölümüne göre biçimlendiği gerçeğinden hareketle, ÖDP kadınları bu piyasanın verili kalıplarına dahil etme perspektifinin ötesine geçiyor. Metinde herşeyden önce, kadın işleri-erkek işleri ayrımının ortadan kalkması hedefi açıkça ifade edilmiş. Ancak bu hedef sadece anılmakla kalmıyor. Bu yolda atılması gereken adımlara ilişkin somut yaklaşımlar da getirilmiş. Bunlardan ilki, bugüne kadar çeşitli kesimlerce dile getirilmiş olan "eşit işe eşit ücret" talebinin "eşdeğer işe eşit ücret" talebine dönüştürülmesi. İlk bakışta gözden kaçabilecek olan bu "küçük" değişikliğin önemi çok büyük. Çünkü kadın işleri-erkek işleri ayrımının sapasağlam ayakta durduğu, dolayısıyla da kadınların genellikle güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalıştığı bir dünyada, "eşit işe eşit ücret" talebi hiçbir zaman soyut bir dilek olmanın ötesine geçememiş, geçemiyor. Aynı işlerde çalışmıyor olmaları, kadın ve erkek emekçilerin ücretlerinin eşitlenmemesi için hep bir gerekçe olagelmiş. Oysa, aynı ya da eşit değil de "eşdeğer" işlerden söz edildiğinde durum değişiyor. Bu talep, farklı ama eşdeğer sayılabilecek işlerin yeniden sınıflandırılmasını ve farklı alanlara dağılmış kadın ve erkeklerin ücretlerinin bu sınıflandırmaya göre yeniden düzenlenmesini öngörüyor.

Bunun yanı sıra, kadın işleri-erkek işleri ayrımını aşındıracak ikinci bir önlem olarak, metinde pozitif ayrımcılık ilkesi getiriliyor. Pozitif ayrımcı istihdam politikaları, bir yandan erkeklerin yoğun olarak istihdam edildikleri görece yüksek ücretli ve güvenceli işlerde kadınlar için belli kotalar tahsis edilmesi anlamına gelirken, öte yandan da kadınların bugüne kadar dışlanmış oldukları iş alanlarına girebilmeleri için gerekli vasıfları edinebilecekleri özel eğitim programlarının açılmasını öngörüyor.

Kadınların istihdamında kayıtdışı (enformel) sektöre bir kayış olduğu göz önüne alındığında, ÖDP'nin formel sektöre hapsolmuş bir bakışla yetinmesi büyük bir eksiklik olurdu. Nitekim metnin ikinci ayağını kadınların kayıtdışı işlerde harcadıkları emek oluşturuyor. Bu alanda çalışan kadınlar (atölye çalışanları, evde parça başı ücretle çalışanlar, vb.), bildiğimiz gibi örgütsüzler ve her tür sosyal güvenceden yoksunlar. Ücretsiz aile işçisi olarak (örneğin tarımda) çalışan kadınlar da dahil olmak üzere, kayıtdışı işlerde çalışanların sigorta kapsamına alınması ye emeklilik hakkına kavuşturulması ÖDP'nin bu alana ilişkin politikasının hareket noktası. Bu yönde alternatif örgütlenme biçimlerinin yaratılması da hedefleniyor. Çeşitli Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde (Hindistan, Namibia, Brezilya, Meksika...) örneklerine rastladığımız bu türden alternatif örgütler, evde parça başı ücretle çalışan kadınların yanı sıra, tekstil atölyelerinde, ev hizmetlerinde ve ev içinde kendi hesabına çalışan kadınları kapsıyor. Kayıtdışı sektörün dağınık yapısının bu alanda çalışanların örgütlenmesini zorlaştırdığı açık. Ama yukarıda değindiğim örnekler ışığında Türkiye'de de belli adımlar atılabilir. Atılıyor da. Yaklaşık iki buçuk yıl önce kurulan Evde Sanayiye İş Yapan Kadınları Örgütleme Girişimi bunun bir başlangıç adımı.

Bütün bunların ötesinde, ÖDP'nin metninde feminizmin kadın emeğine bakışının etkisi açıkça yansıyor. Çalışma yaşamındaki cinsiyetçi yapılanmanın ev içindeki/özel alandaki cinsiyetçi işbölümünden koparılarak aşılamayacağı açıkça dile getiriliyor. Ev içindeki cinsiyetçi işbölümü ve ev emeğinin görünmezliği konusundaki bu duyarlılık çeşitli somut taleplerde de kendini hissettiriyor. Herşevden önce ev kadınlarının kocalarından bağımsız olarak sosyal güvenlik kapsamına alınmaları talebi var metinde. Ayrıca, ev işlerinin (en azından bir bölümünün) kamulaştırılması durumunda bu hizmetlerde cinsiyetçi işbölümünün yeniden üretilmemesi hedefi vurgulanıyor. Bunun da ötesinde, bu taleplerin sadece kadınlar değil, kadın-erkek bütün emekçiler tarafından yükseltilmesi gerektiği söylenerek, ev işlerinin kadın işleri olarak görülmesine karşı açık bir tavır alınıyor. Taleplerinde bir anlamda programını dile getiren bir siyasal parti olarak ÖDP'den daha fazlasını beklemek de abes olurdu: Bir siyasal partinin özel alana ilişkin sözleri olabilir ama programatik hedefleri olamaz. Başka bir deyişle, erkeklere zorla evişi yaptıracağını vaat edemez...

Nihayet, metnin dördüncü ayağı, işgücünün ücret kaybı olmaksızın tüm çalışanlar için kısaltılması ve tam istihdam talebiyle kadınlara yönelik pozitif ayrımcı politikalar için mücadeleyi bağlantılandırıyor. Böylelikle de, bugünün somut koşullarından hareket ederek oluşturulan taleplerle cinsiyetçi-kapitalist düzenin aşılmasını perspektifini buluşturuyor.

Kadınların görünen ve görünmeyen emeğinin özgürleşmesi doğrultusunda Türkiye'de böylesine bütünlüklü bir talepler dizgesi ve mücadele hattının ilk kez dile getirildiğini düşünüyorum. Söz konusu metin kadınlar için çok katmanlı ve çok boyutlu bir mücadele alanı açıyor. ODP'li olalım olmayalım bütün kadınların bu alanda birlikte yapabileceğimiz şeyler var.

Gülnur Savran

Kadın emeğinin özgürleşmesi için

Kadınların ev işlerine mahkûm edilmesine, her an işsizlikle yüzyüze kalmalarına, dışarıda bir işte çalışıklarında da belli sektörlerle, yarı-zamanlı, evde parça başı işlerle veya başta tarım sektörü olmak üzere pek çok alanda ücretsiz aile işçiliğiyle sınırlanmalarına karşı, kadınların eşit haklı ve eşit ücretli olarak her alanda ücretli çalışma hakkı için verilecek mücadele, kadınların kurtuluş mücadelesinin öncelikleri arasındadır. Bu aynı zamanda kadınların yoksullaşmasına, yoksulluğun kadınlaşmasına karşı mücadeledir. ÖDP, kadınların ücretli çalışma haklarını kazanmalarını ve gerçek anlamda kullanabilmelerini sağlayacak gerekli maddi zeminin oluşturulması için bütünlüklü bir mücadele verir. Bu doğrultuda ÖDP:

• Tüm kadınlar için ücretli çalışma hakkını savunur. Kadınların çalışma hayatına katılımını engelleyen tüm yasal ve toplumsal ayrımcılık ve baskılara, gebelik, doğum, emzirme, hastalık gerekçeleriyle işten atılmalara ve işyerinde cinsel tacize karşı mücadele eder. İş güvencesinin ve çalışma yaşamındaki hakların kadınların özgül durumlarını gözeten ve cinsiyetçi işbölümünü değiştirmeyi hedefleyen bir çerçevede geliştirilmesini savunur.

• Kadınların eşit haklı ve eşdeğer işe eşit ücretli olarak her alanda çalışma, eğitim görme hakkının tesis edilmesi için pozitif ayrımcı politikalar uygulanması için mücadele eder. Bu politikalar temelinde cinsiyetçi işbölümünün ürünü olan kadın işleri-erkek işleri ayrımının ortadan kaldırılmasını, kadınların vasıf kazanmalarını sağlayacak, cinsiyetçilikten arınmış eğitim programları oluşturulmasını hedefler.

• Kayıtdışı sektörde çalışan ve giderek de oranları artma eğilimi gösteren kadın emekçiler için, sigortasız çalıştırmaya karşı mücadele eder: sosyal güvence ve sosyal hakları temel alan alternatif örgütlenme biçimlerinin yaratılmasını hedefler. Bir yandan kayıtlı ve örgütlü sektörde çalışan kadınların çalışma koşullarını iyileştirecek somut mücadeleler yürütürken, öte yandan kayıtdışı sektörde, örgütsüz çalışan kadınların örgütlenmesi ve örgütlü çalışanların mücadelesinin bu doğrultudaki talepleri de içermesi için mücadele eder.

• Kadınları eve yollamayı planlayan zorunlu yarım gün çalışma önerilerine karşı eşit çalışma hakkını savunur: isteğe bağlı yarım-gün çalışma durumunda da bütün çalışanlar için tatil, sosyal güvenlik, saat başı ücret, örgütlenme açılarından bütün hakların korunması için mücadele eder.

• Kadınların sosyal hizmetlerden kocalarından, babalarından, ailelerden bağımsız birer yurttaş olarak yararlanabilmelerini sağlama hedefini, genel olarak sosyal hizmetlerin bir yurttaşlık hakkı olarak kurumsallaşması mücadelesi içinde ele alır. Eğitimi, sağlığı, kreş kullanımını, konut olanaklarını ve diğer sosyal hizmetleri yaygın, bedava ve bütün vatandaşlara eşit imkanla sunan bir sosyal hizmet sistemi geliştirilmesini savunur. Sosyal hizmetlerin özelleştirilmesi başta olmak üzere, genel olarak özelleştirme saldırısına karşı durur.

• Bir vatandaşlık hakkı olarak görülen bu sosyal hizmetlerin yanısıra, sosyal güvenlik sisteminin diğer bileşeni olan emeklilik alanında da sigortalı olarak çalışan kadınların yanısıra, hem kayıtdışı işlerde çalışan kadınları hem de ev kadınlarını kapsayacak bir sistem geliştirilmesini savunur. Kayıtdışı işlerde çalışan ve ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırılan kadınların sigorta kapsamına alınması, sigortasız çalıştırmanın cezai yaptırımının ağırlaştırılması, bu yöndeki denetimin sıkılaştırılması için mücadele eder. Kendi hesabına çalışan, ama işveren de olmayan kadınların (parça başı ev içi üretim yapanlar, ev hizmetlerinde çalışanlar vb.), ev kadınlarının kocalarından bağımsız olarak sosyal güvenlik kapsamına alınması için devletin özel gelir transferleri sağlamasını savunur.

• İşsizlik sigortası için verilen genel mücadelenin, aynı zamanda kadınların işsiz oldukları durumda da kendi hayatlarını kurabilme imkanı bulabilmelerini sağlamak açısından hayati önemde olduğunu vurgular.

• Kadınların kamusal alandaki varlıklarının, onların özel alanda cinsiyetçi işbölümünden kurtulmalarını sağlamaya yetmediğini ve özel alandaki cinsiyetçi işbölümünün gerçekte kadınların çalışma hayatına katılımının önündeki en temel engellerden biri olduğunu tesbit eder. Ev içindeki cinsiyetçi işbölümünü aşmak amacıyla, yerel yönetimler ve kamu kurumları tarafından finanse edilen, ucuz veya bedava hizmet veren, kullananlarca ve çalışanlarca denetlenen, yeterli sayıda yemekhaneler, çamaşırhaneler, kreşler açılması için mücadele eder. Geleneksel cinsiyetçi işbölümünün bu kamu hizmetlerinde yinelenmemesini hedefler. Öte yandan ev işlerinin kadın işi olarak görülmesine karşı, bu taleplerin sadece kadınlar değil, geniş emekçi kitleler tarafından yükseltilmesi, sendikaların ve yerel insiyatiflerin bu taleplere sahip çıkması için mücadele eder.

• Çalışanların sendikalılaşma mücadelesinde, kadınların örgütlenmesi için özel çalışmalar yapar: çalışma yaşamına yönelik kadın taleplerini sendikal mücadelenin de öncelikleri haline getirecek ve kadınların sendikalarda temsil ve katılım olanaklarını artıracak bir sendikal politika geliştirmeyi hedefler.

• Kadınların ücretli çalışma hakkını, iş güvenliğini ve sosyal haklarını geliştirecek mücadeleyi, genel olarak tüm çalışanlar için verilecek işgücünün ücret kaybı olmadan kısaltılması, tam istihdam, yeterli ücret ve sosyal güvenlik mücadelesinin öncelikli alanlarından biri olarak görür. Kadınlara yönelik pozitif ayrımcı istihdam politikaları için mücadeleyi de işsizliğe karşı ve işgücünün kısaltılması için verilecek mücadeleyle buluşturur.

"Artık Örgütlü" mitingi beraat etti

Geçtiğimiz 8 Mart'ta, *Pazartesi Dergisi*'nin de dahil olduğu bağımsız kadın gruplarının çağrısıyla gerçekleştirilen "Artık Örgütlü" mitinginin tertip komitesi ve konuşmacıları hakkında açılan dava beraatle sonuçlandı. Dava, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasasına muhalefetten açılmıştı. 13.11.1997 günü Şişli 7. Asliye Ceza Mahkemesinde yapılan duruşmada, yargıç toplanan deliller ve alınan ifadeler doğrultusunda, söz konusu yasaya aykırı her hangi bir eylemde bulunulmadığı ve toplantının izinli yapıldığı gerekçesiyle, tertip komitesinin ve konuşmacıların beraatine karar verdi.

Kadınlar dayanışmaya!

Yine şiddet, yine tecavüz

Yer Ankara. Kadın bir üniversitede öğretim görevlisi ve yabancı uyruklu, erkek özel bir şirkette gümrük görevlisi; o akşama kadar birbirlerini tanımıyorlar. Arkadaşlarıyla gittikleri "Sixties" barda tanışıyorlar. Gecenin geç saatlerinde erkek kadını evine bırakmayı teklif ediyor. Yola çıktıklarında erkek kadını bir kahve içmek için kendi evine davet ediyor; kadın kabul ediyor. O ana kadar kibar ve dostça davranan erkek, eve girdikleri anda "erkek"leşiveriyor. Direnmek ve "hayır" demek yararsız. Çünkü kadının kahve içmeyi kabul etmesi erkek için "evet" demek... Birkaç saat öncesinin kibar erkeği birdenbire canavarlaşınca kadın endişe, panik ve korku içinde kalıyor. Ümitsiz "hayır"ları şiddetle karşılık buluyor. Saçlarından tutulup başı duvarlara vurulunca, artık hissettiği ölüm korkusudur. Tecavüz gerçekleşir.

Hırpalanan aşağılanan ve ne yapacağını bilemeyen kadın, bir kadın arkadaşına sığınır; ağlayarak durumunu anlatır. Arkadaşının tavsiyesiyle bir psikologla görüşmesi sonucunda mahkemeye başvurur.

Ankara *Pazartesi* gurubundan bir grup kadın destek vermek üzere duruşmadaydık. Duruşmanın en ilginç tanığı tecavüzcünün olaydan bir hafta sonra evlendiği karısıydı. İfadesine göre olayın "en üzgün ve zor durumda" olan kişisiydi. (Aslında bizce de öyleydi; bundan sonraki yaşamının bu adamla nasıl geçeceği apaçık ortadaydı.) Tecavüzden önce nişanlısıyla dargın olduklarını, bu yüzden adamın üzüntüsünden başka bir kadınla ilgilendiğini, fakat kocasının asla böyle bir şey yapmayacağını, ayrıca "o kadın"ı araştırdığını ve onun iffetli bir hayat sürmediğini öğrendiğini söyledi; ve hatta eve kahve içmek için gittiklerinde nişanlısının sızdığını ama tıkırtılara uyandığında kadının eşyalarını karıştırdığını ve saatini çaldığını görünce onu hırpalayıp evden attığını ve kocasının anlattıklarının doğru olduğuna inandığını ısrarla tekrarladı. Tecavüzcünün karısı, içine yeni girdiği "kutsal aile birliği" adına "aslanlar gibi" kocasını savundu.

Önümüzdeki duruşma 11 Aralık günü saat 10.15'te 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılacak. Kadınların desteğini bekliyoruz.

Pazartesi. Ankara

"Özürlü" bir kadınım: "Özür dilerim"

"Sen artık sakat bir kadınsın, seni boşayacağım." 17 yaşında trafik kazası geçirip felç kalan Nehire'nin hastaneden çıktıktan sonra, sapa sağlam, "taş" ibi kocasından duyduğu ilk laf bu.

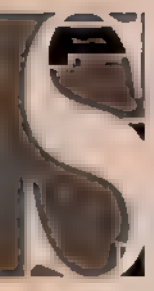

Sokakta yürürken özürlü bir insan gördüğümüzde ne hissederiz, hiç dikkatinizi çekti mi? Bir kısmımız acır, bir kısmımızsa görmezden geliriz. Çünkü aslında korktuğumuz bir durumdur bu ve bizim başımıza gelmemesini, ancak onlardan uzak durmakla ve görmezden gelmekle sağlayabileceğimizi sanırız. Caddelerimiz, sokaklarımız, eğlence yerlerimiz hep sağlam insanlar için yapılmıştır. Çünkü "özürlü" insanların eğlenmeye, dışarı çıkmaya hakları yoktur! Evlerimizdeki düzenlemeler de dışarıyla aynı paralelde gidiyor. Mutfak tezgâhı, şofben, klozet, asansör hep sağlam insanlar için inşa edilmiştir. Dışarıya çıkmak onlar için tam bir kâbusken, bir de evlerinde yaşadıkları zorluklar çıkıyor karşılarına. Hele ki evinde her işini kendisi yapan özürlü bir kadını düşünürsek. Özürlü kadınların bu çerçevede durumları daha da zor, çünkü, özürlü olmak evişlerinden muaf olmak anlamına gelmiyor. Birçok özürlü kadın, evinde bulaşık yıkıyor, çocuğuna bakıyor, kocasına yemek pişiriyor.

Bir kadın arkadaş anlatmıştı: "Karı-koca özürlüler, birbirlerine ihtiyaçları var. Kadın her işini yapıyor ama kocası koltuk değnekleriyle onu dövüyor." Elbette ki kadın erkek bütün özürlüler aynı sorunları yaşıyorlar ama kadın ve erkek rolleri değişmiyor. Kadın yine dayak yiyor, yine evişi yapıyor, yine çocuğuna bakıyor.

Özürlü kadınlar neler yapıyor, neler yaşıyor? Onların durumlarını anlamak ve onlarla bir söyleşi yapmak için "Türkiye Sakatlar Derneği"ne gittik.

1960 yılında kurulan "Türkiye Sakatlar Derneği" tüm yurtta 57 şubesiyle, devletin doğal olarak yapması gereken hizmetleri sağlamak için çeşitli çalışmalar yapıyor. 30 bin üyesi olan derneğin genel merkezi Çapa'da. İstanbul'da dört şubesi var. Sağlam insanların da üye olup çalışabildiği derneğin bir de her ay yayınlanan *Sevgi Çemberi* isimli bir dergisi var. Dernekte görüştüğüm üç kadınla neler yaşadıklarını konuşuyoruz. Üçü de hayatlarının belli bir evresinde geçirdikleri bir kaza ya da bir hastalık sonucunda sakatlanmışlar. İlk başta her şeye küstüklerini, içlerine kapandıklarını ama derneğe gelip kendileriyle aynı şeyleri yaşamış insanlarla tanışınca, zamanla kendileriyle ve hayatla barıştıklarını anlatıyorlar.

Berna: Dernekte sekreter olarak çalışıyorum. Hem evime yakın hem de bizim durumumuza uygun düzenleme olduğu için zorluk çekmiyorum. Belden aşağım felçli, tekerlekli sandalye kullanıyorum. Ameliyat olduktan sonra eski mayomu giyemedim, denize giremedim. İlk başlarda çok bunalıma girdim ama insan zamanla durumunu kabulleniyor. Derneğe girince kendimle barıştım, ilişkilerim düzeldi.

Bütün işlerimin hemen hepsini kendim yapıyorum ama evdeki mutfak tezgâhından tutun da birçok eşyayı kullanmakta zorlanıyorum. Bir eğlence yerine giderken çok düşünüyorum, çünkü oradaki şartları bilmiyorum. Merdiven olması beni engelleyen bir şey. Mutlaka birinin beni kucaklayıp taşıması gerekiyor. Her yerde bir engelle karşılaşıyoruz. Bizim için kaldırımlara yaptıkları rampalar bile çok yüksek.

Ailemle birlikte yaşıyorum, evli değilim. Beraberliklerimde sağlam biriyle olmayı tercih ediyorum. Bunun hayatı daha kolaylaştırıcı bir durum olduğunu düşünüyorum. Çünkü ikimiz de özürlü olduğumuzda yardımlaşma çok olmuyor.

Nuran: Üç yaşındayken yüksek ateşten dolayı felç oldum. Babam sağlıkçıydı, bu yüzden bilinçli ve dikkatli tedavi gördüm. Annemin de bilinçli biri olmasından dolayı tek ayağıma basmaya başladım. Okula annemin kucağında gidip geldim. Çok şanslı biriydim çünkü çevremdekiler bana çok normal davrandılar, doğal oldular. Özürlü olmamdan dolayı bir eziklik yaşamadım. 1989 yılında derneğe girince bir sürü şey bana tuhaf geldi. Ben burada ne yapacağımı dedim kendi kendime. Derken '91'de bir araba kazası geçirdim ve sağlam olan bacağım da kırıldı. İki ameliyat ve bir sürü çabadan sonra bacağım düzeldi. İETT'nin garajında santral memuresi olarak çalışmaya başladım. Tek kadın bendim iş yerinde. Ama bana çok farklı davranmadılar iş arkadaşlarım. Bir tek tuvalet yüzünden zorluk çektim, benim için ayarlama yaptılar. Tabii herkes benim gibi şanslı değil iş konusunda.

Bir sürü sorunumuz var, bunları her alanda yaşıyoruz ama birçok şeyi de aşıyoruz kafamızda. Mesela özürlü arkadaşlarımızdan bazıları soyunup denize girmiyorlar, mayo giyemiyorlar. Ben çok rahatım o konuda, mayomu giyerim, denize girerim, herkesin ne düşündüğüyle de ilgilenmem. Bugüne kadar sırf evlenmiş olmak için evlenmedim. Beraberliklerim sağlıklı. İnsanların bize bakışlarında bir sakatlık var, yani kafaları sakat. Sağlam bir kız arkadaşım vardı. Bana dedi ki; "Sağlam ve sakat nasıl birlikte olabiliyor?" Neden böyle düşünüyor insanlar bilmiyorum. Cinsellikte sakat ya da sağlam diye ayırmam.

Nehire: 17 yaşında trafik kazası geçirdim. Önce felç oldum sonra tedavi olarak yürümeye başladım. İnsanların bana acımasıyla ben de kendime acımaya başladım. Sonra Derneğe girdim. Benim gibi olan arkadaşların yaptıklarını görünce kendimi toparladım. Daha önce evliydim, bir çocuğum vardı o zaman. Kaza geçirip sakat kalınca, eşim: "Sen artık sakat bir kadınsın, ben seni boşayacağım" dedi. Bu beni çok sarstı. Boşandıktan sonra yeniden evlendim ve şimdi iki çocuğum var. Şimdiki eşim özürlü. Sağlam biriyle birlikte olmak istemiyorum çünkü bir daha aynı şeyleri yaşamak istemiyorum. Erkekler bu konuda çok rahatlar, hemen terk edebiliyorlar, oysa kadınların çok azı bunu yapıyor. Şimdi düşünüyorum da acaba eski eşim böyle bir kaza geçirip sakat kalsaydı ben onu terk eder miydim, bilmiyorum. Bir de sakat kaldığım dönemde altı ay boyunca regl olamadım, menopoza girmiş gibiydim. Yatmaktan dolayı olduğunu söylediler. Daha sonra ayağa kalkınca düzeldi. Her şey çok zor ama direniyoruz çünkü başka çaremiz yok.

Nevin Cerav

Kadın ve Barış Kampanyası

Geçtiğimiz altı ay boyunca, yüzü aşkın ülkedeki çeşitli örgütlenmelerin posta, faks, internet ve basın yoluyla yaydıkları "Dünya Kadınlarından Dünya Devletlerine" başlıklı kampanya umulmadık bir başarı elde etti. Ağustos sayımızda okuyucularımıza duyurduğumuz kampanyanın amacı, 24 Ekim 1997, Birleşmiş Milletler Günü'nde, toplanmış olan imzaların BM'de sunulması ve bütün dünya toplumları adına, önümüzdeki beş yıl içerisinde, toplam askeri harcamalar için ayrılan bütçenin en az yüzde beşinin sağlık, eğitim ve işgücünün geliştirilmesi için hazırlanan programlara aktarılmasıydı. Söz konusu kampanyayı Türkiye'de Kadının İnsan Hakları Projesi yürütüyor. Projenin verdiği bilgiye göre, hedeflenen 50 bin imzanın iki katı, 100 bin imza toplanmış durumda. Kampanyaya en büyük desteğin Hindistan, Filipinler, Mozambik, Güney Afrika, Kanada, Avustralya ve ABD'nin yanısıra Türkiye'den geldiği bildiriliyor. Türkiye'den yaklaşık 2500 imza toplanmış. Toplanan 100 bini aşkın imza BM Genel Kurul Başkanı'na 24 Ekim'de sunulmuş ve kampanyanın gördüğü ilgi üzerine, imza toplanmasına ve diğer kampanya etkinliklerine 2000 yılına dek devam edilmesine karar verilmiş. Daha ayrıntılı bilgi ve destek vermek isteyenler, Kadının İnsan Hakları Projesi'ne başvurabilirler.
Tel: (216) 357-21 42, **Faks:** (216) 385 12 62.

Roza'nın artık bir lokali var

Cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa karşı Kürt kadın dergisi *Roza*, 16 Kasım'da yapılan bir kokteyle *Roza* lokalinin açılışını yaptı. Her gün saat 12.00-22.00 arası açık olan lokalde çay ve kahve servisi de var. Cumartesi ve pazar günleri çeşitli konularda söyleşiler yapılması düşünülüyor. Bunlardan ilki "Kadın ve Savaş" başlığını taşıyor. *Roza* lokalini açan kadınların ilerde yapmayı düşündükleri etkinlikler arasında eğitim çalışmaları, İngilizce ve Kürtçe dil dersleri de var. Lokalde, aralık ayı içerisinde bir de sonbahar yemeği verilmesi planlanıyor. Sıraselviler Caddesi, Arslanyatağı Sokak No: 6, Taksim. **Tel. Faks:** (0212) 292 01 48

Gecekondu mahallelerinde feminist siyaset mümkün mü?

Muhtar ya da belediyeye topluca başvurmak, asfalt için buldozerin kepçesine oturmak, yol kapatmak ibi, erkeklerin 'gerçek siyaset olarak görmedikleri eylemler, devamlılık kazanıp örgütlenmeyle sonuçlanmasa da gecekondulu kadınlara öz güven ve güç veriyor.

Geçtiğimiz ay, *Pazartesi Dergisi* okurları, Heidi Wedel ile tanıştılar. Heidi, Free University of Berlin'den bir araştırmacı. 27 Mart 1994 yerel seçimlerinden önce ve sonra İstanbul'un iki gecekondu mahallesinde "Yerel alanda siyasal katılım ve sosyal yardımlaşma" konulu bir araştırma yapmış.

Heidi, araştırmasında gecekondulu kadınların rolünü incelemeye ağırlık vermiş. Çünkü, yapılan benzer araştırmalarda, kadınların rolünün yeterince incelenmediğini, klasik aile içi iş bölümüne göre mahalledeki altyapı ve hizmet eksikliklerinin kadınların yaşam koşullarını daha çok etkilemesine rağmen anketlerin, mahalle dışında yaşayan erkeklerle yapıldığını, kamusal alandan dışlanan gecekondulu kadınların, somut ihtiyaçları etrafında bile eyleme geçemediklerini görmüş.

Heidi, araştırma sonuçlarını anlatırken, öncelikle "gecekondulu kadınları siyasetten dışlayan etkenlerden" söz ediyor; "Genel olarak devlet baskısından korkmak, yoğun iş yükü, mahalle içindeki birliğin azalması ve ezilmişlik duygusu... Ayrıca, kadınları dışlayan sosyal kültürel etkenler de var; eğitimsizlik, yazılı bilgilerden yararlanamamak, evin dışında iş bulamamak, örgütlenme tecrübesinden yoksun olmak, toplumsal baskı ve denetim nedeniyle mekânsal hareketliliğin olmaması."

Heidi, özellikle gecekondulu kadınların birbirleri ile ilişkiye geçebilecekleri, yeni ilişkiler kurabilecekleri, kadın mekânlarının bulunmamasının altını çiziyor ve kadınların ancak evlerde ya da sokaklarda görüşüp, toplanabildiklerini söylüyor.

Bütün bu etkenleri, kadınların, erkeklerin egemen olduğu kamusal alandan dışlanmışlıklarına bağlayan Heidi, kadınların kendi aralarında kurdukları enformel (akraba, hemşehri ve yakın komşular) ilişkilerin kimi zaman eylemlere dönüştüğünü söylüyor.

"Muhtar ya da belediyeye topluca başvurmak, asfalt için buldozerin kepçesine oturmak, yol kapatmak, kanalizasyon için künklere el koymak gibi... Bu tür eylemler devamlılık kazanıp, kadınların örgütlenmesine neden olmasa da başarı ile sonuçlandığında, kadınların öz güvenini pekiştirip, onları güçlendirebiliyor. Erkekler ise, bu eylemleri 'gerçek siyaset' olarak görmüyor ve kadınları duygusallık, bilinçsizlik ve tecrübesizlikle suçluyorlar. Bu tepki, kadınların cinsiyete dayalı farklılığı ve erkeklerle aralarındaki hiyerarşiyi açıkça gormelerine neden oluyor.

Mahalle bazında, farklı hemşehri ya da etnik kesimleri kapsayan eylemler ise ancak, çok temel ihtiyaçlar etrafında gerçekleşebiliyor.

Araştırma bolgesinde, gecekonduların yıkınına karşı bin beş yüz-iki bin kişinin katıldığı, erkekler tarafından örgütlenen, belediye önünde oturma eylemi sonunda kadınlar hep arka planda kalan rolleri ile yetinmediler. Eylem polis tarafından dağıtıldıktan sonra, erkeklerin de önerileri ile kadınlar kendi aralarında toplandılar. Ancak bu dayanışma da, mezhepsel ve partisel çekişmelerden, kadınlara ait bir mekânın olmaması yüzünden kadın komitelerine dönüşemedi. Yeni bir birliğin sağlanamamasının bir başka sebebi ise, bu toplantılarda, kadınlara özgü sorunların tartışılmaması ve cinsiyete dayalı ortaklık bilincinin gelişememesidir."

Siyasete ilk adım...

Heidi, bu eylemde sözcülük yapan kadınların, en azından kadınlar arasında büyük saygıyla hatırlandığını ve yeni 'yerel liderler' olarak ortaya çıktıklarını soylüyor. Kadınların, muhtar adayı olmaları ya da kadın muhtar arayışları başlıyor. "Bir kadının erkeklere göre mahallenin sorunlarını daha iyi bilebileceği, daha titiz, çalışkan, sosyal ve güvenilir olacağı, sadece kendi durumunu düzeltmeyi amaçlamayacağı, daha çok mahallenin ve özellikle de kadınların sorunları ile ilgileneceği dile getiriliyor."

Ancak adaylardan, yüksek eğitim, konuşma becerisi, siyasi tecrübe gibi, gecekondulu kadınlarda çok yaygın olmayan beceriler aranıyor. Bu özelliklere sahip üç kadın muhtar adayı ise, birçok onyargı ve ayrımla karşılaşıyor. Muhtar aday toplantılarına çağırılmıyor, değişik yöntemlerle, kadın muhtar adayların aynı siyaseti ya da hemşehri grubunu temsil eden bir erkek adayın lehine adaylıktan çekilmeye ikna etmeye çalışıldığı görülüyor. Enformel eylemlerde olduğu gibi bu konuda da, etnik ve mezhepsel bağlantılar cinsiyete dayalı ortaklıklardan daha ağır basıyor.

Gecekondulu kadınların talepleri

Gecekondulu kadınların öncelikli talepleri şunlar;

- Kamusal bir mekân yani, evin dışında dinlenip, başka kadınlarla görüşüp tanışabilecekleri, toplantı, kültürel etkinlikler yapabilecekleri bir kadın kahvesi ya da kadın merkezi .
- Para kazanabilecekleri iş imkânlarının yaratılması, kadın atolyeleri gibi yerlerin açılması. Böylece kadınların üretim faaliyetleri görünür hale gelecektir
- Çocuklar için kreş ve yuvalar.

Heidi, "Kadınların bu talepleri stratejik ihtiyaçlarına dönüştürülebilecek pratik ihtiyaçlar ve böylece feminist taleplerdir," diyor ve ekliyor "ama yine de feminist hareketin gecekondulu kadınlarla sıkı bir bağ oluşturduğu iddia edilemez. Buna rağmen, feminist hareketin temel konusu olan aile içi şiddet konusunda kadınların nasıl birlikte ve etkili davrandıklarına şahit oldum. Eğer gecekondulu kadınlar kendi kültür, bilgi ve tecrübeleriyle ciddiye alınıp desteklenıyorlarsa, var olan feminist nüveler geliştirilebilir."

Fügen Yıldırım

"Erkek kadının doğal efendisidir!!!"

Boğaziçi Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde görevli öğretim üyesi Eylem Baş bir dönem İngiliz Edebiyatına Giriş dersinde hocam olmuştu. Ders kapsamında incelenmesi gereken metinlerden biri Virginia Woolf'un "Shakespeare'in Kızkardeşi" başlıklı denemesiydi. Baş metni açıklamaya girişmeden önce, Woolf'un kalemini yönlendiren kadın hareketine değindi ve "Erkek öğrencilerime söyleyebileceğim fazla bir şey yok, çünkü onlar hep bu sınıflardaydılar," dedi. "Ama kadınlar, onlar buradalarsa, bu feminizmin bir başarısıdır. Toplum içinde bir yerlerde durabiliyorsak, bu feminizm sayesindedir." Belki sözcüğü sözcüğüne böyle değildi Eylem Baş'ın anlattıkları. Ama aklımda kalan, toplum yaşamında edindiğimiz her şeyin birer mücadelenin meyvesi olduğu ve bu mücadelelerde bu güne dek elini ateşe sokmaktan çekinmemiş bir çok kadının emeğinin bulunduğunu nasıl duyumsattığıydı. Bugün kadın hareketinin konumu, Virginia Woolf'un dönemindekinden daha farklı bir boyutta ama biz kadınlar hâlâ düşlerimizdeki "kendimize ait bir oda"ya kavuşabilmiş değiliz. Bunun da ötesinde, son yıllarda anti-feminist yapılanmaların güç kazandığını görüyoruz. Anti-feminist hareketlerin siyasi ve iktisadi dizgelerde kazandıkları konum ise, canavarın hiç de küçümsenmemesi gerektiğinin bir göstergesi. Aynı zamanda ırkçılıktan ve köktendincilikten milliyetçiliğin provokasyonuna, başa örülebilecek her türden çorabın, nasıl aynı tekstil firmasınca üretildiğini görmemiz de hiç zor değil.

Dünya basınının güzide (!) dergisi *Time*'ın 7 Ekim sayısının kapağında ağlayan bir erkek fotoğrafı vardı. Hazret, ellerini huşuyla kenetlemiş bir birine, gözlerini yummuş, hüngür hüngür gidiyor. İri yarı bir adam. Hemen arkasında siyah bir erkek var. Dikkat edin, siyah da var ama beyazın arkasında. Bu ağlamaların arkasında dönemi öğrenince, siyah kardeşin bu oyunda fasulyeden olduğunu anlayacaksınız. Ama ilk bakışta *Time*'ın kapağından bir şey çıkaramayoruz. Fotoğrafın altında ise kocaman harflerle, "Gerçek erkekler ağlayabilir" yazıyor. Buyurun iç sayfalara. Erkekler ağlar mı ağlamaz mı konusu. Nilüfer'den The Cure'a pek çok şarkıcı ve topluluğa ilham kaynağı olmuştur. İnsan olan ağlar, hele biri ağlaması için adeta etini koparıyor, canına okuyorsa, bol bol göz yaşı dökebilir. Kadınlar için bu et koparan, cana okuyan birisi, hep o çok yakına gelebilmiş, iktidar sahibi varlık. Dolayısıyla, hangi cinsin mensupları daha çok ağlıyorlar, ortada. Bu basit bir mantık. Peki, bu ağlayabilecek kadar yüce gönüllü erkekler kim??? Onlar Sözlerini Tutanlar. Amerikanca adıyla Promise Keepers. Son beş yıldır ABD'de en çok konuşulan sağcı erkek hareketinin temsilcileri. 1991 de eski bir beyzbol oyuncusu atıyor hareketin tohumlarını. Eski beyzbol oyuncusu, yeni rahip. 1992'deki dört bin kişilik katılımcı sayısı, 1997'de bir milyonun üzerine çıkıyor. Hepsi Hıristiyan mı Hıristiyan, erkek mi erkek olan katılımcılar arada bir stadyumlarda düzenlenen ayinlere katılıyor, kameraların önünde İsa'ya yakarıyor, ağlayabildikleri kadar ağlıyor ve sözlerini tutacaklarını vurguluyorlar. Sözleri Yaradan'a. Sorumlulukları da kutsal aile düzenine. Anlattıklarına göre bir zamanlar kısmen de olsa, dinden/yoldan çıktıkları için pek pişmanlar. Kadınlara güç ve yetki verdikleri için, duyarsızlaştıkları, sadakatsizleştikleri ve pornografik yayınları izledikleri için çok vicdan azabı duyuyorlar. Bu arada vicdan azapları, kutsal kulüp bütçesini bir kabartıyor ki,

Onlar Sözlerini Tutanlar. Amerikanca adıyla Promise Keepers. Son beş yıldır ABD'de en çok konuşulan sağcı erkek hareketinin temsilcileri. 1992'deki dört bin kişilik katılımcı sayısı, 1997'de bir milyonun üzerine çıkıyor. Hepsi Hıristiyan mı Hıristiyan, erkek mi erkek olan katılımcılar arada bir stadyumlarda düzenlenen ayinlere katılıyor, kameraların önünde İsa'ya yakarıyor, ağlayabildikleri kadar ağlıyor ve sözlerini tutacaklarını vurguluyorlar. Sözleri Yaradan'a. Sorumlulukları da kutsal aile düzenine. Anlattıklarına göre bir zamanlar kısmen de olsa, dinden/yoldan çıktıkları için pek pişmanlar. Kadınlara güç ve yetki verdikleri için, duyarsızlaştıkları, sadakatsizleştikleri ve pornografik yayınları izledikleri için çok vicdan azabı duyuyorlar.

sormayın. Bu gün Sözlerini Tutanlar örgütünün kasasında yüz milyon dolara yakın para var. Stadyumlarda dua etmeye soyunmanın bedeli ise, erkek adamı başına elli beş dolar. (Bu günkü kurdan hesaplarsınız...) Eski sporcu, yeni rahip, söylenene göre de iyi hatip Bill Mc Cartney kutsal dolarların nereden gelip, nereye gittiğini açıklamaya gönülsüz.

Sozlerini henüz Tutamayanlar'ın ateşli bir biçimde savundukları; erkek egemen bir toplum düzeni. Ama işin tuhaf yanı, zaten hedeflediklerini söyledikleri düzenin içinde yaşıyorlar. Öyleyse istedikleri bildik erkek egemenliğinden de fazlası. Son otuz yıldır feminist hareketin kadınlara kazandırdığı yasal haklara da göz dikmiş durumdalar. Erkeğin toplumsal yapı içerisindeki tanrı gölgesi rolünün altını çiziyorlar. Dillerinden düşürmedikleri Hıristiyan mitolojisi ise, bir tür sığınma noktası. Son toplantılarında yapılan bir konuşmada yer alan bir takım sözleri iyi anlamak gerek: "Erkek doğrudan doğruya Tanrı'ya karşı sorumludur. Hesap verecek olan O'dur. Kadınlarımıza İncil'in 'Kocalarınıza saygı gösterin!' dediğini biliyorsunuz. Kadın erkeğe aileyi yönetme gücünü geri vermelidir."

"Yönetme gücünün erkeklerce yeniden kazanılması" hareketin içinde sıkça tekrarlanan bir dilek. Sözlerini Tutmaya yeminli beyler, kadının

toplumda kendi kimliğini biraz olsun vurgulamaya başlaması karşısında kendilerini çok mağdur durumda görüyorlar, anlaşılan. Gerçi söz konusu şimdilik yalnızca Batı toplumu. Kadınların dünyanın öteki ülkelerindekilere göre daha özgürce davranabildiği, medeni haklarını daha iyi elinde tutabildiği diyarlar. Ama ataerkil düzen, özellikle geleneksel aile yapısı içerisinde her zaman erkeğe vermiştir yönetme gücünü. Öyleyse bu adamlar, neyi bu denli ısrarla geri istiyorlar? Hareketin dişlilerinden Tony Evans stadyumdakilere ders veriyor. "Karımıza karşımıza alın," diyor. " Ve şunları bir bir anlatın: 'Güzelim, ben bir hata yaptım. Bu ailevi yönetme görevini bir kenara bıraktım. Sana benim görevimi üstlenmen için baskı yaptım. Şimdi görevimi geri istiyorum.' Bunları vurgulayın. Yol göstermesi gereken sizsiniz, siz yol göstereceksiniz." Yani, yaşamınızdaki insanları, eşiniz, sevgiliniz, çocuğunuz, anneniz vs. hepsini zamanında porno dergi bakmak, arkadaşlarla kahveye, bilardoya takılmak için ihmal etmiş olabilirsiniz. Bu cadılar da durumu fırsat bilip, ipleri ele geçirmişlerdir. Saçlarını süpürge (cadı süpürgesi) ediyorlardır. Gidin, hadlerini bildirin.

Ama keşke böyle alayla geçiştirilebilecek gibi olsa, söyledikleri. Son yıllarda, söylemleri öyle prim yaptı, takdir kazandı ki, insanın kafası karışıyor. Söz konusu söylemin içinde yalnızca kadın düşmanlığı yok. Kadın düşmanlığının olduğu her yerde görüldüğü gibi, ırkçılık, faşizm, köktendincilik, eşcinsel düşmanlığı da oyunun içinde.

Irkçılık aysbergin yarı yarıya gürünen yüzünde. Oklahomalı Sözlerini Tutanlarını bir toplantısında komşmacılardan biri "Siyahları aramızda istemiyoruz," diyebiliyor rahatlıkla. "Tek bir siyahı bile istemiyoruz " Bir başka eyaletin kahraman cengâverleri ise yayınladıkları dergilerde "Kızılderililerin büyücü, siyahların mikroplu olduğunu" anlatarak

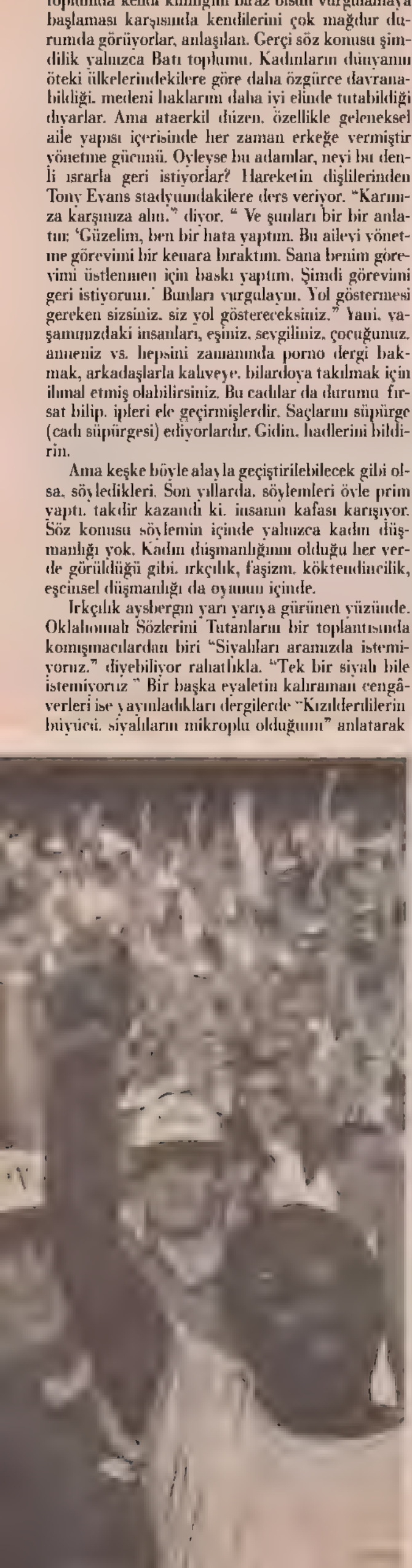

NOW, Sözlü Tutanlar'ı ciddi bir tehlike olarak görüyor ve mücadele ediyor.

insanları uyarıyorlar. "Atalarımız Kızılderilileri nasıl temizlediyse, biz de içimizdeki pislikleri öyle ayıklayacağız," diyorlar. Yani iş sorumlu aile babaları ve küçük güçsüz kadınların yüce gönüllü kocaları olmakla sınırlı değil. Avıklama yapmak da görevler içinde. Pankartlarında yer verdikleri dinsel yazılardan birinde "Öteki uluslara da size buyrulana itaat etmeyi öğretin!" anlamı çıkıyorsa, zaten iş ağlamak zırlamakla kalmayacak demektir. Hıristiyan cihadının ucu yalnızca kötü kadınlara dokunmaz, ateş çok renkliliği ve çok uluslulğuyla bilinen Amerikan toplumunda pek çok yapıyı da yakar.

Hareketin faşizmle ilişkisi çok açık. Faşizm, hem de Hitler kan dökücülüğünde. Adamlar stadyumlara çıkıp, "*Kargam (Mein Kampf)* Naziler için neyse, İncil de biz ateşli Hıristiyanlar için o olmalı diyorlar, büyük bir yüzsüzlükle. Sanki daha yarım yüzyıl önce Hitler'in Kavgası yüz binlerce masum insanı türlü acılar, işkenceler içinde ölüme götürmemiş gibi. Sözlerini Tutanlar'dan biriyle konuşan bir TV muhabiri bir an dayanamamış, sormuş. "Bu dinsel efsanelerde köle ticaretini öven bölümlere de rastlıyoruz. Siz bunları da savunuyor musunuz?" Adam mırın kırın etmiş. Ama "Yok olur mu, öyle köle ticareti filan savunulacak şey mi? dememiş. Dili varmamış, anlaşılan ..

Sözlerini Tutanlar'ın hedef aldıkları bir kitle de, eşcinseller. Biliyorsunuz, eşcinsellik çok günah. Eşcinsel barları taşlanmalı, cinsel temizlik sağlanmalı. Ayıklama, temizleme işlemleri başlatılmış bile. Florida'dan eşcinsellerin öldürüldüğü haberleri geliyor. Lezbiyenler de kimi sözüne sadık adamlarca evlerinden ediliyorlarmış. Mc Cartney eşcinsel düşmanlığını bir hakh çıkarıyor, pir hakh çıkarıyor. "Eşcinseller üreyemezler" diyor. "Üremeyenlere, üreyen insanlara davrandığımız gibi davranamayız, tabii." Kenan Paşa'nın "Asmayalım da besleyelim mi?" mantığıyla yarışacak bir zekâ pırıltısı seziliyor durumdan.

Olayın kadın düşmanlığı boyutuna dönersek, zekâ pırıltılarının ve mantığın gücünü daha iyi kavrarız, şunu düşünün, dünyanın bir yerinde, en az bir milyon örgütlü erkek "Kadın ve erkek dünyadaki konumları açısından eşit yaşamamalıdır," diye bağırıyor. Kadınları yönetelim, daha bir fazla yönetelim çığlıkları atıyor. Bu nefrete, ayrımcılığa, şiddete, kine dayalı hareket insani değerlerin gelişmiş olduğunu varsaydığımız toplumlarda git gide prim yapıyor. O ülkenin kadınlarının bir kısmı, o stadyumlarda sızlanan erkeklerin eşleri; verdikleri demeçlerden anlaşıldığı kadarıyla, hareketten gayet memnun. Hatta bir tanesinin eşi (Belli ki Perihan Mağden in deyimiyle uygun eş vazolığa görevine talip biri) "Feministler bizim toplum kültürümüzü yıktılar," diyor. "Bize göre güç edinmek, yaşamdaki en önemli amaç değildir." Oysa güç edinmek şöyle dursun, iyice çamura batırılmak söz konusu. Gücü kim kaybetmiş, kim bulmuş? Kadının erki mi vardı bu günkü dünya düzeninde? Sözlerini Tutanlar m dergilerinden birinde iyi kalpli koca bir anısını anlatıyor; bir gün evine gitmiş, ayaklarını uzatıp maç izleyecek. Sevgili karısından sandviç istemiş. Karısı da bu isteği yerine getirmemiş. Anı bu kadar ama iyi kalpli koca olayı La Foutaine'e bağlamadan edemiyor: "Kadınları yaşken eğitelim," diyor. Öyle ki, sandviç deyince sandviç, kuş burnu deyince, kuş burnu. Kahve makinası ya da otomat misali.

Sözlerini Tutanlar son günlerde ufaktan eylemlerle kendilerini kanıtlıyorlar. Örneğin Florida'da bisikletli kadınları taciz etmişler. Bisiklete binen kadınları "moron" olarak tanımlıyorlarmış.

Bütün bu eylemlere ve hareketin geneline en ciddi tepki Amerikalı feministlerden geliyor. Kadınlar, ellerinde "Kadınlarla savaşmayı bırakın" yazılı pankartlarla sokaklara çıkıyorlar. Ama ne çare, kapitalizm nedenli toplumsal bunalımlardan sersemlemiş kitleler, temiz toplumdan söz eden, kürtaja karşı çıkan, kutsal aileye saygılı ve dininde imanında görünen bu erkek hareketine pek de öyle kötü bakmıyorlar. Sağdaki siyasi toplulukların arayıp bulamadıkları bir cevher bu. Yalnızca Amerika Birleşik Devletlerine değil, bütün dünya ülkelerine pompalanması gereken bir model. Hillary Clinton'ın kitabı "It Takes A Village"da, Sözlerini Tutanlar'a övgüler yağdırması şaşırtıcı değil. Hillary de kadın ama hangi siyasal bağlamı temsil ediyor ve araba o temsil ettiği değerler içerisinde ne kadar "kadın" kalabiliyor?

Sözlerini Tutanlar bir zamanların kanlı ırkçı örgütü Ku Klux Klan ile aynı tekstil firmasından giyiniyor. Ku Klux Klan ı Hollywood filmlerinden tanıyoruz daha çok, şu beyaz çarşafları kafalarına geçirip, sevimsiz kespirler kılığında siyahları yakmaya çalışan adamların çetesi olarak. Ama Ku Klux Klancılar ırkçı oldukları kadar, kadın kimliğine düşmanlık besleyen insanlardı. Cinsiyetçilikle ırkçılığı nereye kadar birbirinde ayırabilirsiniz ki? Bu kez Sözlerini Tutanlar kibritlerini hazırlıyorlar. "Toplumsal, siyasi, kültürel savaş" diyorlar. Ülkelerinde İngilizce'den başka dil konuşulmasın. Hıristiyanlıktan başka din olmasın istiyorlar. İyi erkeklerin nefretlerini korunmaları gerektiğini savunuyorlar. "Savaşacağız, kazanacağız!" diye bağırıyorlar. 1996 Amerikalı bir grup aydın Sözlerini Tutanlar'a karşı biraraya geldi. Bu aydınların arasında, şair Anne Waldman, geçenlerde kaybettiğimiz Beatnik Allen Ginsberg ve Latin Amerikalı eylemci Ellen Klaver vardı. Biliyoruz ki, tutulacak sözler, cihad çığlıkları ve kadın düşmanlığı dünya üzerinde çok kalp kazanır. Kimi çevrelere çok paralar kazandırır. Ama Anne Waldman'ın şiirleri, Hillary Clinton gibilerin kirli siyasetinden daha güçlüdür. Sözlerini Tutanlar'ı Waldmanlara havale edebiliriz, şimdilik Biz, Sözlerini Tutanlar'ın başka dinlerin, milliyetlerin, dürtülerin kisvesine saklanan erkek kardeşleriyle her an koyun koyuna yaşıyoruz. Yanı başımızda çeteler kuruyorlar, tecavüzü destekliyorlar ve *Time* kapaklarından daha gerçekler. Ama pek öyle korkup kalan yok, "liderim" diyen yok karşılarında. Biz sözlerimizden dönmedikçe, onlar o sözlerini zor tutarlar...

Gamze Deniz

İğdiş Edilmiş Kadın '97

The Female Eunuch/İğdiş Edilmiş Kadın cinsel devrimin belgesi olarak görülür; cinsel devrim ise seksin özgurleştiği ya da insanların cinsel liklerini ifade etme hakkını kazandığı dönem veya onun gibi bir şey olarak düşünülür. Bu fikirlere şöyle bir bakarsak çok fazla bir anlam taşımadıklarını fark ederiz hemen.

Ben *İğdiş Edilmiş Kadın*'ı yazdığında kadın dergilerine mektup gönderen kadınlar, seks yapmalılar mı yoksa yapmamalılar mı, bir erkeği cezbetmek ve ellerinde tutmak için ne yapmalılar, kocalarının onları aldatıp aldatmadığını nasıl anlayabilirler, bunları sormak için yazarlardı. Avustralya'da çıkan *Cleo* dergisinin son sayısında bir kadın, derginin doktoruna erkek arkadaşının super büyük bir vibratörü aşırı heyecanla kullanarak vajinasına verdiği zarar konusunda ne yapması gerektiğini sormuştu. *Cleo*'nun doktoru kadına erkek arkadaşım terk etmesini önermedi. Bu mektuplara bakılırsa, hâlâ erkekler kadınlara bir şeyler yapıyor ve bu yaptıkları şeyler otuz yıl önce yaptıklarından daha çok zevk veren ya da daha sevgi dolu ve daha az tehlikeli olmuyor.

1968'de kadınların bir mazeret bildirmeden hayır deme hakları vardı; hakları olmayan şey evet demekti. Şimdi partnerleri ne isterse evet deme yükümlülükleri var, hiçbir duraksamaya tahammül yok. Kadınlar, eğer "cool" görünmek istiyorlarsa, bunun için kas gevşetici almaları gerekse bile yapılan şeylerden zevk almadıklarını ve rahatsızlık hissettiklerini itiraf edemiyorlar.

Küçük kızlar "içe girme" kulturunu, onlara nasıl giyinmeleri ve "çok seksi" görünmeleri için ne yapmaları gerektiğini söyleyen genç kız dergilerinden öğrenmeye başlıyorlar. Seks yapmayı teklif eden oğlanları aşağılamaları söyleniyor: "Sorma, sadece saldır!" Erkeğin aşk davranışı geçirmek, pompalamak, fişi prize sokmak vb. şeklinde tanımlanıyor. Metinlerde tüm bu sözsüz şiddeti davet eden kızlar, fotoğraflarda morarmış gözleri ve şişmiş dudaklarıyla kibrit çöpü gibi incecik gösteriliyorlar. Giymeleri beklenen giysiler de narin kırılganlıklarını ve kolayca ulaşılabilirliklerini vurguluyor. Bu gençlik dergilerinde giysi, saç boyası, prezervatif ve hamilelik testi reklamları yer alıyor. '90'ların özgürleşmiş genç kadınlarının indirgendiği kültür bu. İstatistikler gösteriyor ki, erkeklere prezervatif kullandırma konusunda nadiren başarılı olabiliyorlar. "Çıkmaları ve yatmaları" öğütlenen erkeklerden herkesten beklenebilecek saygıyı bile talep edecek durumda değiller, özellikle de sarhoş olmanın önkoşul olduğu yerde. Yatmak sohbet etmenin yerini alıyor. "Petting", "ön sevişme", "aşk oyunu" adı her ne olursa olsun, artık geçmişte kaldı.

İğdiş Edilmiş Kadın yazıldığında seksin zaten bir "içe girme" gündemi vardı, yani "asıl olan" yalnızca bir penisin vajinanın içine girmesi olarak görülürdü. Her şey bunun içindi. Ve bunun dışındaki herşey, ne kadar orgazma götürse de yetersiz ikamelerdi. Fakat doğum kontrolünün ve kürtajın daha az yaygın olması yüzünden yine de '60'lar önsevişme yıllarıydı. Ne kadar yoğun zevk verse de önsevişme, sadece zevk verme potansiyeli açısından değil, mistik açıdan da "asıl şey"e göre daha aşağı görülürdü. Bir penisin vajinaya girişi "birleşme"yi temsil ederdi.

Tuhaf bir biçimde, aslında erkeğin kadına bir şey sunmuyor olmasına rağmen, vajinalarına bir penisin girmesine izin veren kadınlar "kendilerini vermiş" sayılırlardı. İnsanlar arasındaki birleşme-eğer bir şekilde mümkünse- bu şekilde sağlanamaz, sağlanmamalıdır. Ben vajinam değilim ve kendimi bu şekilde tanımlamaya yeltenmesem benim için daha hayırlı olur. Ben anüsüm de değilim. İçe girmenin mistiği büyümeye devam ettiğinden ve içe girme gerçekleşmediği sürece hiçbir ilişki gerçek ya da tamamlanmış sayılmadığından, şimdi de anal birleşme erkekler arasındaki cinsel ilişkinin biricik tanığı sayılıyor. Hiç kimse hem kadın hem erkekle mümkün olan ters ilişki ile sadece kadınlarla mümkün olan vajinal ilişki arasında kurulan bu yanlış analoji karşısında rahatsız olmuş görünmüyor.

Birçok toplumda her yaştan kadınla anal ilişki yasadışıdır. Kocanın anal ilişkide ısrarı otomatik olarak boşanma nedeni sayılabilir. Tüketim toplumunun yaptığı değişiklik ise, şimdi içe girme gündeminin kadının vajinasıyla erkeğin rektumunu denk tutmayı dikte etmesidir. Görünüşe bakılırsa, hiç kimse böyle bir inancın kadına zarar verebileceğini düşünmüyor.

Sık sık çirkin vücut imajının yeme bozukluklarının temel nedenini oluşturduğunu duyuyoruz. Bu konuda yapılmış sayısız araştırma, anoreksik kimselerin vücutlarını gerçekte olduğundan daha şişman algıladıklarını gösteriyor. Fakat kadın ve erkek anoreksikleri kendilerini içine girilen olarak algılayışları açısından inceleyen ya da vücutlarının dışı yerine içini tasvir etmelerini isteyen tek bir araştırma duymadım.

Eğer gençlik dergileri okuyan genç kızlara rahimlerinin neye benzediğini sorsak, ne yanıt verirler? Popüler hayalgücü, bir zamanlar başıboş, obur ve otonom bir yaratık olarak tahayyül edilen rahmi, artık bir delik, bir boşluk, bir hiç-şey olarak tasvir ediyor.

Her iki görüntü de erkek güdümlü, fakat artık erkeğin dişinin bilinemezliğine duyduğu merakın yerini, bir zamanlar gizemliyken şimdi bir tenceredeki daha büyülü olamayan rahmiyle kadının bilinebilirliğini hor görme aldı. Erkeğin cinsel organları aile mücevherâtı; kadının cinsel organları kutu. Tam da kadınların pasif kadın stereotipini gözle görülür bir başarıyla yok ettikleri bir zamanda, iktidarsız ve boş kadın vücudu stereotipinin kadının kazandığı mevziyi işgal ediyor oluşu ilginç

Germaine Greer İkinci Dalga feminizmin radikal, hatta saldırgan üslubuyla öne çıkan isimlerinden biri. 68 döneminde feminizmiyle, daha sonra ise eski görüşlerinin bir bölümünden aynı radikal tutumla istifa etmesiyle hep tartışma gündeminde kalmış bir yazar; birçok feministe göre "tövbekâr" ve "dönek" Bu tartışmalı kadının yine birçok bakımdan tartışmalı olan yazısı, her şeye rağmen, cinsel devrim ve sonrası dönemin kadınlar açısından yol açtığı bazı olumsuz sonuçlar konusunda düşündürücü saptamalar yapıyor.

Tarihsel olarak kadınlar ruh ya da zihinden çok bedenle özdeşleştirilmişlerdir; şimdi bu ezilen kimlikten bedensel farklılıklarını reddetmek pahasına silkiniyorlar. Bir zamanlar kadınlar üreme organlarından başka bir şey değilken ve davranışlarının çoğu doğurganlıkla belirlenirken, şimdi dışi olarak özgül organlara ve işlevlere sahip oldukları iddiasında bulunamıyorlar. 1969'un "iğdiş edilmiş kadın"ı rahimden başka bir şey değildi: 1997'nin iğdiş edilmiş kadınının ise rahmi yok.

Gelin, cinsiyet değiştirme sorununa kısaca bir göz atalım. Kendini yanlış bedende kapana kısılmış bir kadın gibi hisseden erkek, belli bir süre boyunca günde 24 saat kadın gibi yaşadıktan sonra testisleri alınıp penisi kesildiğinde ve derisi ameliyatla oluşturulmuş vajina hizmeti görecek yarığa kaplandığında cinsiyet değiştirmiş oluyor. Ne rahmi ne yumurtalıkları bulunmamasına, hiçbir zaman adet görmeyecek ya da menopoza girmeyecek olmasına, ne rahim ne de yumurtalık kanserine yakalanmaktan hiç korkmamasına, hiçbir zaman çocuk doğurmayacak ve doğum kontrolü uygulamayacak olmasına rağmen o bir kadındır ve kadın muamelesi görecektir- bir tek alan dışında; spor. Bu da kültürümüzde gerçekte neyin önemli olduğunu gösterir.

Cinsiyet değiştirmenin ardındaki mantık tuhaf. Eğer bir erkek yanlış bedende bulunan bir kadınsa, bozup parçalamak o bedeni doğru beden yapmaz. Neden kadın olduklarını düşünen erkekler cinsel organlarını kaybetmek zorunda olsunlar? Yanıt böyle istedikleri için olabilir. Burada tuhaf olan, cinsel organlarını başka nedenlerle kaybetmek isteyen erkeklerin onları parçalayacak bir cerrah bulamayacak oluşları. Apaçık ahlaksız bu prosedür, sadece erkekleri "man-made" (insan yapımı) kadınlara dönüştürme yolu olarak kabul görür

Kadınlara ameliyatla değiştirilmiş erkekleri kadın olarak kabul etmeye hazır olup olmadıkları sorulmamıştır; kabul etmek zorunda oldukları söylenmiştir. Etnik grupların üyelerinden kendilerine benzemeyenleri (etnik bağı olmayanları) kendilerinden kabul etmeleri beklenmez; ama kadınlar, çocuklara babalık etmiş erkekleri bir kez ameliyat olduktan sonra kendilerine denk tutmakla yükümlüdürler.

En azından kurulan bu denklikların, kadın ve erkek tecrübesi arasındaki eşitlik iddiasının bedeli olarak dişinin reddiyle, kadın tecrübesinin gerçekliğinin reddiyle sonuçlanıp sonuçlanmadığına bakmak durumundayız. Eğer kadın tecrübesi diye bir şeyin varlığından söz ediyorsak, bir erkek bedeninde kadın olduğuna inanmış erkeğe aldandığını söylemek zorundayız. Eğer kadın tecrübesi diye bir şeyin varlığından söz ediyorsak, aynı erkeğe yaşadığının bu olamayacağını da söylemeliyiz.

Eğer benliğin vajina ya da rektumda yerleşmiş olmadığı konusunda hemfikir olursak, büyük olasılıkla zihinde bulunduğu konusunda da anlaşabiliriz. Zihne tabii ki girilebilir, ama penis ya da vibratörle değil. Sözcükler ve görüntüler hiç geri dönmeksizin zihne girebilirler ve girerler de; ego tarafından işlenen ve yeniden işlenen bu birikmiş hatıralar kişiliği oluştururlar. Gerçek bir penis zihne giremez, fakat penis düşüncesi girebilir, giriyor da. Dişi üreme organlarının gerçekliğinin reddedilmesine, rahim ve yumurtalıkların gözden çıkarılabilir parçalar olarak görülmesine rağmen, penis hâlâ daha muhteşem, sihirli ve gizemli olarak gösteriliyor. En berbatından yaşlı bir herif sadece pantolonunu indirerek ve bütün yetersizliğiyle kendini teşhir ederek kadınları sindirebilir.

Bu tür tacizlerin doğasını anlamaya çabalayan feminist araştırmacılar kadınlara tepkilerinin ne olduğunu sordular. Kadınlar şu yanıtı verdi: "Korku." Neden korktuklarını sordular: "Ölümden" diye yanıtladı kadınlar. Neden Sylvia Plath'ın "hindi boynu ve gırtlağı" dediği şeyin bir tek görünüşü bile böyle dinsel bir korkuya neden oluyor? Kadının hiçbir parçası yok ki, benzer bir tepkiye neden olsun. Bizim kültürümüzde dişiliğin kutsal bir totemi yok. Hindistan köylerinde giysiler vücut hatlarını belli etse erkekler hipnotize olmuş gibi bakarlar; sari'nin bolluğu erkeklerin doğduğu yeri gizlemek amacıyla tasarlanmıştır. Buna hürmet etmeyip organlarının üçgen şeklini gösteren kadınlar kafir kabul edilirler ve erkeklerden saygı görme haklarını kaybederler. Fakat aynı zamanda Hint inanışında en güçlü tanrı bir kadındır, erkeklerin beyniyle beslenen sivalı yaşlı bir kadın.

Bizim kültürümüz kadınları erkeklerin yaratıcısı olarak görmüyor. Bizde annelik kutsal değil. Annenin prestijine yapılan saldırı, bütün feminist stratejilerden daha başarılı oldu. Üstelik feminist stratejiler şimdi öncelikle günah keçisi işlevi gören annenin marjinalleşmesine yardım etti. Anne çocuklarının başarısında pay iddia edemiyor, fakat bütün başarısızlıklarının suçunu taşımak zorunda kalıyor.

Kadın toplumumuzu sadece bir eş, erotik amaçlı bir nesne, potansiyel bir "iç" olarak ilgilendiriyor. Yetiştirici rolü kurumlar ve işletmeler tarafından devralınmış; anne ise çocuğun tam kontrolüne götüren yolda karşılarına çıkan bir engel sadece. Çocuğun sos-

"30 yıl önce kadınların evet, evet, evet demeleri için savaştım. Şimdiyse nasıl hayır dendiğini unuttuk."

yalleşmesinde onların aracısı gibi davranmak zorunda, yoksa yetersiz bulunuyor. Politikacılar her gün genç, yalnız ya da sorumsuz oldukları için annelere saldırıyorlar. Reklamlar, orta yaşlı kadınları ya bir deterjan paketinin üzerindeki talimatları anlayamayacak kadar aptal (çevirenin notu: mandal gibi), ya paketlemniş yiyeceklere bön bön gülümserken ya da telefonda çene çalarken gösteriyor veya erkeğin boğazından aşağı yuvarlanan ferahlatıcı biranın ilk yudumlarını anlatmak için kullanıyor

Annenin yok edilişi, memenin de süt verici olarak yok edilmesini ve erotik fetişe dönüştürülmesini gerektiriyor; bir plastik cerrahın Amerikan gazetelerinden birine övünerek söylediği gibi: "Tanrı'dan daha iyi memeler yapıyoruz." Buna karşılık erkeğin süt verebilmesi için girişimler yapıldığını ve babaların süt vermenin duygusal hazzını tatmaları için yapma memeler geliştirildiğini duyuyoruz. Annelik deneyiminde taklit edilemeyecek hiçbir şey yok gibi görünüyor. Bu gelişmelerin anaerkinin geri dönüşü, bir çeşit kadının ön plana çıkarılması gibi algılanması ihtimaline karşılık hemen açıkça koyalım, meme emzirmenin hâlâ tuvalette yapılması gerekiyor. Gözden uzakta. Sahne dışında. Ayıp.

Kültürümüzde insan yapımı kadın, doğuştan kadının yerini almak üzere emin adımlarla yolunda ilerliyor. İnsan yapımı kadının dişi iç organları yok. Eşitlik retoriği, doğuştan kadının, poposu ve memeleri çelikten insan yapımı kadına boyun eğmesini gerektiriyor. Şişman bir popodan daha çirkin kusur yok. Yüzmilyonlarca şişman popolu küçük kızın erkek kıçlı ve bazıuka memeli bebekleri var ve her hafta "süpermodel" denen cin fikirli hilkat garibelerinin neler yaptığını okuyorlar. Dünya çapındaki bu fenomen, bol bol çığırtkanlığı yapılan "geleceğin kadınların olduğu" görüşüyle nasıl bağdaştırılabilir? Ya da toplumun feminize olduğu fikriyle? Bu açık çelişkileri anlamlandırmanın tek yolu, feminen (kadınsı)olanın dişinin bir versiyonu değil, dişinin reddi olduğunu görmektir. Dişi, çorabın ayağa uyduğu gibi uymuyor erkeğe, ama feminen uyuyor. Dişinin feminene indirgenmesi bir ayağın çoraba uydurulması kadar zorlayıcı. Bu bizi içe girme gündemine geri götürüyor. Geçtiğimiz otuz yılda feminist teori çok sayıda ve farklı argüman geliştirdi: hepsinin ortak yanı kadınla erkeğin kadınsılık-erkeksilik karşıtlığıyla kutuplaştırılmasının baskıcı olarak tanımlıyor olmalarıdır. Daha önce eril olarak karakterize edilen temel insan özelliklerinin yeniden kazanılması ve böylece kadınların da insan haline gelmesi mücadelelerinde insanlar, bir dereceye kadar başarılı oldular. Standartlaştırma karşısında bilinç gelişti, fakat içe girmenin mistiği derinleşti ve bununla birlikte yoğunlaştı. Şimdi sadece cinsel organlarla değil eller ve aletlerle de içe giriyoruz. Ve sadece vajinalara değil, anüslere ve ağızlara da giriyoruz. Hatta "insanların beynini düzmekten" söz ediyoruz.

Anlatmaya çalıştığım güncel davranış değil, ama sadakat, sevgi, tutku ve takıntı ifadelerini aşağılayan bir değerler sisteminin oluşturduğu mistik ve beraberinde, yalnızca ödleklerin kaçmacağı türden dehşetli bir mutluluğun dorukları olarak görülen tahrip edici tecavüzlere ilişkin bir galaksi dolusu fantazi. Tabii ki ödlekleri de tecavüze razı etmek uyuşturucuların doğru karışımıyla her zaman mümkün. Eski moda sadomazoşizm, uyuşturucuyla ateşlenmiş tahrip gücü yüksek bu yeni seksle karşılaştırıldığında salon oyunu kalıyor. Son elli yılda beden tasavvuru nasıl değişti? Tıp teknolojisi ilerledikçe, değiştirilemez veri olarak beden kavramı yıkıldı. Bedenler hızla onlarla ne istersek yapabileceğimiz bize ait şeylere dönüşüyor. Bedenin gizemlerine yapılan saldırılar daha çok kadın bedeni üzerinde ve özellikle üreme sürecinde yoğunlaştı. Kadın bedeninin dışı her türlü model yenilemeye elverirken içi de tarandı, hem de içine bakılabiliyor olmasından başka bir nedene dayanmadan. Örneğin hamilelik sırasında düzenli ultrason kullanımı fiilen mazur görülemez ama kimse de bundan vazgeçemiyor. Kadın bedeninin gizemi yok edildi. Şeffaf hale geldi. Bunun kadınların kendilerini tasavvur edişleri üzerinde bir etkisi olmalı. Eğer kadınlar kendilerini katı değil geçirgen ve oldukça "arızalı" algılıyorlarsa bu bizi şaşırtmamalı.

Hâlâ bir çok, pek çok erkek, erkeklerin büyük çoğunluğu bedenlerinin delinmesine izin vermiyor, hatta bir doktor muayenesinde bile içe girmeyi yeterince aşağılayıcı bulanlar var. Sosyal sistem ve içe girmenin semantiği (anlam bilim) öyle ki, içine girilemeyen içine girilene baskı kuruyor.

Yıkıcı içe girmenin semantiği dilimize öyle yerleşti ki, güçlükle farkedebiliyoruz. Ben *İğdiş Edilmiş Kadın*'da kadınların sözlü aşağılanmalarını yazdığımdan beri aşağılamanın lûgatı mı değişti? Sadece söz konusu kelimelerin sayısı artık daha çok ve daha az şok yaratıyorlar. Dilimizdeki en ağır küfür sözcüğü hâlâ vajinanın argo söylenişi. Erkekler söz konusu olunca kadınlar içe girmenin aşkla pek az, saygıyla ondan da az alâkalı olduğu gerçeğini inkâr etmeyi sürdürüyorlar.

İçe girme üzerindeki vurgunun kadınlar giderek güçlendikçe abartılması tesadüf değil. Dahası, gezegendeki en iddialı kadınlar aynı zamanda en fazla girilebilir olanlar; vajinalarını hamilelik riski taşımadan her zaman hazır bulundurmak için her gün hap alıyorlar.

Rahimlerinin içine yerleştirilmiş, sürekli iltihap ve düşük düzeyli enfeksiyon yaratan ve yumurtanın döllenmesini engelleyen aletleri var. Tüplerini kestirdikleri sonra bağlattıkları tecavüz işlemlerine giriyorlar. Bu ritüel bozmaların sakatlamaların doruğu rahimin kazınmasıdır ve bu radikal, tahrip edici işlem bütün diğer batın ameliyatlarının toplamından daha sık yapılmaktadır.

Uzak gelecekte insan ırkı kendini yok ettikten sonra başka galaksilerden medeniyetler gezegenimize geldiklerinde, geç yirminci yüzyılın zengin kadınlarına hangi berbat ritüelin uygulandığını merak edecekler, çünkü pek çoğu karınlarından cinsel organlarına kadar yaralarla ölmüş olacak. Feminist retoriğin zaferi bu "organik" realiteyi maskeliyor. Bütün özgürlük nutuklarınıza rağmen zengin, modern batılı kadın sürekli, aralıksız sakatlanıyor.

Germaine Greer

The Observer'dan derleyen Yeşim Harcanoğlu

Kırklı yaşlara yaklaşınca

Doğurmak ya da doğurmamak

Terazinin iki kefesi de eşit gibi. Bir tarafta özgürlük duygusu, bir tarafta yalnızlık. Bir tarafta sosyal yaşam, aşk, bir tarafta hesapsız bir sevgi sunma isteği. Bir tarafta her şeyi becerebilme çabası, bir tarafta korku. Yaş geldi, geçiyor. Önemli bir karar için son yıllar. Doğurmak için karar vermenin son eşiğindeki kadınlar konuştular.

Şafak: Ben yirmi üç yaşında evlendim. Altı yıl evli kaldım. Evliyken beni en fazla rahatsız eden şey, bizim dışımızdaki kişilerin hayatımızı belirlemeye çalışmasıydı. Beraberken ne zaman evleneceğimizi soruyorlardı. Evlendikten sonra da "Ne zaman çocuk yapacaksınız," diye sorular başladı. Eşimin ve benim yakınlarını bu soruları baskı aracı haline getirmişlerdi. Ben bunu böyle yaşıyordum, kendimin belirlemediğini hissettiğim bir süreçte çocuk sahibi olmak istemedim.

Hanife: Ben gençken çocuk doğurmak istemiyordum ve hiçbir zaman istemeyeceğimi sanıyordum. Hiçbir korunma tedbiri almadığım halde gebe kalmıyordum ve bu beni çok sevindiriyordu. Kız arkadaşlarımın yaşadığı kürtaj tecrübelerini yaşamam gerekmeyecek diye seviniyordum. Sevиştiğim erkeklerle sıkıcı korunma konuşmaları yapmam gerekmiyordu. Ben gebe kalmam deyip kurtuluyordum. Bu benim hayatımı kolaylaştırıyor diye seviniyordum, bazen de adamların hayatını ne kadar kolaylaştırdığını düşünüyordum. Evlenmeye, beraber yaşamaya da karşıydım. Sonra otuz iki yaşındayken beraber olduğum bir erkek bana, "Seni hamile görmek isterim, kimbilir sana ne kadar yakışır. deyip durmaya başlayınca havaya girdim. Doktora gittim ve ancak hevesli bir eşle çalışarak gebe kalabileceğimi öğrendim. Bunu beraber olduğum kişiye anlattığımda, ondaki çocuk isteğinin, devamı düşünülmemiş bir fantezi olduğu ortaya çıktı. Benim de kalbim ve doğurma arzum bir hayli kırıldı

Gülay: Çocuk sahibi olma kararı bana hep oldukça kritik bir karar gibi geldi. Tüm yaşamım boyunca yanlış yaptıklarımı düzeltme, eksik bıraktıklarımı tamamlama olanağı varoldu. Ama bu öyle bir karar ki sonrasında vazgeçmek veya değişiklik yapmak olanaksız. Yirmili yaşlarımda çocuk istemediğim için kadınlık içgüdülerimde bir eksiklik mi var diye düşünürdüm. Çocuk isteğini ilk defa yurtdışında kendimi yalnız hissettiğim bir zamanda duydum. Çevremdeki şeyleri de değersiz bulduğum bir zamandı. Bu istek daha sonra da zaman zaman ortaya çıktı. Bu anlar hep yaşamda anlamsızlık duygusuyla paralel olarak ortaya çıkıyor. Yok olmayacak bir sevgiye sahip olma isteği şeklinde. Kendi hayatıma baktığımda annemle çelişkiler barındıran bir ilişkimiz oldu ama şunu görüyorum, onu en çok seven benim, beni en çok sevenlerden biri hep o. Yani benim annelik isteğim, hayatımdaki sevgi ihtiyacıyla ilgili, öte yandan da bir çocuk sahibi olmak kendi yaşamımdaki umutları tüketme noktası gibi görünüyor bana.

Ferzan: Ben kırk gün önce doğum yaptım. Bir oğlum oldu. Çok uzun yıllar ben de çocuk sahibi olmayı düşünmedim. Gebe kalabiliyordum, biyolojik bir engel yoktu Fakat kiminle ve ne zaman bu işi yapmalıyım, buna karar vermek çok zordu. Maceralı ve çok düzenli olmayan bir hayatım vardı. Aşık olduğum, beraber olduğum erkekler bana, onlardan baba benden anne olur hissi vermiyordu. Genellikle gece çalışıyordum. Çılgınca, büyük bir istek duymadıkça tek başına doğuracak gücü toplamak çok zordu. Hep erteledim. Sonra, dört-beş yıl önce artık otuzlu yaşlarda, şundan emin hale geldim, ben anne olmak istiyordum Birkaç yıl önce gebe kaldım, fakat ilişkim çok sarpa sarmış durumdaydı ve baba adayına hiç güvenmiyordum. Ondan bu kadar kurtulmak isterken ömür boyu sürecek bir bağlantıya girmek çok korkutucuydu. Çocuğu aldırdım. Şöyle düşünüyordum, işlerimi biraz yoluna koyayım, gelirim, çalışma saatlerim güvenceli olsun, doğururum. Çılgın bir çalışma temposuna girdim Hiçbir şeyi düşünecek halim yoktu. O arada hayatıma biri girdi. Onu ciddiye almamaya çalışıyordum, çünkü benden çok küçüktü. Fakat o beni ve ilişkimizi çok ciddiye alıyordu

Şafak: Sız üçünüz de uzun evlilik yaşamamışsınız. Genç yaşta düzenli bir evlilik yapmak çoğu kızın en büyük özlemi. Ailelerin ve herkesin dayattığı da bu. Benim gibi âşık olup evlense bile insan, o ilişkiler korkunç bir belirlenme yaratıyor. Belki biz bir mesafe yaratmayı başaramadık, bilmiyorum. Ben çocuk doğurmayı çok önemsedim. Yaşam tarzım farklıydı. İş hayatımın dışında dernek, parti çalışmalarım vardı. Bunlar çok zamanımı alıyordu. Bir dönem bir kedim olmuştu, hayvan yalnızlıktan krizler geçirdi. Bu koşullarda bir çocuk nasıl büyürdü? Ayrıca sevgide kan bağına inanmıyordum. Annelik duygularımın böyle karmaşık olduğu bir dönemde çocuk aldırttım. Eşimle ilişkim de çok iyi gitmiyordu. Kararsızdım. Çocuk gitsin mi kalsın mı, çok düşündüm. Biz hayatımızdaki zorlukları, olumsuzlukları aşabilirdik belki ama, ya çocuk? Onu yalnız büyütmek düşüncesi göze alınmaz görünüyordu. Şimdi olsa öyle düşünmezdim. Şimdi bütün dünyaya tek başıma karşı durabileceğimi düşünüyorum, o zaman öyle hissetmiyordum.

Hanife: Benim gittiğim kadın doğum doktorundaki kartımda devamsız diye yazıyor. Sanki çocukla ilgili arzumu nitelendirecek kelime de bu. Bir yavru büyütmek istiyorum ama bunu çok isteyecek bir adamın biyolojik yardımına, mesela yumurtlama dönemlerinin birlikte takibine vs. ihtiyacım var. Sonra büyürken bir erkek figürü görmesi gerekiyor, yani öyle diyorlar. Aşkı yaşamak için bir erkek çok sorumluluk almasa da oluyor, ama çocuk öyle mi? Bakıma muhtaç ve kimsesiz bir çocuğu evlat edinmek, aşk gerginliklerini, erkeğin çocuğa baktı mı bakmadı mı diye takibini ve terbiyesini, bu çocuğa sebebiyet verdim ama iyi mi ettim korkularını dışta bırakan bir seçenek. Fakat bunun için çok uzun bir süre düzenli bir evlilik yaşamış olmak koşulu, başka koşulların yamsıra aranıyor.

Gülay: Benim hâlâ kendi adıma gerçekleştirmek istediğim çok şey var. Çocuk sahibi olmanın beni bu planladığım ve başladığım çalışmalardan uzaklaştı-

racağı kaygısı, diğer yandan çocukla yeteri derecede ilgilenememe kaygısı beni hep oyalıyor, daha doğrusu durduruyor. Korkusuz ve kesin yargılarla mükemmel olumlu koşullarda doğurmak mümkün mü? Aşkta beyaz atlı prens aramak gibi biraz benimki. Ama aşkta en fazla kendime zarar veririm. Halbuki çocuk öyle mi?

Ferzan: Gençken çoğu insan yaşlılığını düşünmüyor. Bir de bizim kuşakta benim çevremde düzgün hayat sahibi olmak biraz kınanan bir şeydi. Sonra da hep muhafazakârlığın kınandığı ortamlarda yaşadım. O değerlerimi yaşa karşı korumalıyım diye düşünürüm. Orta yaşlı, çoluğa çocuğa karışmış, akşamları evde televizyon seyreden, kavga eden, aşkı tüketmiş, kocası onu aldatıyor mu diye kaygılı, kendisi başkasına âşık olursa diye korkan ama hem de bunu isteyen evli kadın olmaktan korkmak... Yani böyle biraz karikatürleştirdim ama bu korku vardı. Halbuki çocuk ille de bu tatsız koşulları zorunlu kılmıyor. Biraz hayatının maddi koşullarını düzenleyebilmişsen bu korkular yüzünden bir çocuk büyütme olanağını reddetmemek gerekiyor diye düşünüyorum. Tabii beni seven ve bir çocuk isteyen benim de sevdiğim bir erkekle karşılaşmak benim doğurma kararımı bu düşüncelerden daha fazla etkilemiş oldu. Ama tabii isteyerek tamamen tek başına doğurmayı ve büyütmeyi göze alan, gayet başarılı olan kadınlar tanıdım. Ben bunu yapmayı göze alamazdım.

Ferzan, 37, müzisyen

Gülay: Kadınların çocuk doğurmasını doğru bulmayan, bunun onları sınırlandırdığını düşünen ve bundan emin olan kadın arkadaşlarım var. Bir tercihle doğurmamışlar. Üstelik kocaları, işleri, doğurganlıkları olduğu halde. Onları çok kıskanıyorum. Aslında ben biraz onlara yakınım, yani bu şansı hep bilinçli reddettim. Ama mesela sevgilim kalbimi kırdığında, bir yakınım hastalandığında, kendimi ilgiye muhtaç hissettiğim ya da biri benden özel bir ilgi isteyip çaresizlikle bunu karşılayamadığım zamanlarda çocuk isteği duyuyorum. Böyle bir tür sevgi krizine tutulduğum zamanlar oluyor bu. Ama çocuğu olan arkadaşlarımla beraber olduğumda, keşke benim de olsa diye düşünmüyorum.

Hanife: Benim annem çocuğum olsun çok istiyor, öyle ki doğururken evlen sonra ne yaparsan yap, ben bakımına yardımcı olurum filan diyor. Annem benim çocuğumu göremeden ölürse diye bazen sıkılıyorum.

Ferzan: Benim kocamın ailesi torunları olduğunu henüz bilmiyor. Karşı çıkacaklar diye böyle oldu. Önce buna biraz sıkılıyordum. Sonra nasıl olsa zamanla hallolur diye rahatladım. Benim sorumluluğumda olan bir şey değil ve dediğim gibi herkes için mükemmel şartları yaratmaya çalışmak kadınca bir yüklenme. Kendimiz için gerekli ve iyi olanın önüne bir çok engel çıkıyor, hepsini önemseyip hepsiyle ilgili kendimizde kusur aramak veya kendimize iş çıkarmak da çok doğru değil diye düşünüyorum.

Gülay, 37, öğretmen

Şafak: Özgür, kendine saygısı gelişmiş, mutlu bir çocuk yetiştirmek isterdim. Artık sevgiyi ve her türlü katkıyı başkalarına rahatlıkla verecek olgunluğa eriştim. Aynı politik uğraşlarımı sürdürüyorum. Çocuk doğuramayacağımı herhalde, artık pek zamanımı kalmadı çünkü. Ama bazı çocuklara olanaklarımı sunmaya engel bir durum yok. Ben de elimden geldiğince bunu yapıyorum.

Hanife: Bebek büyütmenin kadınlarda döllerinin devamından çok şefkât alıp vermekle ilgili bir ihtiyaç olması, erkeklerden bizi çok farklı kılıyor. Bakacak, sevgi verecek bir şeylere ihtiyaç duyuyoruz. Erkekler de çocuklarını seviyor ama onlarla gurur duymak üzere hazırlıkları var hep. Sanki bizler hep günün her anına yayılmış bir ilgi ve sevgi alış verişini kuruyoruz çocukla beraber.

Gülay: Ben bunu çok böyle hissediyorum. Çocuk dışında doğrudan sevgi olanağı bulunacak insan ilişkilerinin olmamasının eksikliğini duyuyorum bu yüzden. Aşk var ama o başka bir şey; çocuk sevgisi gibi koşulsuz ve sürekli değil.

Ya insanlar kuyruklu olsaydı?

Bugün görünürde kuyruksuz oluşumuzun, bilhassa biz kadınlar tarafından bir eksiklik gibi telakki edilmemesi, aksine şükürler edilip kutlanması gerekir. Saçlarımızın ipeksi ve gür, gözlerimizin ahu, burnumuzun hokka, kaşlarımızın yay, dişlerimizin inci, bacaklarınızın sırım, memelerimizin dikbaşlı tepeler olması gerektiği yerde kuyruğumuzun ne menem bir şey olması beklenirdi düşünemiyorum doğrusu!

İliyor musunuz, insanlar kuyrukludur aslında! Merdivenden inerken ya da tam rahat rahat bir yere oturmaya hazırlanırken talihsiz bir kaza sonucu kuyruk sokumunun üzerine düşen herkes gözleri yaşa boğan büyük bir acı içinde farkeder ki, birçok hayvan gibi insan da bal gibi kuyrukludur. Tek fark, insanın kuyruğunun zaman içinde içine kaçmış olmasıdır. O yüzden kuyruk sokumlarının üzerine düşen kimseler, insanlığa dair önemli derslerle dolu bu acı tecrübeden sonraki aylar boyunca, -her ne kadar görünmese de derinden incinmiş kuyruklarını tedavi ve bir miktar da şımartma amacıyla- yanlarından hiç ayırmadıkları simit şeklinde ortası boş bir minderin üzerine otururlar. Bu tasarım harikası minder, insandaki kuyruk duygusunun en somut yansımasıdır. Kimi hayalperestlerin eski mağaraların duvarlarında görüp uzay gemisi zannettikleri figürler de aslen o zamanlar yaygın olarak kullanılan bu minderin çizimleridir. İşte o zamanlar, yani bundan binlerce yıl once, giriştikleri bir hıyanette başarısızlığa uğrayanların olay mahallinden kaçarken kısıtacakları bir kuyrukları vardı ve insan soyunun kuyruğunu böyle kıstıra kıstıra sonunda içine kaçırmış olması da kuvvetle muhtemeldir.

Buna üzüldüğümü filan sanmayın. Bugün görünürde kuyruksuz oluşumuzun, bilhassa biz kadınlar tarafından bir eksiklik gibi telakki edilmemesi, aksine şükürler edilip kutlanması gerekir. Saçlarımızın ipeksi ve gür, gözlerimizin ahu, burnumuzun hokka, kaşlarımızın yay, dişlerimizin inci, bacaklarımızın sırım, memelerimizin dikbaşlı tepeler olması gerektiği yerde kuyruğumuzun ne menem bir şey olması beklenirdi düşünemiyorum doğrusu! Herhalde onun da ideal bir ölçüsü bulunurdu: 28-18-10 mesela... Adayların zaten birer kuyrukları varmış da onu arkalarından narin ve zarif sürüyormuş gibi jürinin önünden yürüdükleri güzellik yarışmalarında. "dostluk ve barış güzelleri" de herhalde o kargaşa içinde rakip kuyruklara en az basanlar arasından seçilirdi. Muhtemelen gece ve gündüz kuyruk kremlerimiz, intensive care kuyruk lotion'larımız olur, kimbilir kuyruğumuz 25 yaşından sonra hangi vitamine illa ki ihtiyaç duyar ve bu vitamin en bol miktarda - artık ben diyeyim aloe vera, siz deyin jojoba veya ananya- kokusundan gayrı hiçbir şeyini bilmediğimiz kimbilir hangi nebatın içinde bulunurdu... Kimbilir kuyruklarımızın ideal ölçüsüne kavuşması ve genç kalması, Paris laboratuvarlarına düşmüş kaç sıçanın kuyruğuna malolurdu... Arada sırada Ajda Pekkan'ın kuyruk yağlarını aldırmak üzere yurt dışına gittiğini duyardık. Harika Avcı'nın kuyruğunun eskiden ohoo nalı fil hortumu kadar olduğu da vaad dolu bir efsane gibi dilden dile dolaşırdı. Ne, yoksa eski fotoğraflarını hiç gormediniz mi?

İlkbahar-yaz ve sonbahar-kış kuyruk modasını takip etmek de boynumuzun borcu olurdu. Yünlüsü, lycrası, filesi, kırmızısı, siyahı, çizgilisi, leopar desenlisi her çeşidinden kuyruk çoraplarına yeni milyonlar sayıp dokmüşken, gazete ekleri ve popüler kadın dergileri daha kışın ortasında yaygaraya başlardı: "Bu yaz kuyruklar alabildiğine özgür!" Alabildiğine özgür kuyruklarımızla gezmek de kolay olmazdı. Sıcaktan bunalıp kuyruk salladığımızda peşinden gelecekleri peşin peşin kabul etmiş sayılırdık. Kuyruğumuzu hiç sallamadıysak da sallamadığımızı kanıtlamamız gerekirdi. Buna karşılık erkekler kuyruklarını istedikleri gibi sallar, savurur, oradan alıp oraya koyar, hatta yol ortasında kaşırlardı.

Sonra bir gun, onca maç yorumu, günlük köşe yazısı, haftalık şık kadın-rüküş kadın analizi ve aklınıza gelebilecek binbir türlü başka ukalalık arasında Türkiye'nin en güzel kuyruk boğumlu kadınını seçiverirdi Hincal Uluç, kendi kel kuyruğuna bakmadan!

Belki şimdiye kıyasla daha samimi olunup Pirelli takvimlerine "uğrunda yaşanacak kuyruklar" adı verilirdi. Kafamızın içinde dolaşan kırk tilkinin ve dilimize dolanan valanların kuyrukları bambaşka olurdu. Çok farklı olurdu her şey ya da hiç bir farkı olmazdı. Yine de şükürler olsun ki kuyruğumuz içimize kaçmış; daha doğrusu, iyi ki bir de kuyruğumuz yok.

Yeşim Harcanoğlu

SUS-MA

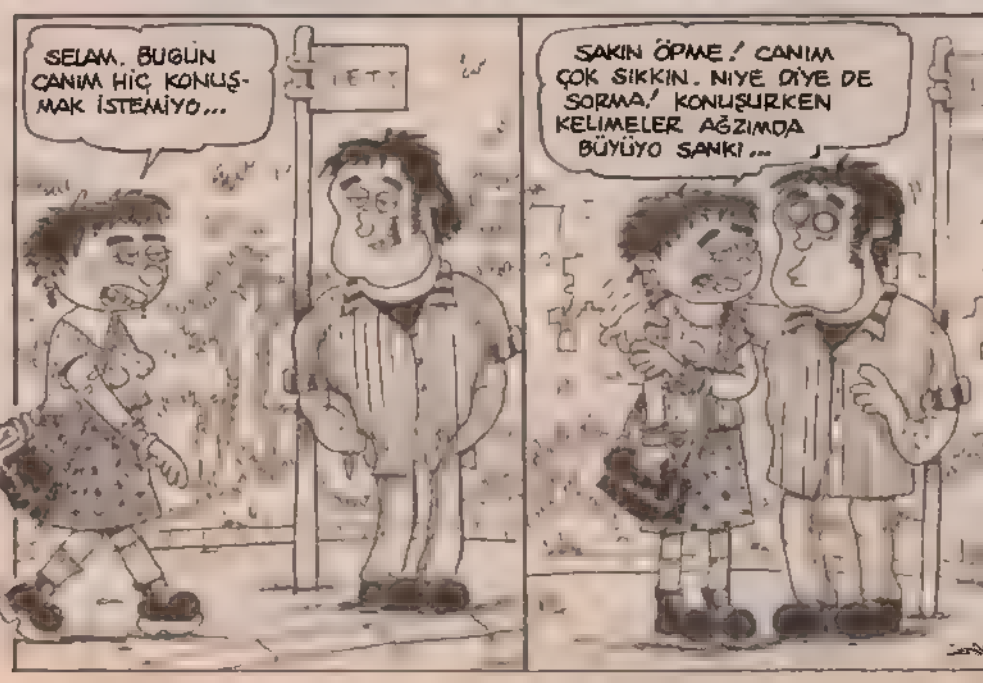

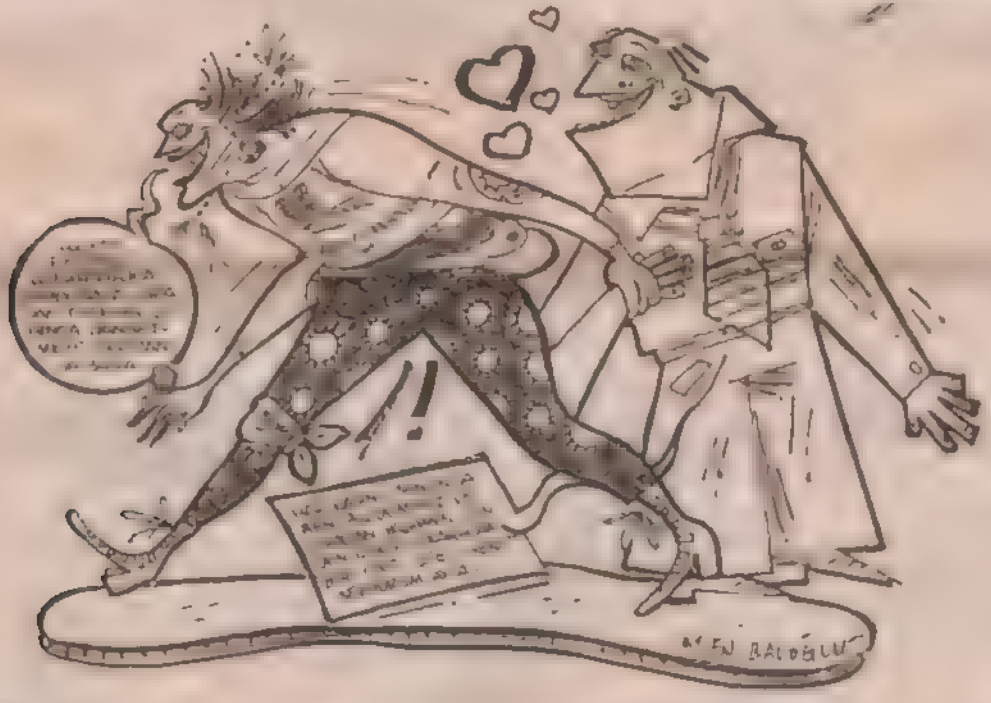

postmodern mecburiyetler

postmodernizmi bilirsiniz. nasıl bilirsiniz diye sormadım, zaten henüz rahmetli olmadı: nınarızlarının faaliyetleri daha o kadar etkili değil. bir yerden darbe yese, öteki taraftan uç veriyor. siz sanıyorsunuz ki meretin iki makalelik canı kaldı, bir de bakıyorsunuz ki hiç bir kalenin, daha doğrusu yazılı iletişim aracının etkili olamayacağı bir yere postu sermiş. inanmıyorsanız kral seyredin.

Tabii yine çok çarpıcı çalışmalar var. bana en sıcak gelenlerden bir tanesi şükrive tutkun adındaki, üstelik de son derece makul bir röportajını okuduğum genç bir kadının bir italyan (en azından katolik) cenazesinin görüntülerinin üzerine okuduğu *arda boylarında* adlı türkü oldu. hepimiz ve en başta çetin altan türkiye köylerinin şimdi oldukları gibi olmamalarını istiyoruz ama bilmiyorum bu klip türü didaktik çabaların etkisi olabilir mi? didaktizmden laf açılmışken bir başka klip var ki. siz sevgili okurlarımı buna karşı uyanık olmaya davet etmek istiyorum; *olmasa mektubun...* yılların şarkısı. ancak derya köroğlu'nun görüntüleriyle bambaşka bir hava kazanmış. kendisi böyle romantik olaylara yatkındır, özal'larla *samanyolu*'nu söylerken ki görüntüleri de erol evgin'in klibinde vardı. bilmiyorum gözünüze çarptı mı? bu derya köroğlu gerçekten başarılı bir bileşimdir, hem uzun kıvırcık saçlar, hem de bıyık. yani bir nevi doğu-batı sentezi olayı. etrafında asılı olan mektuplara bakılırsa her gün bir ayrılık ve tabii bunun mantıki bir sonucu olarak her gün bir kavuşma. gerçi kavuşma bir manada bekleyişi de akla getiriyor ve bu kadar sık vuslat olunca beklemeye pek vakti kalmaz diye geçiyor insanın aklından. peki size bir soru, akın'la derya köroğlu nun kıvırcık saçları dışındaki ortak noktaları nedir? bilemediniz tabii; ikisi de kliplerinde parlak gömlekler giymişler.

derya köroğlu nunki ipek. akın'ınki ise satenden. akın'ı hatırlarsınız. meyhanelerde sirtaki süsü verilmiş zeybek oynardı. bu sefer, *yüksek yüksek tepeler* adlı türküyü yorumlamış. hani aşırı aşırı memlekete kız vermeyle ilgili türkü. tabiatıyla klipte olay canlandırılıyor gelinin yüzünü kırmızı örtüyle kapamışlar, başında mum gezdirip eline kına yakıyorlar. (gelinin yüzü açılınca, on yaşındaki kızım, "bu kızın kına gecesi olmaz, olsa olsa kilisede evlenir," dedi.) ve bir de bakıyoruz akın'ın küçük bir çocukken gönül verdiği küçük kızmış gelin. zaten bu kliplerden anladığım kadarıyla bizim masum yavrular zannettiğimiz bütün çocuklar devamlı meşk halinde ve kaderin oyununa bakın ki kimse çocukluk aşkına kavuşamıyor. o yaştaki tercihlere pek güvenilemiyeceğini de gözönünde bulundurursak, bu ukteler hayırlı gözüküyor. gerçi bu klipteki damat da pek sağlam ayakkabıya benzemiyor. belindeki tabancanın taşıma ruhsatını sanki mehmet ağar imzalamış.

ilk bakışta akın vefa konusunda derya köroğlu'na fark atıyor (yirmi yılda tek kız, sıfır vuslat) gibi görünse de bu hisli durumu tahta sıralı bir barda değerlendirdiğini görerek erkek milleti konusundaki bilincimiz bir defa daha bileniyor. dikkat ederseniz sinekten yağ çıkartma misali her durumda didaktizm bulmaktayım. yani bu klip yönetmenlerinin yaratıcı faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldığımız o kadar çok durum var ki hangi birine yetişeyim bilemiyorum. mesela *seni sevmiyorum* klibinde kendisini seyretmiş bulunduğum rafet el roman'a yönelik bir imza kampanyası olsun örgütleyemez miyiz diyorum. "rafetler dansetmesin" kampanyası gibi bir şey mesela. beni benzer biçimde zorlayan bir başka çalışma sezen aksu'nun deniz seki'ye okuttuğu, boşanmasını çıtlatan ve kamu önünde çamaşır yıkamakla özdeşleştirilebilecek, *ahmet* adlı çalışması. bir de yılların hakan peker'inin iskoç çayırlarındaki hareketleri. ille de sibel can'ın *aman*'daki badanacı salopeti. bu kadar hakiki, bu kadar samimi... yani mecburlar mı diyorum, ya da mecbur muyuz? bilemiyorum, bilemiyorum.

ayşe düzkan

Fotoğraf

Aşk ve iktidar üzerine notlar:

Aşk(ım)a lanetle!

Bence feminist düşünün en güçlü ve en açıklayıcı analizlerinden biri özne konumundaki 'erkek' ve nesne konumundaki kadın teorize edişinde yatıyor. Kişiseli politikleştirme gücüyle de, feminizm 'ben'in yaşadıklarını, 'ben'in yaşadıklarını kişiselin ötesine taşıyor. Aşk, kamusal alanda yaşanan herşey kadar -ve belki de onun ötesinde- iktidar ilişkilerinin ve bununla içiçe olarak kadının nesneliğe indirgenmesinin ve eril öznenin iktidarının birebir yaşandığı bir alan!

Aşk, kamusal alanda her gün yüzleşmek zorunda kaldığımız, nesneleştirmenin çok ötesinde zorluklarla karşılaştığımız bir alan, çünkü aşk -belki de- zihninizi, gönlünüzü ve gövdenizle tamamen orada olduğunuz tek varoluş alanı. Bir diğeriyle teke tek, özel ve dış dünyadan tamamen soyutlanmış, yalıtılmış ve benzersiz olarak yaşadığınızı varsaydığınız aşk, aslında nasıl da 'tanımlanmış' olanın bir parçası. Giyindiğiniz kadın ve erkek benliklerinin egemenliğinde yaşadığınız aşk(lar)ın, bu çerçevede hiçde benzersiz ve özel bir yanı olmadığını düşünüyorum. Zihninize ve benliklerinize egemen olan erkeksi ve kadınsı roller yaşanan her aşkı bir diğerine benzer kılıyor, sıradanlaştırıyor.

Çocuksu bakışımla aşkın en oyunsuz, en arı alan olduğunu düşünürdüm. Bütün örtülerden, savunmalardan, maskelerden arınılan bir alan. Bunun bir özlem olduğunu düşünürdüm. Oysa, belki de aşk en "giyinik", en "oyuncu" olduğumuz alan. Bu oyunun kurallarını öğrenemediğiniz, örtüsüz olduğunuz oranda kaybettiğiniz bir alan aşk. Aşkın aslında bir "iktidar oyunu" olduğunu düşünüyorum. Bu iktidar oyunu özne konumundaki iktidar odağı erkek ve nesne konumundaki kadın arasında! Kadın gövdesi, zihni ve ruhu ile hep gözlenen, arzulanan, korunan, kurgulanan, şekillendirilen bir nesne konumunda. 'Erkek' ise gözleyen, arzulayan, koruyan, kurgulayan ve şekillendiren bir özne. Bu çerçevede kadının kendisi için belirlenegelmiş rolün dışında davranmasına pek de imkân olmadığını düşünüyorum. Burada bahsettiğim roller arası güç ilişkisi-eril özne ve dişil nesne- gerçekte varolan güç ilişkilerinin birebir yansıması da olmayabilir, ama kişilerarası alanda oynanan oyunun -gerçekle bire bir denklik içinde olmasa dahi- bizlerin iradelerinden bağımsız ve bizi belirleyici dışsal ve katı bir gerçekliği var.

Jessica Benjamin, *Arzunun Yabancılaştırılması* adlı kitabında, John Berger'inkine paralel bir bakışla kadının arzunun (Berger'in değişiyle bakışın) öznesi değil, nesnesi oluşunun öyküsünü dile getiriyor. Bu, çoğu anti-feminist analizin yorumlamaya çalıştığı gibi kadının "arzusunun" olmadığı iddiası değil, arzunun -ve her bireyin cinsiyetinden bağımsız olarak sahip olduğu arzunun- kadında aldığı şeklin ifadesidir.

Kadınsı arzu, eril arzu gibi dolaysız, ifade ve şekillendirme gücüne sahip bir arzu değildir. Kadınsı arzu örtük ve manipülatiftir: eril arzuyu uyandırma ve harekete geçirme gudusu üzerine kuruludur. Kadınsı arzu kendini nesneleştiren bir arzudur. Oysa, eril arzu dolaysızdır; sözün gücüne sahiptir, şekillendirici, yönlendirici, başlatıcıdır. Erkek, kendini arzunun öznesi kılar.

Kadınsı arzunun bedellerinin çok ağır olduğunu düşünüyorum. Sözsüz, örtük, manipulatif, dolaylı bir arzu alanı kadını sözün ve eylemin gücünden uzakta tutuyor. Ben bu bedeli kendi adıma ödemek istemiyorum. Arzunun bende harekete geçirdiği "sözü" ve "eylemi" hayata taşımak istiyorum. Söylemek, ifade etmek, dolaysız olmak, uzanabilmek ve ulaşabilmek istiyorum. Köklerini Hegel'de bulan varoluşçuluğun kişinin kendini özne olarak kurmak için bir diğerini nesneleştirmesi gerektiği kavrayışının yıkılabileceğini ve aşkın iki öznenin dolaysız arzularının kavuşabileceği bir alan olabileceğine olan inancını halen koruyorum.

Aşkın ve arzunun iktidardan arınmasını istemek, aşkın isyankârlığınızla varolabileceğin(iz) bir alan olmasına dair bir umudu da içinde taşıyor. Toplumsal kalıplar aşkın kadını ehlileştirdiği, arzunun ise kadının arzusunu erkeğinkine teslim ettiği bir senaryo sunuyor bizlere. W. Sheakespere'in *Hırçın Kız*'ını ehlileştiren, tahakküm altına alan aşk, bütün bu yazı boyunca dile getirdiğim iktidar ilişkisinin abartılı ve karikatürize biçimi de olsa, önemli bir noktaya dikkatimizi çekiyor. Aşk kadını erkeğin imgelemindeki 'şey'e dönüştürür, erkek imgelemininin nesnesi kılar.

Oysa, ben bütün isyankârlığımla âşık olmak istiyorum. Kendimi, âşık olduğum eril öznenin seçtiği, üzerinde tahakküm kurduğu, belirlediği, kurguladığı, gözlediği ve ehlileştirdiği bir nesne olarak yaşamak istemiyorum; arzumu eril öznenin arzusuna sunmak, kurban etmek istemiyorum.

Aşkın ve arzunun iktidardan arınmış biçimini şiirleştiren en büyük edebiyatçının -ve bu çerçevede de en büyük teorisyenlerinden birinin, E. E. Cummings olduğunu düşünüyorum. İktidar, tahakküm ve nesneleştirmeden arınmış bir aşk alanı hepimiz adına bir ütopyadır. Bu ütopya sadece bu bedelleri ödemeye hazır olanların kuracağı bir utopyadır. Bu çerçevede psikoterapi öznel alanımızı, bilincimizi ve bilinçdışımızı sorgulama gücüyle devrimci bir süreçtir. İçlerimizde taşıdığımız tahakküm etme ve edilme, nesneleştirme ve nesneleşme eğilimlerini analiz edebileceğimiz en gerçek ve samimi alanın psikoterapi olduğunu düşünerek, bu ütopyanın kurulması sürecinde, psikoterapinin önemli bir işlevinin olduğunu düşünüyorum. R. D. Laing'in deyişiyle içe sürdüreceğimiz yolculuktan bizi tekrar dışa taşıyacak olan psikoterapi bizim cesaretle kendimizi tekrar kuracağımız bir alandır, alan olacaktır.

Görmesini bilenler için, ufukta yeni bir yaşam alanı olduğunu düşünüyorum. Bu yaşam alanı, iktidar, tahakküm ve nesneleştirmeden arınmış saf, arı, örtüsüz ve dolaysız bir aşk ve arzu alanını da kapsayan bir yaşam alanı olacaktır.

Mahan Doğrusöz

"Zafer kazandım"

Önce benden yaş olarak epeyce büyük olan ustabaşı asılmaya başladı. Derken ikinci darbe geldi, ben biriyle başetmeye çalışırken bu sefer de patron karıştı işin içine. Ben de kendimce bir intikam planı yaptım ve uyguladım.

Yıllarca önce, bütün öğrencilik zamanının kapsayan bir dönemde, konfeksiyon atölyelerinde çalışırdım. Ortacılık yaparak başlayıp, bütün o iş kolundaki kızların hedefi olan makinacılığa kadar yükselmiştim. Zor iştir. Mesai saatleri çok fazladır. Ustalık küçük atölyelerde sürekli olarak çalışılmaz çünkü pat diye iflas ederler ve işsiz kalırsın. Ailece ekonomik durumumuz kötüydü ki kanaat geçinirdik ve en küçük bir katkı bile önemliydi. Bu nedenle okullar yaz tatiline girdikten hemen sonra, Tarlabaşı'nda bol miktarda bulunan konfeksiyon atölyelerinden birine kendimi dar atardım. Hem işi öğrenmeye çalışırdım, hem de haftalığının bir bölümünü gururla eve verirdim, gerisini de kendime harcardım.

Yine bir yaz tatilinde, artık sayısını unuttuğum konfeksiyon atolyelerinden birine çalışmak için baş vurdum. Ayrıca artık overlok kullanmayı da biliyordum.

Medeniyet denen tek dişi kalmış canavar!

İlişkiniz boyunca kocama karşı medeni davranmaya çalıştım. Ama öyle şeyler yaptı ki, bir kadın olarak bu tavrımın aptallık olduğunu, böyle davranacak lüksüm olmadığını anladım.

Genç bir kızken hayata ve erkeklere çok daha farklı bakardım. Kendimi diğer kadınlardan farklı görür, asla onların düştüğü durumlara düşmeyeceğime inanırdım. Her durumu olgunluk dediğim ne idüğü belirsiz bir tavırla karşılayacaktım. Şimdi, şu kalabalık caddede, etrafımdan geçip gidenleri değil, bu düşüncelerimin ne kadar çocukça ve boş olduğunu fark ediyorum. Hayat ve erkekler, daha doğrusu bir erkek bana öyle acımasız davrandı ki, önümde boğazını kesseler akan kanı gözümü kırpmadan seyrederim gibi geliyor.

Kocam olacak utanmazla tanışıp birbirimizi sevmemizin üzerinden yedi yıl geçti. Birbirimizi sevdik, fakat bilirsiniz sevmek her zaman mutluluk getirmiyor. İlişkimizin ilk yılları üç gün iyi bir gün kanlı bıçaklı düzeninde geçti. Kavgalarımızın sebebi sevgilimin kıskançlığıydı. En iyi kız arkadaşımın sevgilisi, birlikte büyüdüğümüz mahalle arkadaşım, sendikanın şube sekreteri, yani etrafımdaki aklınıza gelebilecek hiçbir erkek sevgilimin kıskançlığından kurtulamadı. Bu kıskançlık erkeklerde yaygın bir şey ama kimisi hiç olmazsa yalnızken ifade eder bu duygularını. Benimkisi öyle değil, herkesin içinde imalarda bulunur, çeker gider, o erkeklere sanki bana kur yapıyorlarmış gibi suçlar biçimde davranır ve bütün bunların sonucunda tabii ki beni son derece zor duruma düşürürdü. Ortalama haftada bir, beni utandıracak bir şey yapardı. Ben bütün bunlardan rahatsızlık duymakla birlikte en nihayetinde "Adam beni seviyor," diye düşünür, zamanla değişeceğini ümit ederdim. Tanışmamızın üçüncü yılında evlendik. Ne de olsa karısı olmuştum; artık kıskanmaktan vazgeçer diye düşünüyordum.

Ancak evlilik benim için tam bir hayal kırıklığı olmuştu. Kocamın kıskançlığında sevgilim olduğu döneme göre hiçbir azalma olmadığı gibi birlikte yaşamamız hem nefes alabileceğim zamanları azaltmış hem de benim ona karşı vazifelerimi artırmıştı. Kocam evde neredeyse hiç iş yapmıyordu. Evliliğimin ikinci yılının sonunda kendimi tamyamaz hale gelmiştim. İşten koşa koşa eve geliyor, ev işlerine saldırıyor, akşam yemeğinden hemen önce eve gelen kocamla yediğimiz yemeğin ardından gene ev işine saldırıyordum. Evlenmeden önce kendime bakardım, artık saçımı zor toplar haldeydim. Ne vaktim vardı ne de isteğim. Bu arada kocamın kıskançlıkları durulmuş haldeydi ama bunun sebebi bana olan güveninin artması değil, benim ne herhangi bir erkekle tanışacak zamanımın ne de kimsenin dikkatini çekecek halimin kalmamış olmasıydı. Bir makina gibi yaşıyordum. Bu arada kocam benim aracılığımla üye olduğu sendikanın faaliyetlerine gün geçtikçe daha fazla katılır olmuştu. Benimse ruh halim öyle kötüydü ki, insan içine çıkmak istemiyordum. Sanki bir köşeye sıkışmıştım, kaçacak yerim yoktu. Hayata küsmüştüm, kendimi sevmiyordum

Ama esas darbe bütün bunların üzerinde bir şeydi. İşyerimden bir kadın arkadaşım bir gün beni bir kenara çekti. Artık dayanamayacağını, bana her şeyi anlatmak istediği söyledi. Kocamın bir sevgilisi vardı, üstelik de bir kaçamak filan değil, sendikadaki herkesin bildiği bir ilişkiydi bu. Kocamın akşamları eve nasıl geç geldiğini, sendika faaliyetleri yüzünden arada bir şehir dışına seyahat ettiğini başım zonklayarak hatırladım. Eve geldim. Karşımda kocamın evde bıraktığı ceketi duruyor. Ben medeni bir kadının, kocamın cebini karıştırmak gibi bir şey yapamam. Birden gerçeği fark ettim, benim medeni olmam, kocamın da medeni olmasını sağlamıyor, bu anlama gelmiyor sadece kocama karşı silahlarını da elinden alıyordu. Yerimden kalkıp ceketin cebine elimi attım, biraz bozuk para, bir de fiş. Fişe baktım. Gümüş takılar satan, bir arkadaşımıza hediye almamız gerektiği için benim onu götürdüğüm bir dükkândan alınmış yüklüce bir alışverişin fişiydi bu. Belli ki sevgilisine hediye almıştı. Bunu fark ettiğimde duyduğum acı, arkadaşımın bana gerçeği anlattığı ankinden daha yoğundu. Kocam bana hediye almayalı yıllar olmuştu. Ağladım, ağladım, kocam eve geldiğinde beni gözyaşları içinde buldu.

Onunla yaptığımız konuşma benim durumuma hiç uymuyordu. Kocam son derece soğukkanlı, benim gözyaşlarım karşısında ise mesafeliydi. O da zaten benimle konuşmayı düşünüyordu. Benim olayları onun ağzından duymamış olmam üzücüydü tabii. Evet, ciddi bir ilişkisi vardı ve benimle iki medeni insan gibi ayrılmayı düşünüyordu. Onun yıllar sonra gelen bu medeni tavrı karşısında halimden utandım. Haklıydı, aşkını yaşamak istiyordu. Özgürlüğe inanan bir insan olarak benim buna engel olmam düşünülemezdi.

Bir hafta içinde boşanmak için mahkemeye başvurduk. İlk mahkeme o gündü.

Kocam evden çok erken çıkmıştı, herhalde avukata filan uğrayacaktı. Gerginleşecek bir şey yoktu. Anlaşarak ayrılıyorduk. Her yere erken gitmek adetimdir, mahkemeye de biraz erken gidip beklemeye başladım. Ancak binanın içinde sigara içirtmiyorlardı, kapının önüne çıktım. İyi ki çıkmışım. Kocam mahkeme kapısının önünde sevgilisi olduğunu tahmin ettiğim bir kadınla vedalaşıyordu. Demek sabah erken kalkıp onunla buluşmaya gitmiş. Yüzümün öfkeden kızardığını hissettim. Kalbimi kırmamak için en ufak bir zahmete bile girmiyordu. Karnımın içinde bir yerde büyüyen hiddeti sanki maddi varlığı olan bir şeymişçesine hissediyordum. İçtiğim hapın sayesinde iyice uğuldayan kafamın içinden kimlik, adres tespitlerini filan dinledim. Sonunda hâkim olduğunu tahmin ettiğim bir adam bana dönüp boşanmak isteyip istemediğini sordu. Hayır diye cevap verdiğimi duydum. Hayır, bin kere hayır, sana zorluk çıkarabileceğim şu son anda hayır, sana senin dilinden cevap verebileceğim için hayır.

Dışarı çıktım, artık medeni olmayan, medeni olacak kadar aptal olmayan, vahşi ve nihayet bir nebze olsun güçlü gövdemle yürümeye başladım. Önümde bir karar vardı, kendim mi evden taşınacaktım yoksa kocamın eşyalarını mı kapının önüne yığacaktım. Kafamın içinde kol kola gezen intikam tilkileriyle artık başka birisi olan bana başka bir yer gibi görünen caddede yürümeye başladım.

Nilüfer Kıvanç

İki erkeğin çalıştığı, birinin patron, diğerinin de onun akrabası olduğunu öğrendiğim daracık bir atölyeydi. Üstelik patron ütü yapıyordu, akrabası da makine de dikiş dikiyordu. Çalıştığım diğer yerlere nazaran haftalığı iyiydi. Birkaç haftalık alışma döneminden sonra, orada bayağı rahat olduğumu fark ettim. Bana çok iyi davranıyorlardı, ben de onlara öğle tatillerinde, piknik tüpünde menemen pişiriyordum. Derken daha önce de çok kereler yaşadığım ve bu yüzden işten ayrılmak zorunda kaldığım taciz olayları başladı. Her girdiğim iş yerinde acaba burada da aynı olayı yaşayacak mıyım diye bunun tedirginliğini duyardım..

Önce benden yaş olarak epeyce büyük olan ustabaşı asılmaya başladı . Karısından ayrı yaşadığını anlatıp ne kadar kederli olduğunu söylerdi zaten ama bunun tesellisini bende bulmak isteyeceği hiç aklıma gelmezdi. (Toyluk işte). Bana makine öğretme bahanesiyle elini elime sık sık değdirir olmuştu son zamanlarda. Ben de ona ailemin bu olayı asla onaylamayacağını, (adam sanki evlenme teklif etmiş gibi) bu sevdadan vazgeçmesini söyleyip duruyordum. Derken ikinci darbe geldi, ben biriyle başetmeye çalışırken bu sefer de patron karıştı işin içine. Bir hafta sonu ikimiz yalnızken, zarf içine koyduğu maaşımı (hep zarf içinde verirdi paramı, kibar adamdı) bana uzatırken, dudaklarımdan öpmek için bir hamle yaptı. Can havliyle onu itip bağırmaya başlayınca, beni sevdiğini ailemden isteyeceğini arda arkasına sıraladı. Aklı sıra bu laflarla beni avlayacağını düşünüyordu herhalde. O hafta sonu gözüme uyku girmedi, hayıflanıp duruyordum. Tam parası iyi, rahat bir iş bulmuşken başıma neler gelmişti. Düşündüm taşındım ve onlarla son bir kez konuşmaya karar verdim. İşbaşı yaptığımda ikisiyle de ayrı ayrı görüştüm. Bu işyerinden çıkmak istemediğimi, eve para verdiğimi, çalışmak zorunda olduğumu anlattım. Patron beni gerçekten sevdiğini, benden vazgeçmeyeceğini belirtti. Ustabaşı daha da acımasızdı, üstelik sübyancıydı da. Ben on beşimdeydim o ise kırkın üstündeydi. Ya onunla birlikte olmamı ya da işten ayrılmamı gerektiğini söyledi. O hafta sabrettim, kendimce bir intikam planı yaptım, hafta sonu uygulayacaktım. İşleri bitirip teslim ettikten sonra patron haftalığımı verdi ve ne zaman çıkacağımızı sordu, ben de ona berbere gitmesini ve onu bekleyeceğimi söyledim. Sevinçle çıktı, Ustabaşı gelmeden hemen planımı uygulamaya başladım. Elime geçirdiğim naylon bir torbaya, tam sekiz tane model eteği doldurdum. Tasımı tarağımı topladığım gibi fırladım. Eve vardığımda mutluydum, gururluydum. Hadlerini bildirmiştim. O etekleri de annem yıllarca giydi. İşimden etmişlerdi beni ama içimde yenilginin burukluğunu taşımıyordum. Şimdi saçma gelse de o zamanlar benim için bir zaferdi bu ve anlamı büyüktü. Kendime güven demekti, onlarla bu yolla başetmek demekti. Yaptığım şeyin adı hırsızlık olabilirdi ama onların yaptığı namussuzluktu.

Ayten Genç

© İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı arşivinden alınmıştır.

Kadınların tıp mücadelesi

Kadınlar Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri tıp alanında okuyabilmek ve çalışabilmek için mücadele ediyorlar. Tüm engellere rağmen, bu alanda her dönemde çok başarılı olmuş kadınlar var.

Geleneksel yöntemler ve ebelik eğitimi

Osmanlı'da kadınlar sağlık alanında ilk olarak ebelik mesleği ile hizmet verdiler. Başlangıçta usta-çırak yöntemiyle yetişen bu ebeler cahil ve yetersizdiler. Bu yüzden pek çok anne ve bebeğin ölümüne neden oluyorlardı. Buna rağmen 14 Mart 1827'de açılan ilk Tıp Fakültesi'nde (Tıphane-i Amire), doğum bilgisi dersi verilmemekteydi. Kadınların ebelik eğitimine başlamak için 1843 yılını beklemeleri gerekiyordu. Bu tarihten itibaren kadınlar Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane'de ebelik eğitimi almaya başladılar. Haftada iki gün yapılan eğitimde mankenler ve resimler kullanılıyordu. Ayrıca, eğitimin kapalı bir yerde yapılması ve derslerde hekim bile olsa hiçbir erkeğin bulunmaması şartı getirilmişti. Bu kurslara düzenli olarak devam edildiğini ve 1845 yılında 10 Müslüman ile 26 Hıristiyan ebeye diploma verildiğini görüyoruz. Ebelik sınıflarının açıldığı yıllarda öğrenci adaylarında okuma yazma şartı aranmıyordu. Bu durum II. Meşrutiyet'e (1908) kadar sürdü. Bu tarihten sonra ebelik eğitimi için ortaokul diploması şartı getirildi. Bu okuldan yetişen ebelerin sayısı, tüm Osmanlı'nın ihtiyacını karşılayabilecek kadar olmadığından, pek çok yerde gebe kadınlar, usta-çırak yöntemiyle yetişmiş olan kadınlara başvuruyorlardı. 1850-1918 yılları arasında yaşamış olan Abdülaziz Bey anılarında hekim hanımlardan ve ebelerden söz eder. Hasta tedavi eden kadınları birkaç sınıfa ayırır; kırbacılar (karnı şişen ve ishale tutulan çocukları tedavi ederlerdi), alazcı kadınlar (çocukların yanaklarında görülen kaşıntılı ve kabuklu bir cins egzama ile uğraşırlardı), kelci kadınlar, kurşun dökücüler, hekim hanımlar (ilaç tertibiyle uğraşırlardı) bunlardan bazılarıdır. Bu kadınların tedavide ne kadar başarılı oldukları tartışılır ama Abdülaziz Bey'e göre oldukça aranan ve başvurulan kadınlardır (şimdi de bu gelenek devam etmiyor mu?).

Hemşirelik eğitimi

Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı hemşirelik mesleğinin bir kimlik kazanmasını sağladı. Osmanlı İmparatorluğu'nda hemşirelik eğitimi Meşrutiyet döneminde başlar. Bu alanda öncü çalışmalar Besim Ömer Paşa tarafından yapılmıştır. Kendisi ilk olarak Kadırga Doğum Kliniği'nde ebelere altı ay boyunca hastabakıcılık dersi vermiştir (1911). Bunu İstanbul Darülfünun'da verdiği dersler izler. İstanbul'da 1920 yılında açılan Amerikan-Amiral Bristol Hastanesi ise ilk hemşirelik okuludur.

Kadınların tıp fakültelerine girme mücadelesi

Kadınların tıp fakültelerine girmeleri diğer tüm fakültelere göre çok daha geç ve sancılı olmuştur. 19 Eylül 1917'de Sıhhiye Umum Müdürü Dr. Adnan Adıvar. Türk kadınlarının tıp eğitimi alabilmeleri için Sadaret'e (Sadrazamlık) başvurur. Bu arada yabancı kadınlar hekimlik yapabiliyor ve muayenehane açabiliyorlardı. Vükela Meclisine Talat Paşa yerine başkanlık eden Enver Paşa teklifi kabul etmez. Bir sene sonra, bu teklif yeni Sıhhiye Nazırı İsmail'in imzasıyla tekrarlanır ve Vükela Meclisi kadınların tıp, dişçilik ve eczacılık yapmalarına izin verir. Ancak bu kararla her şey çözümlenmiş değildir; tıp fakültesinde düşünce ayrılıkları vardır. Okulda ders verenler arasında şiddetli tartışmalar olmaktadır. İstanbul gazeteleri de bu tartışmaları günün sorunu haline getirir. Gazetelerde kadınların hekimlik yapamayacaklarına dair hararetli yazılar yayımlanır. Kadınlar biyolojik olarak bu mesleğe uygun görülmez. Bazı tutucu iddialar şöyledir:

- Kadın doktor olursa bu meslekte çalışma fırsatı bulamaz. Çünkü evlenir, çoluk çocuğa karışır, doktorluğu terk eder, bütün emekler boşa gider.
- Kadınların tıp fakültelerine girmeleri "iffet ve ahlak"ın bozulmasına yol açar.
- Kadın hekimler erkek hastaları muayene edemezler, anatomi derslerinde teşrih (açımlama) yapamazlar.

İlk kadın hekimler

Bütün bu tartışmalar sürerken, tıp

Türkiye'nin ilk kadın doktoru Safiye Ali, kendisinin kurduğu "Süt Damlası"nın i[illegible]

Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde ilk kız öğrenciler anatomi asistanları ve erkek arkadaşlarıyla birlikte anatomi teşrih salonunda.
50 Yıl Armağanı, Genel Konular Cilt II, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1974

fakültesinde okumak isteyen kızlar da örgütlenerek mücadele ederler. Ülkede fikirlerine güvenilen, nüfuz sahibi kişileri ziyaret ederek ikna etmeye çalışırlar. Bu arada bazı kızlar tıp fakültesine başvurup kabul edilmeyince, idealleri olan tıp eğitimini almak için yurt dışına giderler. Bunların içinde Safiye Ali Almanya'da Würtzburg Üniversitesi'nde tıp eğitimi yapar. 1922 yılında ülkesine döner. İstanbul Nuruosmaniye'deki özel muayenehanesinde çocuk hastalıkları üzerinde çalışır. İstanbul'da eski bir medresenin restore edilmesiyle açılan "Süt Damlası"nın kurulmasında ve burada beslenme yetersizliği çeken çocuklara pastorize süt dağıtılmasında büyük çaba gösterir. Dr. Safiye Ali'den sonra yurt dışında yetişen ilk kadın hekimlerimiz, Almanya'da öğrenim gören Dr. Bedriye Bedri, Dr. Semiramis Ekrem, İngiltere'de okuyan Dr. Hayrünnisa ve Boston Tufts Üniversitesi Tıp Fakültesini bitiren Türkiye'nin ilk kadın jinekologu Dr. Fatma Arif Atasagun'dur

1921 yılının sonlarına doğru, içlerinde Müfide Kâzım (Küley)'in de bulunduğu üç genç kız Tıp Fakültesi Kalemi'ne başvurur ve kaydedilirler. Fakat fakülte hocalarından Akil Muhtar Bey'in saraya şikâyeti üzerine, rektör Besim Ömer Paşa'nın kız öğrencilerin okulda kalmalarına yönelik tüm çabalarına karşın, fakülteye devam etmelerine izin verilmez.

Bütün bu mücadelelerden sonra, nihayet 1922 yılının Eylül ayında tıp fakültesine 10 kız öğrenci girer. Bunlardan biri öğrenimi sırasında tüberkülozdan ölür, diğer üçü ise öğrenimlerini yarıda bırakarak ayrılırlar. 1928 yılında, altı kız öğrenci stajlarını tamamlayarak tıp mesleğine başlarlar. Türkiye'de tıp fakültesinden diploma alan ilk altı kadın doktordan biri olan Müfide Kâzım (Küley) iç hastalıkları uzmanı olur ve profesörlüğe yükselir. İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği'nde gastroenteroloji bölümünü kurar. Dr. İffet Naim Onur, Dr. Suat Rasim Giz, Dr. Fitnat Celal Taygun ilk kadın cerrahlardır. Dr. Sabiha Süleyman Saym pediatri ve Dr. Hamdiye Abdürrahim Rauf Maral cilt hastalıkları, fiziksel tıp ve radyoterapi uzmanı olarak mesleklerinde önemli hizmetler verirler. Tıp fakültesine kabul edilen kızların, özellikle anatomi derslerinde nasıl başarılı olabilecekleri erkek öğrenciler tarafından merak edilmektedir. Oysa kız öğrenciler, ellerinde pens ve bistüri ile, büyük bir heves içinde kadavraların başına geçerler.

Tıp fakültesindeki kız öğrencilerin giyimleri

Başlangıçta kız öğrencilerin başları şifon gibi ince kumaşlarla türban biçiminde sarılıp, kulak hizasından veya alından küçük bir saç buklesi dışarı bırakılırdı; üzerlerinde yakası kapalı ve kolları uzun bir manto bulunurdu. Tesettür mecburiyeti henüz sürdüğünden, öğrenciler sokak giysilerini okulda da korumak zorundaydılar. Oysa bu kıyafet kliniklerde hastayla temas halindeyken hijyenik değildi. 1925 yılında ordunun kalpağı kaldırıp kasketi kabul etmesiyle birlikte Askeri Tıp Okulu öğrencileri de kasket kullanmaya başladılar. Bir gün kimya laboratuvarındaki pratik çalışmalar sırasında, kız öğrencilerden biri türban şeklindeki örtüyü sıkıntıyla çıkarıp attı ve kısa zaman içinde arkadaşları da onu izlediler. Artık fakülte içinde açık başla dolaşılıyordu. Sokakta ise kasket modası başlamıştı.

Fakülte sonrası zorluklar ve bugünün başarılı kadın doktorları

Kadınlar tıp fakültesinden mezun olduktan sonra yeni sorunlarla karşılaştılar. Devlet kadın doktora, resmi görev vermiyordu. Bu yüzden ilk kadın hekimler ya serbest çalıştılar ya da tıp fakültesinde kadrosuz asistanlık yaptılar. Bu konuda ilk kez cesaret gösteren, patolojik anatomi hocası Prof. Dr. Hamdi Suat Aknar oldu. Almanya'da hekim diploması almış olan Dr. Semiramis Tezel'i eylemli asistan olarak yanına aldı. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ise ilk kez 1930'da kadın doktorlara görev verdi. Doğum ve çocuk hastalıkları asistanlıklarında verilen bu görevleri zamanla diğerleri izledi. Kadınlar geç de olsa bu zorlu mücadelelerinden başarıyla çıktılar.

Kadın doktorlar akademik yaşamda, sosyal işlerde ve politika alanında sayısız işler başardılar. Günümüzden birkaç örnek şöyle sıralanabilir: İstanbul Lepra Hastanesinin kurucusu olan Prof. Dr. Türkân Saylan'ın 1986'da, toplumsal kalkınmaya sağladığı katkı nedeniyle 1. Uluslararası Gandi Ödülü'nü alması; Prof Dr. Kamile Şevki Mutlu'ya, ölümünden sonra, 1994'de TÜBİTAK Hizmet Ödülü'nün verilmesi; bu yıl, Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği (ISAPS) Başkanlığına Prof. Dr. Güler Gürsu'nun getirilmesi; New York Bilimler Akademisi'nin, bu yılki İnsan Hakları Ödülünü, insan hakları ile ilgili konuların tıp eğitimine girmesi için sarf ettiği çabalar nedeniyle, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Zuhal Amato'ya vermesi.

Feryal Saygılıgil

Kaynaklar:

1. Abdülaziz Bey; *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri, İnsanlar, İnanışlar, Eğlence, Dil*; Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İkinci kitap, Yayma hazırlayan: Kazım Arısan, Duygu Arısan Günay, İstanbul 1995.
2. Mutlu, Kâmile Şevki; *Hekimlik Mesleğinde Türk Kadını*, Tıp Fakültesi Mecmuası, c: 166, sayı: 11, s: 98-108. İstanbul 1953.
3. Mutlu, Kâmile Şevki: *Türkiye'de Kadın Doktorlar*, 50. Yıl Armağanı Genel Konular c: 2. Atatürk Üniversitesi Yayınları. Erzurum 1973.
4. Öncel Oztan: *Sağlık Alanında İlk Kadınlarımız, Dirim*, sayı: 9, s.355-365, Eylül 1976
5. Şenturk, Selva Erhan: *Hemşirelik Tarihi ve Deontolojisi*, Can Kitapçılık Pazarlama Yayınları. İstanbul 1990
6. Taşkıran, Nimet; *Türkiye'de Ebelik Eğitimi*, Haseki Tıp Bülteni, Ayrı Baskı c:11. s:3, s:229-240. 1973.
7. Uludağ, Osman Şevki: *Türk Kadınlarının Hekimliği*, III. Türk Tarih Kongresi. Ankara 15-20 Kasım 1943, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s: 441-460. Ankara 1948
8. Yıldırım, Nuran; *Kız Öğrencilerin Tıp Fakültesi'ne Kabulünün 75. Yılı Bilim ve Utopya*, sayı: 41 Kasım 1997

Sağlık Alanında Türk Kadını Sempozyumu

1997 yılı, Türkiye'de tıp fakültelerine kız öğrencilerin kabul edilmelerinin 75. yılıdır. O yıllarda İstanbul Tıp Fakültesi'ne girebilmek için mücadele eden kadınları anmak, sağlık bilimlerindeki öncü kadınları tanımak ve sağlık alanında Türkiye'deki kadın potansiyelini tespit etmek amacıyla, İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nurhan Yıldırım öncülüğünde, İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı ve İstanbul Tabib Odası tarafından 13-14 Kasım 1997 tarihlerinde, İstanbul Tıp Fakültesi'nde, "Sağlık Alanında Türk Kadını Sempozyumu" düzenlendi. Sempozyumun özellikle sağlık bilimlerinde öncü 27 kadına, hizmetlerinden dolayı plaketlerin verildiği, "Şükran Plaketi Töreni" katılımcılara duygulu anlar yaşattı.

Plaket alan kadınların hemen hepsi Cumhuriyet kuşağının idealist temsilcileriydi. Yaşadıkları sıkıntılar ve yaptıkları işin zorluğu karşısında büyük bir alçakgönüllülük gösteren, uğraşlarına gönülden bağlı, disiplinli, çalışkan, bugün bile üretkenliğini sürdüren saygıdeğer insanlar... Sempozyumda bu öncü kadınları gerek kendi gerekse öğrencilerinin ağızlarından tanıma olanağını bulduk.

Sempozyumda sunulan bildirilerin konu başlıklarından bazıları şunlardı: "20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Sağlık Hayatında Kadının Yeri", "Cumhuriyet'in İlk Kadın Cerrahları", "Meslek Örgütümüzde Kadınlar", "Patoloji Alanında İlkler", "Türkiye'de Hemşireliğin Başlangıcı", "Sağlık Alanında Türk Kadını İle İlgili Veriler ve Kadın Eserleri Kütüphanesi", "Türk Veteriner Hekimliğinde Kadınlar ve Sağlık Alanına Katkıları", "Türk Diş Hekimliği Tarihinde Kadın", "Başlangıcından Günümüze İstanbul Tıp Fakültesi'nin Kadın Öğretim Üyeleri", "Türkiye'nin İlk Kadın Profesörü Kâmile Şevki Mutlu(1906-1987), "Tıp Tarihi ve Deontoloji alanında Öncü Bir Kadın: Emine M. Atabek", "Türkiye'deki Bayan Eczacılar ve Sağlık Alanına Katkıları", "Sağlık Alanından Gelen İlk Kadın Politikacılar" ve "Pediatride Öncü Bir Kadın: Dr. Gültekin Ağaoğlu; Bir Sözlü Tarih Yaklaşımı".

BULGARİSTAN

Feminizm mi? Elbette gerekli!

Ama devletten ve partilerden bağımsız olmalı!

Bulgaristan sınır komşumuz, ama ne onlar bizi yeterince tanıyor, ne de biz onları... Tarım toplumu sayılabilecek, oldukça yoksul, sekiz milyon nüfuslu bir ülke. D hil olduğu Doğu B[illegible] Türkiye'ye çok düşük ücretle kadın işgücü transferi var. Özellikle fuhuş alanında kaçak çalıştırılıyorlar

Karadeniz kıyısının Bulgar yakasında Kiten kasabasında üç Bulgar kadınla sohbet ettik. Onlar kendi deyimleriyle "komünizm öncesi ve sonrası yaşamlarını, kadın hareketi, feminizm ve Türkiyeli kadınlar hakkındaki düşüncelerini anlattılar. Violetka Guergieva, 39 yaşında, iki çocuğu var, meslek lisesi aşçılık bölümü mezunu. Kocasıyla birlikte altı odalı bir otel ve elli kişilik bir lokanta işletiyor. Mivka Kirova, 58 yaşında, üç çocuklu, ilkokul mezunu, kendini bildi bileli temizlikçilik yapıyor. Nadejda Hristova Germanova, 45 yaşında, beş çocuklu, hem hemşire, hem de seramik el sanatları öğretmeni.

Eski ve yeni rejimdeki durumunuzu anlatır mısınız? Yaşamınızda ne tür değişiklikler oldu? Hangi dönemi daha iyi buluyorsunuz?

Violetka: Doğrusu ben sadece çocukluk yıllarımı seviyorum. Çünkü o zaman sorunları anlamıyordum ve sistemlerin benim için bir önemi yoktu. Aslında hep demokrasi istedim ve istiyorum. Demokrasi açısından komünizm sonrası daha iyi. Açık bir rejim, özel sektör serbest, özgürlük var. Ancak bizim ülkemizde şimdi, özgürlükten ziyade anarşi var.

Neyi kastediyorsun anarşiden?

Mesela bir mafya var. özel işletmelerden haraç topluyor. Vermeyenlerin işletmelerini yakıp, yıkıyorlar. Herkes mecburen veriyor, çünkü onlara karşı kimse bir şey yapamıyor. Polis her zaman geç geliyor. Aslında mafya sanmıyorum polisle işbirliği yapıyor ve onlara da pay veriyor, dolayısıyla her türlü sahtekârlık, kaçakçılık, kadın ticareti yürütülüyor.

Mivka: Benim için yaşam şimdi çok daha kötü oldu. Günde sekiz saat çalışıyorum, ayda 70-80 DM karşılığı olan 7400 leva alıyorum. Eskiden aldığımız para yetiyordu. Sağlık hizmeti, ilaç parasızdı. Şimdi her şeyi kendimiz ödemek zorundayız. Kocam hasta, ameliyat olması gerek, parasızlıktan hastaneye gidemiyor.

Nadejda: Komünizm öncesi ve sonrasında benim hayatımda çok büyük bir değişiklik olmadı. Ama pek çok insan için yaşamın daha zorlaştığını biliyorum. Örneğin kadınlar artık eskisi gibi istedikleri kadar çocuk yapamıyorlar, çünkü çok daha fazla çalışmak zorundalar, eski sosyal güvenceler yok. Hamile kaldıklarında işlerini kaybederler diye korkuyorlar. Sosyal haklar bakımından komünizm daha iyiydi. Ama ben şimdiki dönemi de seviyorum, çünkü seçme özgürlüğüm var, istediğim işte çalışabilirim, kendi özel işimi kurabilirim, bu benim için komünizmin vereceği ve her zaman geri alınma tehlikesi olan hayali güvenceden daha önemli.

Kadın-erkek ilişkileri nasıl? Eşlerinizle eşit konumda mısınız? Kadınların ezildiği, gerek ailede gerekse toplumda ikincil konumda oldukları konusunda ne düşünüyorsunuz? Kadınlara karşı şiddet, örneğin dayak yaygın mı?

Violetka: Kocamla eşit değilim. Ama bence bu onun erkek olmasından değil, farklı karakterde olmasından kaynaklanıyor. Her şeyi benden daha önce ve kendi bildiği yolda başarıyor. Ekonomik olarak bağımsızım. istediğim kadar parayı kullanabilirim. Ama birlikte çocuklarımızın istikbâlini düşünmek zorundayız. Onunla severek anlaşarak evlendim. Beni büyüten büyükbabamın bir öğüdü vardı. "Kızım, erkeğe sevgini çok göstermeyeceksin, seni her an kaybedebilir korkusunu taşımalı ki senin kıymetini bilsin," derdi. Bu öğüde uyuyorum ve mutluyum.

Mivka: Benim adam şimdi hem yaşlı, hem hasta. Bu benim ikinci kocam, eskiden gençliğimde hem birinci kocamdan olan çocukları hem de beni döverdi. Şimdi çocuklar büyüdü, evlenip gittiler, adam iyice yaşlandı, sakinleşti. Şimdi istesem ben onu döverim. Para da kazanamıyor bir şey söyleyecek hali de yok.

Nadejda: Birinci kocamdan ayrıldım, anlaşamadık. Şiddet de kullanıyordu. Şimdiki partnerimle evli değilim. Güzel bir ilişkimiz var. Özel iş kurma inisiyatifinde o bulunuyor. Ev işleri, çocuk bakımı, ailenin sorumluluğu bana ait. çünkü böyle yetiştirildik biz. Zenginlik mutlaka parayla olmuyor. İyi bir aile yaşamı, çocuklarınla gurur duyabilmek, severek yaptığın bir iş yaşamı... Bu anlamda zenginim. Seramik işini çok seviyorum. Özellikle mitolojik motifler yapmak hoşuma gidiyor. Bulgar toplumunda erkeklerin genel olarak, kadınlardan kendilerini üstün görme gibi bir pozisyonları olduğunu zannetmiyorum.

Bulgaristan'da kadın hareketinden söz etmek mümkün mü? Bazı uluslararası toplantılarda eski Doğu Bloku ülkelerinden kadınlarla tanıştım. Onlar ülkelerinde feminizmin reddedildiğini, feminist kavramının kendileri için yeni olduğunu söylüyorlardı. Sizler için feminizm ne anlama geliyor?

Nadejda: Bulgaristan'da gerçek bir kadın hareketi yok. Birkaç kadın örgütü var ama onlar da genellikle partilere bağlılar. Feminizm bildiğim kadarıyla kadınların toplumda erkekler gibi iş, eğitim, meslek her alanda erkeklerden bağımsız olarak güçlü olmasını bütün sivil haklara sahip olmasını istiyor. Yani kadınların çıkarlarını savunuyor. Bulgaristan'da da feminizm pek bilinmiyor, bilinse de yanlış biliniyor. Bulgaristan'da feminizm? Elbette gerekli. Ama devletten, partilerden bağımsız olmalı! Gerçekten sadece kadınların hakları ve çıkarları için uğraşmalı.

Violetka: Bence bir kadın güçlü bir kişiliğe sahip olduğu zaman haklarını elde edebilir. Ama gazetelerden kadınların yaşadıkları şiddet ve baskı konusunda haberler okuyorum. Böyle kadınların örgütlere ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum. Ama bir kadın hareketinin Bulgaristan'da olabileceğini zannetmiyorum, çünkü bizim ülkemizin yapısı diğer ülkelerden çok farklı

Mivka: Bilmem ki ne söyleyeyim. Artık benden geçti, yaşlıyım ben...

Türkiye'de yaşayan kadınlara ilişkin bilginiz var mı? Türkiye Kadın Hareketi hakkında bir şey duydunuz mu?

Violetka: Burada yaşayan iki-üç Türk ailesiyle tanışmıştım, hoş insanlardı. Yalnız kadınların bir köşede baklava, börek yapmalarını, masaya oturmamalarını, masada sadece erkeklerin ve biz misafirlerin oturmalarını yadırgamıştım. Ancak modern Türkiye ve kadınları hakkında hiç bir fikrim yok

Nadejda: Türkiye'de İslamcı partinin şimdi iktidardan düştüğünü biliyorum. Ama Türkiye'de bir kadın hareketinin olabileceğini doğrusu hiç tahmin etmemiştim. Türkiye'nin Avrupa kesimindeki kadınların bizler gibi ancak bizden daha zengin olduğunu, Asya kesimindeki kadınların ise tamamen İslam'a göre yaşadıklarını düşünüyordum.

Mivka: Türkiye hakkında ne yazık ki bilgim olmadı. Ama siz bizden zenginsiniz öyle değil mi?

Türkiyeli kadınlara söylemek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Nadejda: Bütün kadınlara söylemek istediğim bir şey var. Politika, din, fanatizm hangi gerekçeyle olursa olsun savaşlara karşı çıksınlar, çocuklarını savaşa göndermesinler!

Violetka: Benim için milliyet önemli değil, bütün kadınlar çiçekler gibi dünyayı güzelleştirmeliler!

Mivka: Komşu kadınlara selam götür benden...

(Konuşmaları çevirmekte emeği geçen Borislav Vasilev'e teşekkür ederim.)

Hülya Eralp

Eylem kısa sürdü, ceza da ona göre

Erkek gizlice baldızının evine girer, yatağın altına saklanarak onun eve gelmesini bekler. Kadın eve geldiğinde, yatak odasında kız kardeşinin kocasını aniden karşısında görünce bağırır. Duyan olmaz, tecavüze uğrar.

Olay adliyeye intikal eder. Sonuçta erkek ucuz kurtulur; çünkü "eylem" çok kısa sürmüştür.

Bu tecavüz, kadınların yüzde yuzunun okuma yazma bildiği, parlamentonun üçte birini kadınların oluşturduğu, daha az militarist çağrışımı nedeniyle savunma bakanının bile kadın olduğu, genelde kadınlarla erkeklerin göreli olarak en eşit kabul edildiği, cinsel özgürlukler alanında dünyada ilk sıralarda yer aldığı düşünülen bir ülkede, Finlandiya'da yaşandı.

Finlandiya'da her yıl tecavüze uğrayan 350-400 kadın polise başvuruyor, tabii başvurmayanların sayısı bilinmiyor. İlginç olan şu ki, erkekler tanıdıkları kadınlara tecavüz ediyorlar. Enistenin tecavüzünde de, olayın başlangıcında iki kız kardeş ve koca-enişte birlikte hoş bir restoranda yemek yiyorlar. Abla, çocukları merak ederek eve gidince koca da onun arkasından restorandan ayrılıyor. Yani, baldızının evine girip tecavüz etmek için beklemeye koyuluyor.

Öteki Avrupa ülkelerine göre, kadınların tecavüze uğramaları durumunda daha az polise başvurmalarının temelinde cezalandırma sistemi ve erkek egemen sistem yatıyor. Ote yandan, "kıta Avrupası'nda erkeklerin en az 'tecavüz' suçu işlediği ülke Finlandiya'dır" diyenler de var.

Belki de durumu en iyi yargı sistemi açıklıyor. Çünkü, tecavüz ettiği için hakkında soruşturma açılan erkeklerden yalnızca sekizde biri ceza alırken, kalanlar için ya kadınlar şikâyetlerini geri alıyor, ya da delil yetersizliğinden erkekler beraat ediyor. Hoş, tecavüzün cezası da zaten ortalama 20 ay, ilk tecavüzde bunun sadece 10 ayını yatıyor. İkinci kez tecavüz eden ise 15 ay cezaevinde kalıyor.

Asıl yaygın cezalandırma sistemi ise bir tür şartlı tahliye. Yargıçların çoğunlukla erkek olduğu notuyla, "kadın seksi giyinmiş," "tahrik etti," ya da "eylem az sürdü" gibi mazeretlerle yargıçlar tecavüzcülerin cezalandırılmasını bir ikinci tecavüze kadar erteliyor. Bu durum da, tecavüze uğrayan kadınların polise başvurmamasını açıklıyor.

İsveç, Norveç gibi öteki İskandinav ülkelerinde tecavüzcü erkeklerin yüzde 90'ı cezalandırılıyor. Finlandiya'da ise bu oran sadece yüzde 60.

1996 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Finliler'in yüzde 80'i bu cezaları hafif bularak ağırlaştırılmasından yana. Yasalara göre, tecavüz ile ilgili en yüksek ceza 10 yıl olmakla birlikte, böyle bir uygulamayı hatırlayan yok.

"Finlandiya'da, bu alanda, iki tür suç var: biri tecavüz, öteki de bir insanı öldüresiye dövmek. Eğer biraz abartırsam, ikinci kez tekrarladığında 10 ay yatmayı göze alırsan, pratik olarak birini öldürmemek kaydıyla haşat edebilirsin ya da bir kadına tecavüz edebilirsin," sözleriyle Helsinki Üniversitesinde Hukuk Tarihi Profesörü Jukka Kekkonen Finlandiya'daki durumu özetliyor.

Enistenin baldıza tecavüz olayında, yerel mahkeme 2 yıl hapis cezasına çarptırırken, bir üst mahkeme, "hafifletici nedenlerle," tecavüzcüyü şartlı olarak serbest bırakıyor. Yani, bir kez daha bir kadına tecavüz ederse 15 ay yatacak. Gene, bu olayla ilgili dedikodulara bakılırsa, "eylem" kısa sürdü, çünkü enişte "iktidarsız"dı. Bu nedenle, mahkemenin ortada "büyük" bir suç görmediği ileri sürülüyor.

Ust mahkemenin bu kararı Finlandiya'da "tecavüz"ün her yönüyle tartışılmasına yol açtı. Şimdi kadınlar, tecavüzlerin caydırılması için erkeklerin daha ağır cezalandırılması taleplerini yükseltiyor. Kadınlar, "eylem kısa sürdü" gerekçelendirmesine öfkelenirken, yarın da, "bu penis küçük, bununla tecavüz olmaz" denmesinin önüne geçmek için, "tecavüz" için kanıt gösterme zorunluluğunun kaldırılması yönünde tartışmayı yaygınlaştırıyorlar.

Tecavüz, eğer açıklanabiliyorsa, başka ne gerekir?

Reikko Leena

Burnunu kesip, idama mahkûm ettiler

Kocasının ailesi, başka bir erkekle ilişkisi olduğu gerekçesiyle Kejal'in burnunu kesti ve idama mahkûm etti. O şimdi kadınların desteğiyle illegal yaşamak zorunda.

Bu yılın nisan ayında, Kürdistan Yurtseverler Birliği kontrolünde bulunan, Süleymaniye iline bağlı Rania ilçesinde, namus koruma gerekçesiyle bir kadına canice saldırıldı. Bu kadın Kejal Hıdır Hüseyin'di. Henüz yirmili yaşlarda olan Kejal, evli. Kocasının yakınları Kejal'in başka bir erkekle ilişkisinin olduğundan şüpheleniyorlar. Öldürme kararı alıyorlar ama Kejal'in hamile olduğunu öğrenince, ölümü doğuma kadar erteliyorlar. Önce işkence yapılan Kejal Hüseyin'in daha sonra burnu kesiliyor. Kızının yanında bulunan yoksul baba, nüfuzlu erkek tarafının baskısına rağmen kadın gruplarıyla ilişkiye geçiyor ve Kejal kaçırılıyor.

Kejal ölüm tehdidi altında, bir avuç kadının yardımıyla illegal yaşıyor. Şimdi. Irak İşçi Komünist Partisi ve bu konuyla ilgili çalışma yapmak için kurulan komite, Kejal Hüseyin'i yurt dışına çıkarmak için çeşitli girişimlerde bulunuyor. Iraklı Kadının Haklarını Savunma Komitesi, Irak İşçi Komünist Partisi Komitesi, Irak Mülteciler Meclisi; "Kadının öldürülmesine karşı çıkalım" isimli bir imza kampanyası başlattı. Komite, Kejal Hüseyin'in yurt dışına çıkarılmamasından Birleşmiş Milletleri (UN) sorumlu tutuyor. Iraklı kadının Haklarını Savunma Komitesi, Türkiye'deki çeşitli sivil örgütlenmeleri ve kadın kuruluşlarını arayarak bu konudaki desteklerini göstermelerini istiyor. Biz de Kejal yaşasın, onun burnunu kesenler cezalandırılsın istiyoruz. Biz Türkiyeli kadınlar da Uluslararası Af Örgütü'ne ve Birleşmiş Milletler'e bu taleplerimizi iletelim. ,

Bir kadın gitti, bir kadın geldi

İrlanda Cumhurbaşkanı yine bir kadın. 1990 yılından beri İrlanda Cumhurbaşkanı olan Mary Robinson'dan sonra bu kez de Mary McAleese Cumhurbaşkanı. Eski şarkıcı yeni kürtaj karşıtı bir politikacı, bir feminist ve bir çevreci kadın ile eski bir polis emeklisi erkeği geride bırakarak seçilen McAleese 46 yaşında, Belfast doğumlu. Kadınlar açısından bakıldığında koyu Katolik ve kürtaja karşı bir kadının Cumhurbaşkanı seçilmesinin nasıl bir zafer olduğu tartışılır ama McAleese önemli "ilk"lere imzasını atmış. 1994'de Belfast Queen's University'nin rektör yardımcılığına getirilen ilk Katolik kadın. Üstelik İrlanda'nın da Kuzey İrlanda kokenli ilk devlet başkanı.

Mutlu kadınların sonu

> "Makineler, Amerikalılar'ın mutlu edebildikleri yegâne kadınlardır."
>
> **Paul Morand**

Bazen kadınların kendilerim ya da başka hiçbir şeyi benimsemedikleri kadar evlerini ve ev eşyalarını benimsediklerini düşünüyorum. Hele "ev"li iseler ve ev dışında çalışnnyorlarsa bu özdeşleşim daha çok oluyor. Camlarımı sildim, ütüm var, çamaşırlarım balkonda kaldı, perdelerimi yıkadım astım, içim açıldı... Evim, güzel evim! Gezme dönüşlerinde anneler "insanın evi gibisi yok" derler ya... Babalardan duymadım pek.

Engels'in yüzyıl önce "evcil kölelik" dediği konum kadınlara üç bin yıllık bir miras. Irkçı, dinsel ve sınıfsal eşitsizlikler sona ermediğine göre de bu durum bir süre daha değişmeyecek elbette. Nazilerin kadının yaşam çerçevesini tanımladıkları ünlü sloganları 3K; Kinder (Çocuk), Kirche (Kilise), ve Küche (Mutfak) günümüzde yeni uyarlamalarla devam ediyor. Feminist hareketler bütün bu ideolojilerle savaşırken, bir yandan da bu faşist değerlerin kadınlara benimsetilmiş olmasıyla, yani dördüncü K (Kabullenme) ile de savaşmak zorunda. Üçgenlerde ya da dörtgenlerde yaşamak zorunda olmayı kendi seçimi sanan birçok kadın yok mu?

Birkaç yıl önce bir arkadaşım iyi bir semtten kelepir bir ev satın aldı. Eşi ödemeleri, alım satım işlerini tamalayıp iş bitti sanırken, ben ve arkadaşım bu dünyadaki cennetimizi yaratmak üzere evi adeta yeniden yapmaya başladık. Kullanışlı, rahat, şık, özgün, sevimli ve sıcak olması... Evden olmasını istediklerimiz bu kadarcıktı. Sonra istekler ve tutarları artmaya başladı. Kemer geçişler açıldı, merdiven çıkışma nişler, nişin içine lambalar, müzik köşeleri, fiskos alanları, asma tavanlar, yarım bar, yerden ısıtma, yakın aydınlatma, eskilerin tabiriyle şark köşesi, gömme dolap, üzerinde güve delikleri bulunan eski süsü verilmiş konsollar, terasa barbekü, zemin kata ocak, bahçeye kuyu, kuyunun yanma çardak... Ben çatıya rüzgâr gülü, katlar arası asansör ve kapıya da doberman önermiştim ama tadilat başlayalı neredeyse iki yıl olmuş ve yeni yapılanlar da çoktan eskimeye başlamıştı. Evin son hali tabii ki cennet olmadı ama gelişmiş bir tarikatın tapınağı oldu: Zengin kocası olan zevkli kadınlar tapınağı.

İşte o günlerde kadınların evlerine olan aşklarını çok düşünmüştüm. Ev, herkes için önemlidir ama herhalde kadınlar için olduğu kadar değil. Erkekler eviyle flort eder, kadın ise "eviyle evli"dir. BM raporlarına göre gelişmiş ülkelerde ev kadınları haftada 56 saat, gelişmekte olan ülkelerde ise 65 saat, Türkiye'de 80 saat çalışıyorlar, ve 216 tur ev işi yapıyorlar. Yılda 13 bin tabak, 3 bin tencere, 6 bin bardak, 18 bin çatal, bıçak, kaşık olmak üzere toplam 5 ton bulaşık yıkıyor, 30 bin m² yer siliyorlar[1, 2] "Çalışıyor musun?" diye soruluduğunda "Hayır, ev kadınıyım," diyorlar.

Yüzyılın başında teknoloji devrimiyle kadınların ev işi yoğunluğu ne kadar azalmış olsa da ve erkekler bulaşık, çamaşır vb. makinelerin başına geçmekten egemenlikleriyle ilgili bir rahatsızlık duymasalar da, bu makineler kadın eşyası olmaya devam ediyorlar. Eve alınan eşyalar kadına alınmış gibidir. Geleneksel adı çeyiz, kentlerde ise özel günler ya da anneler günü hediyesidir. Reklamlar, annenize fırın, süpürge, mutfak robotu, buharlı ütü, iki kapılı buzdolabı, otomatik çamaşır makinesi alın der (Babanıza... demez). Bunlarla anne-kadınlar mutlu olacaklar, dans ederek ev işi yapacaklardır. Mutlu ve güzel ev kadınları deyince aklıma Ira Levin'in bilimkurgu romanı *Kumpas* geliyor.[3] İri göğüslü, güzel, bakımlı, hep gülümseyen, evlerini pırıl pırıl tutan, eşinin ve çocuklarının her isteğini kaşılayan ve hiç yorulmayan kadınların aslında Erkekler Kulübü'nün özel imalatı robot-kadınlar olduğu anlaşılıyordu romanın sonunda. Kitabı bitirdiğimde, "Bu sentetik kadınların ve gerçek erkeklerin sonu ne olacak?" diye düşünmüştüm. Erkekler ölümlüydü, kadınlar ise ölümsüz. Kadınlar makineydi, makineler ölür mü?

Şekerpınar Köyü yakınlarında karşıma çıkan makine mezarlığı makinelerin de ölümlü olduklarını bir fotoğraf gibi gösterdi bana. Kötü bir benzetme ama "İşte" dedim "Mutlu ve güzel makine kadınların sonu!.. Ve erken ölümleri!"

Gebze yönünde otobandan ayrılıyorsunuz, Şekerpınar Köyü'ne doğru mısır tarlaları, sebze bahçeleri arasında yürürken, beyaz metale çarpıp yansıyan güneş ışıkları gözünüzü alıyor. Beyaz ve metalik tepeler düşünün, etrafı yüksek duvarlarla çevrilmiş, bekçisi ve bekçi köpekleri olan, bir kilometrekarelik bir alan... Burası beyaz eşya mezarlığı. Hızlı modernleşme ve tüketim sendromu sonucu vaktinden evvel ölen ev makinelerinin atıldığı bir yer. İstanbul'un buzdolabı, çamaşır makinesi ve fırın eskileri, hepsi tanıdık, bildik eşyalar, üst üste istif edilmiş. Bazılarının üzerindeki çıkartma resimler, çiçek yapıştırmaları ve mutfak lekeleri hâlâ duruyor. Araba mezarlıklarından daha hüzünlü, çünkü aralarında çok genç ölüler var. Belli ki daha modeli eskimeden, motoru stop etmeden "kocaları" onları gözden çıkartmış. Ya "eskisini getirin, yenisini alın" kampanyası ve yeni modelin dayanılmaz çekiciliği ya reklamların bombardımanı sonucu, kuma gibi yenisi gelince eskisi de bir köşede kalmayacağına göre, sokağa atılmış. Belki de para çoktur, harcanacak yer aranıyordur, belki yeni eve (büyük olasılıkla kendi evlerine) taşınılıyordur, yeni eve yeni eşya psikolojisine girilmiştir. Belki evin erkeği bir gün mutfağa girip fırın makarna pişirmeye ya da Migros'tan alınanları buzdolabına yerleştirmeye kalkmıştır ya da pervaneli makinede çamaşır yıkamak zorunda kalmıştır. Belki kardeşler, eltiler, dünürler arasında bir yarış vardır, onların çamaşır makinesinin takım elbise(!) bile yıkıyor olması çok önemli bulunmuştur aile arasında. Belki ev kadının bir konuda psikolojik ödullenmesi sağlanacaktır, bir iki eşyanın yenilenmesinden eskiyen bir ilişkinin yenilenmesi umulmaktadır. Evlilikle ilgili sorunlarım yeni eşya alarak gidermeye çalışan birçok kadın veya erkek tanıyorum.

Duvarın üstüne oturup bu gözden düşmüş ve Narayama Dağı'na terkedilmiş gibi duran makinelerin "çahştıkları" yılları gözümün önüne getirmeye çalıştım. Çeyiz olarak gelmediyse, sonradan alınması pek de kolay olmamıştır...

Hele evlenilen erkek "tarım kafalı" ise, "karının iyisi altı ay yaşar" diye şaka yapabiliyorsa, "çamaşır makinesi almaya ne gerek var, sen varsın ya" diye de yarı şaka yapabiliyorsa... Yine de pazarlama piyasası ağır basıp peşin fiyatına en uzun taksitlerle ve önce buzdolabı, sonra fırın, sonra çamaşır makinesi sırasıyla eve beyaz eşya girmiştir. Makineleri süslemeyi de severiz (bakınız: minibüsler, kamyonlar vd. arabaların içi ve dışı) Onların soğuk, metalik, yağlı. kireçli ya da pash gövdelerine, zadegan evlerinde hizmetçilerin fırfırlı bone ve önlüklerle dolaşmaları gibi, etamin örtüler, orlon süsler, seramik meyveler, çiçekler, sepetler konduruyoruz. Hem ev cennetimize uyması için, hem de onlara duyduğumuz minnetin bir ifadesi olarak. Onlar bizim işçimiz, bakıcımız, iyiliğimiz, güzelliğimiz, sağlığımız, boş zamanımız, bağımsızlığımız, özgürlüğümüz.

Erkekler dünyasının hiçbir zaman ve hiç de önemli bir parçası olmayan beyaz eşyaların, erkek statüsündeki alternatifi arabalar... İletişim dünyasındaki örnekleri bilgisayarlar. Bu ikisi de beyaz eşya gibi çabuk tüketiliyor. Gerçi henüz "çamaşır leğenlerinize çiçek ekin" gibi bir reklam cıngılında "eski bilgisayarlarınızı saksı yapın" ya da "arabalarınızı bozulduğu yerde bırakın" dendiğini duymadık. Ama erkeklerin arabalarıyla olan ilişkileri de yukarıdaki erkek "özdeyişi"ndeki yaklaşımla çok benzeşiyor; arabanın iyisi altı ay bile yaşamıyor!.. Çok düşünüp, sorup soruşturup, hatta âşık olup aldıkları arabalarından da bıkıp, ne kusurunu bulsam da değiştirsem diye bakmıyorlar. Bu yüzden araba mezarlıkları anamalcı tüketim sisteminin ilk çöplükleri oldu zaten. Bilgisayar çöpluklerinin oluşacağı süreç ise henüz yaşanmadı. Okuduğumuza göre çekik gözlü mucize programcıların ülkesinde her türlü ev işini yapabilen, kristal vazoların tozunu bile alabilen, yemek pişiren, telefonlara cevap veren ev robotları üretilmeye başlanmış. (Cinsiyetleri ve cinsel işlevleri belirtilmemiş.) Tokyo civarındaki robot mezarlığı yazısında buluşuncaya dek... İçinizi ferah tutun, kadınlar sahicidir. Erkekler de...

Suna Karaküçük

(1) *Kadınlar Nasıl Özgürleşecek?* Sosyalist Parti Yayınları. (1990) Ankara
(2) *Güneş* Gazetesi. 5 Mart 1991 s. 4
(3) *Kumpas*. Ira Levin (1986). E Yayınları.

Kadınların çok engelli yaratıcılık koşusu

Psikolojide, 6-11 yaş arasındaki döneme (Latency Period) gizlilik dönemi deniyor. Erikson'un dönemlerinin dördüncüsü. Odipal meselelerinizi, halledip ya da halledemeyip geride bırakıyor; bu döneme girip bir nebze olsun dinleniyorsunuz. Dinleniyorsunuz ki, buluğ çağı tabir edilen, kişisel tarihçenizin en belalı dönemine girmeden önce toparlanasınız. Elzem "Beş Sene Mektep Tatili."

Bu şahane dönemin, biyolojik olgunlaşmamanın doğal sonucu bir dönem mi, yoksa cinsel davranışın baskı altında tutulduğu baskıcı külturlere özgü bir dönem mi olduğu, tartışma konusu. Ne kadar tartışılırsa tartışılsın, buluğ çağında hiçbir baraj, set, kapı, baca, kilit dinlemeyen cinselliğin, bu dönemde bizleri rahat bıraktığı muhakkak. Bu dönemin en önemli özelliği **yeteneklenme** donemi olması.

Mesela ben, ilkokulda çalıştığım kadar ders, bir daha çalışmadım. O parlak dönemimde matematikten bile acayip anlıyor, zevkle havuz problemlerini çözüyor, en nihayet satrançta babamı yeniyordum. Kendimi kitap okumaya, dünya meselelerine, gönül işlerine kaptırıp beynimin matematiksel yarısının dumura uğrayacağı ve zaman zaman "Allahım beynimin diğer yarısını nerde düşürdüm!" diye hayıflanacağım günlerden, fersah fersah uzaktım. *Resimli Bilgi, Cumhuriyet Ansiklopedisi* gibi ansiklopedileri zevkle okuyor, ilim irfan yüklemelerine doymuyordum. Konsantrasyonumu ise daha önce bir yazımda "Çanakkale geçilmez" diye tasvir eylemiştim. Yani havuz problemlerimin başındaysam, yer yerinden oynasa aldırmıyor; konsantrasyonumdan taviz vermeksizin yalnız ve yalnızca başında bulunduğum "İşimle" ilgileniyordum.

Heyhat! Bahtiyar ve erkeksi bir dönemmiş. Sonraki gunlerimde, bu muhteşem günlerimin tath hatırasıyla idare etmekten başka, ne kaldı elimde? Şimdi konsantrasyon gücüm -unumu eleyip eleğimi asmamla birlikte delice artmakla birlikte- her an yırtılıp lime lime olmaya temayüllü bir bez parçasını hatırlatıyor. Tüm emperyalist güçlerin topa tutsa yıkamayacağı bir direniş kalkanından ziyade. (Teşbih hastalığına tutulmuş üslubumu da, takdirlerinize teslim ediyorum.)

Sadede gelmemi haykırmanız icab etmeden, girişimi yapıyorum: Biz kadınların ruhsal ve duygusal gel gitleri yüzunden habire iğdiş edilen yaratıcılıklarının sorumlusu kim? Bizi kelebeğin kanat çırpmasından etkilenmeye, gözümüzün önünde sergiledikleri kendi modelleriyle teşvik eden toplum, yani anneciklerimiz mi? Genlerimiz mi? (Her boka bu kadar aldırış edip yavrularımızı, erkeklerimizi düşündürte duşünderte nesillerin devamı meselesi mi yani?) Kendimiz mi? Böyle olmak, habire aşk meşk aile yavru düşünmek, bizim zayıflığımızın, disiplinsizliğimizin eseri midir yani? Erkekler "Düşünce Disiplinini Kuvvetlendirme Merkezi" adım taşıyan gizli salonlarda, yalnızca yaptıkları işi düşünmeye mi eğitiyorlar acaba kendilerini? Kas güçlendirir gibi, benmerkezci yanlarını mı güçlendiriyorlar?

Tabii ki, güçlendiriyorlar bu özelliklerini. Bu özellik zaten onlara fazlasıyla ihsan edilmiş. Ama diyelim erkek anneleri, oğulcuklarından yalnızca kendilerini düşünmelerini, gerisini boş vermelerini isterken, kızlarından habire onları, babalarını, küçük kardeşlerini, kurdu kuşu, mahallenin namusunu duşünmelerini, taleb etmezler mi? Yani hem potansiyel var "erk" sahibi kişilerde, hem de hayat boyu idmanları bu yönde.

Colette *Avare Kadın*'da kadınların her şeye takılıp, dünyevi meselelerle uğraşmaktan yazamamaları meselesini ne güzel anlatır. Oysa hayatı boyunca hiç evlenmeyip aşk mektuplarıyla gönül işlerini yürüten, günde 16 saat yazmaya muktedir Balzac, bir kadının göz yaşlarıyla, ancak kitaplarında kullanacağı bilgiyi toplayıncaya kadar uğraşıyordur. Asla ve asla kendini kaptırmıyordur. Kadınların en canhıraş, en acıklı sorunu bu: **kendini kaptırmak**.

Ehmizi, kolumuzu tekerin altına kaptırmış gibi bizi kazalara uğratan; yaralı, sakat bırakan hain özelliğimiz. Kendimizi aşka meşke yani erkeklere haddinden fazla kaptırmıyor muyuz? Haddinden fazla, zira erkekler için böyle bir sakatlık asla söz konusu değil. Gözlerinizin içine kara sevdalanmış âşık olarak, sizin nerdeyse yüz misliniz yoğunlukta bakan adam, on dakika sonra arkadaşlarıyla ocakbaşı sohbetine, futbol maçına, ya da yazdığı yazıya yüzde bin beş yüz konsantre olmaya muktedirdir. Sizse o bakışların ateşiyle bir hafta kadar leylalanmış vaziyette ortalıkta dolanın durun bakalım.

Şöyle de diyebilirsiniz: "Kim takar yaratıcılığı be! Aşkı bu kadar hain yoğunlukta yaşamanın güzelliğini, iki kıçı kırık "eser" için ancak pinti erkekler takas eder." Bu bir tercih, bir duruştur ve aşk hastalığı çekerek, değil bir, birkaç ömür fındık fıstık gibi harcanabilir. Ama beni hasetten çatlatan, erkeklerin aşk yaşamak konusunda mangalda hiçbir kadına kül bırakmayıp sonra da hayata dair her türlü projelerini harikulade bir tik tak'lamayla yürütüyor olmaları. Yani bu mühendis ruhların: "Ne şiş yansın ne kebap" "Ne yardan geçerim ne serden" mevzuundaki başarıları, beni kıskançlıktan kudurtuyor.

Böyle bir kendilerini olayın vahametine kaptırıp, yaşadıkları an diliminde, diğer dilimlere sıçramaktaki üstün başarı halteri, benim "Bu modeli anlayalım da uygulayalım"vari naçizane muhendislik hezeyanlarına kapılmama neden oluyor. Zira bence doğrusu bu: Onların yaptığı. Ayrıca:

1. Tango iki kişiyle yapılır.

2. Biz duygu deryalarında can çekişirken onların iş kotarmaları, sıkı bir adaletsizlik bu! duygusu yaratıyor bende.

Kazıklanmışım, kandırılmışım hislerinden yakamı kurtaramamama neden oluyor.

Adamlarda bölmelerin arasındaki betonarme duvarlar yüksek mi yüksek. Bir bölüm sular altında kalsa dahi (diyelim aşkın ıstırabı durumlarından), yandaki kompartımanda proje bürosunun ışıkları sabaha kadar açık. Yani acıklı bölmeden sağlıklı bölmeye anında geçebiliyor erkekler.

Kadınlarda bu duvarlar mı mevcut değil; çok mu az harç konulmuş, sular mı fazla geliyor, bölme duvarları mı çok alçak? Kadınlar âşıksalar tum hayatları o aşkın pençelerinde kıvranmaya başlıyor. Hayat güç bela "idame" ettiriliyor gerçi. Ama tüm konsantrasyon, tüm beyin dalgaları bir mevzuya yöneltilmiş vaziyette. Kadınların bu haline ben, **tek kanallı radyo** da diyorum.

Bir kadın yaratmaya and içmişse, ustune üstlük bir de zırıl zırıl yetenekliyse, onu bu hayatlardaki sınavların en zorlusu bekliyor. Londra'da bir apartman dairesinde şiddetli aşkının mahsulü iki küçuk çocuğuyla bir başına tıkılı kalan Sylvia Plath, bu meselenin en acıklı, ağır ve harikulade örneğidir. Kocası yeni sevgilisiyledir, Sylvia Plath çocuklarla. İçi darmadağın, kalbi paramparçadır. Amerika'dan gelip çocukları alıp göturmeyi öneren annesine "Çok sarsıntı geçirdiler; şu an hayatlarındaki tek güvence benim" der. "Bu işin içinden tek başıma çıkmalıyım." Kadınlar çocukluysalar, bir de devasız bir aşkla bağlı oldukları çocuklarım düşunürler günde 24 saat. Hiçbir erkeğin maruz kalmadığı ağır bir durum.

Oysa Plath işin içinden çıkamaz. Londra'da yaşayan koca -Ted Hughes- parmaklarını kıpırdatmaz çocuklar için. Erkeklerin âdeti olduğu üzre, yalnızca para gonderir. Plath yaratıcılığından vazgeçseydi: "Yazdırmıyor işte bana hayat." "Çocuk mocuk muhallebi, grip geçireyim bari hayatımı", deseydi, o korkunç günleri aşabilirdi muhtemelen. Ama kimi günler beş-altı şiir yazarak, hem ruhunu kâğıtlara akıtmak, hem annelik, hem o buz gibi şehirde "ev" işleri, "dünya" işleri; mumu iki yanından ateşe vermek işte. Plath dayanamadı. Kim dayanabilirdi ki? Kim taşıyabilirdi? Kırık bir kalp onu orta yerinden ikiye ayırmışken. En zayıf, en acı, en acıklı haliyle. Kadınların yaratması çok daha zor. Çok daha. Çok daha.

Perihan Mağden

björk

Kediye uçmayı öğretmeye çalışan kadın

Björk. Melek sesli diva. İzlanda'nın dünya müziğine ve hayal dünyamıza bir armağanı. Enerji dolu, yenilikçi, ilham verici ve yaratıcı bir kadın. Yeni albümü *Homogenic* ile yüreklerimize yerleşiyor.

"Rastlantı ancak seninle bir anlam kazanıyor. Sen beni acil bir vakaya dönüştürüyorsun," diye başlıyordu şarkı. Bir yanda kemanlar ve viyola, öte yanda bildik techno ritmleri. Ve fazla fazla Björk ruhu.

"Şu an bulunduğum noktaya gelmek için çok uzun bir yol kat etmem gerekti," diyordu Björk. 21 Ekim 1966'da İzlanda'nın başkenti Reykjavik'te yerleşmiş bir hippy komününde dünyaya gelmişti. Müzik yaşamı erken başladı. Küçük yaşta müzik eğitimi aldı. İlk plağını on bir yaşında doldurdu. İlk gençliğini punklarla birlikte, "daha iyi şairler, daha iyi romanlar ve daha iyi müzikler" arayarak geçirdi. Exodus, Tappi Tikerrass, Kukl ve Sugarcubes topluluklarıyla çalıştı. Birlikte gezdiği insanlar, Björk'ün o gunlerde gerçek bir anarşist olduğunu, imza vermekten ve sanatçı hiyerarşisinden nefret ettiğini, muzikten çok şarkı sözleriyle ilgilendiğini anlatıyorlar. Bu gün ise plakları çok satan, yüzü dergi kapaklarında sık sık görünen bir yıldız o. Ama Sugercubes'den ayrılarak yeryüzüne çıkması, büyük plak şirketleriyle anlaşarak dört solo album yapması onu sıradanlaştırmıyor. Müzisyenliğinin yanı sıra kişiliğiyle de, "hayallerdeki karşı-yıldız" o. Yani hem yıldız, hem de yıldızlığını bir güç gösterisine donüştürmeden yaşıyor. (Öyle görünüyor...) Hem herşeyi reddediyor, hem yaptıkları çok tutuluyor. İnsan bu işte bir yanlışlık mı var, diye şüpheleniyor.

Çok uzun bir yol. Çevresindekilerin dergilere verdikleri demeçlere şöyle bir bakıyorum, o uzun yolda gelene geçene otostop çekermişim gibi. İzlanda gerçekten küçük bir ülke. İnsan İstanbul'da kapı komşusunu bile tanıyamıyor. Ama İzlanda'nın İngiltere'deki kültur ateşesinin bile bir Björk anısı var: Sugarcubes günlerinde Björk bebeğini kucaklar, sokaklara konser ilanı dağıtmaya çıkarmış. Bir gün ilanları dağıttıktan sonra, süper markete girmiş. Elindeki şampuanı değiştirmek istediğini söylemiş. Kasiyer sormuş: "Peki hangi marka şampuan istersiniz?" Björk "Şampuan yerine süt istiyorum," demiş. "Bebeğim için." Anlaşılan madalyonun bir yüzünde yoksulluk varmış, öteki yüzünde ise muhalifliğin getirdiği inatçılık. Sugarcubes'un menajerinin anlattığına göre Warner şirketi topluluğun plaklarını yapmak için milyarlar teklif etmiş. Sugarcubes elemanları omuz silkmişler. Menajerin yüreğine inince de, eline bir şişe viski tutuşturmuşlar.

Bjork o günlerde de ilgi çekici kişiliği ve müthiş enerjisiyle tanınıyormuş. Ama sorumluluk sahibi bir anne olduğu da dillere destan. Kendisi bir aile insanı değil, bir ailede büyümemiş biri. Ancak, oğlu Sindri'ye çok düşkün, oğlu söz konusuyken herşeyi unutabiliyor. Zaten, bir kadının çocuğuyla sıkı ilişkiler kurması için geleneksel aile bilincine gereksinimi yok. Björk Sindri konusundaki duyarlılığında aşırıya da kaçabileceğini geçen yıl kanıtladı. Oğlunu havaalanında sıkıştırıp soru yağmuruna tutan bir gazeteciyi evire çevire dövdü. Yani biraz eli maşalı. Kendi kişiliğini oluşturan en önemli etkenin annesinin duyduğu guven olduğunu vurguluyor. Çocukken evin anahtarı hep onda kalırmış. Güven de böyle bir güven. Aile yok ama güven var. Düşkünlük var, sevgi var. Tabii, ait olunacak bir ülke de var. Pagan inanışlarla yoğrulan az nüfuslu genç bir ülkenin değerleriyle yükseliyor, Björk.

İzlanda'yı dilinden düşürmüyor. Alıp başını solo albümler yapmaya yabancı diyarlara gittiğinde ise, en çok arkada bıraktığı ülkesini özlüyor. Karşı-yıldız Björk kendini İzlanda'ya ait duyumsuyor.

Bjork öykülerinden "çıkarmamız gereken sonuç" O'nun gerçek bir çılgın olduğu. İnsanların biraraya gelip hep bir ağızdan söylediği bu. "Björk delidir." *Anchor Song* adlı şarkısını ülke çapında bisiklet turuna çıktığında yazmış, yolda bir çiftçinin evine uğramış, evdeki piyanoda bestelemiş parçayı. Bir gün Tayland'da tatildeymiş. Bir restoranda yemek yiyormuş. Tabii onu o ortamda tanıyan yok. Çıkmış, piyanist şantör'ün yanında şarkı söylemiş. Karşılığında, sabaha kadar içki ısmarlamışlar kendisine. Berlin'de yalnız başına çıkıp, Turkler'in barlarına takılırmış. Almanya'da bilen bilir, en tehlikeli yerlerdir. Türk bistroları. Björk'un başına birşey gelmemiş neyse ki. Aslında bu anlatılanlar kafası biraz bozulmuş her insanın yaşıyabileceği şeyler gibi geliyor, bana. "Aşırı çılgın" etiketi Björk'te iyi durmuyor. Gösteri Endüstrisi böylesi etiketlere bayılır, ne yazık ki. Ses ya da birikimlilikten çok, yapay aşırılıklar ister. Var olan birkaç hoş yönü abartır ve ortaya yalandan söylenceler çıkartır. Björk'te belki buna kurban gidiyor biraz. Kadınla ilgili yazılan her yazı ünlemlerle dolduruluyor.

Aslında Björk'ü kendi verdiği ipuçlarıyla değerlendirmek gerek. Bir radyo istasyonunda konuk Güzin Ablalık yaparken yaşadıklarıyla, örneğin. İlk başta dertli insanlarla alay ediyor, kadınlara kendilerine kazık atan erkekleri öldürmelerini falan öğütlüyor. Sonra gerçekten çok sorunlu biriyle konuşuyor. Allak bullak hale gelip, radyoyu terk ediyor. Odasına kapanıyor. Yaşlı ve tanrılaşmış rock yıldızlarıyla düet yapmayı sürekli reddedip, yer altına yakın duran Poly Harvey'le şarkı söylemeyi düşlemesi de kayda değer. Ayrıca cinselliği konusunda alaylı bir biçimde açık konuşması da, cinsel kimliğine dair özgüvenini kanıtlıyor. Bir arkadaşı tutmuş, onun için "O bir seks hayvanı" demiş. "Çok flörtçüdür ama kimsenin kalbini kırmamaya çalışır." Björk ile ilişkilerinden konuşurken kahkalar atıyor. Yüksek sesle gülen kadınları çok sevdiğimden, bu yönünü hemen aklımın bir köşesine yazıyorum.

Dedikodular bir yana, somut çalışmaları bir yana. Bjork dort yol ağzında gerçek bir seçim yapan kadınlardan. Kariyerini yerüstünde sürdurmeyi seçmiş. Şimdi gördüğü ilgiye şaşırıyor, "Ben her zaman böyle giyinirdim, şimdi herkes giyim tarzımı övüp duruyor," diyor. Oğlu Sindri'yi okula yazdırdığı için eskisi kadar göremekten yakmıyor. Her aksandan beğendiği sözcükleri alarak yarattığı kendine özgü İngilizce'siyle şarkılar söylüyor, müzik programlarına çıkıp, resmen kendi kendine konuşuyor. Ne abartıldığı kadar çılgın, ne iddia edildiği gibi deli. Ama belki de hayallerimizdeki yıldız. Çünkü kendini oyunlara kaptırmıyor. Gabriel Garcia Marquez'den etkilendiğini, George Bataille'ın *Gözün Oyküsü* adlı kitabına taptığını soylüyor. Edebiyat tarihinden beslenmiş biri olduğu kesin. Geçtiği yolların bütün tozunu toprağım taşıdığı yeni albümü ile tartışma yaratı-

yor. Çünkü zorluyor insanların beğeni sınırlarını. "İzlanda coğrafi olarak dünya üzerindeki en genç ülke ve inşaası hâlâ sürüyor," diyor Björk. "Bu yüzden benim kullandığım sesler de, henüz tamamlanmamış sesler." *Homogenic*'teki kemanların sinir sistemini, sesin ciğerleri ve oksijeni, ritmin de kalbi simgelediğini varguluyor.

Hayallerdeki yıldız... Yıldızımız, hem mütevazı olsun, hem şirin, hem ilgimizi hakedecek kadar yetenekli, çarpıcı ve çalışkan olsun isteriz. Bir yönüyle de bize benzesin. Kaset kapağındaki Miki Geyşa kılığı bu özellikleri çağrıştırmıyor mu?

Kültürlerin kesiştiği noktalarda oturan ama bildiğini okuyan bir şarkıcı zaten Björk. Bu yüzden tamdık malzemeleri kolay öğütebilen gösteri dünyası için zor lokma. Tayland'da parasız içki için şarkı söylemesini, Picasso'nun restorana gidip, bir peçeteye resim yaparak, hesaptan yırtması gibi görüyor Prodüktör Nelle Houper. Belli ki çevresindekiler Björk'e çok hayret ediyor. Hayranlıkla hayret bir arada. O ise içindeki çocuk kadını en çok şarkılarında azat ediyor. Şarkılarındaki kahramanlarda, örneğin *Isobel*'deki kalbi kırık kadında ışık buluyor: "Adım Isobel, kendimle evliyim. Aşkımı Isobel, kendi kendine yaşayan." *Enjoy* adlı parçada "Basitliği, sadeliği sevdiğini" söylüyor. Kendisiyle yapılan söyleşide ise; "Benimle biri neden röportaj yapmak ister?" diye soruyor. "Ben eskiden yalnızca büyük yazarlar ve bilim adamlarıyla yapılan röportajları okumak isterdim. Ben yalnızca bir pop yıldızıyım. Söyleyebileceklerimin çoğunu şarkılarımda kullanıyorum." Orgazm olmayan kadınlarla konuşup, "Feminist düşünce toplumsal yaşamımıza yansıyor. Ama yatakta işler kolay değişmez. Kafanız feminist ama becerilen taraf hâlâ sizsiniz. Kadınlar gururları için ayağa kalkmalı. Orgazm olamayacaklarsa erkeklerle sevişmek yerine, mastürbasyonu denesinler," diyecek kadar pratik (geçen yıl eylülde bir hayranı ona bombalı paket yolladıktan sonra, kendini öldürmüştü. Bu çok da anlaşılamayacak bir eylem mi?)

Çok uzun bir yol yürümüş genç bir kadın; ona yüklenen etiketler var karşınızda sonuçta. O piyasada tutunmak gerçekten zor olmalı. Kendinizi doğru ifade etmeniz ise nerdeyse olanaksız. Hatta Björk gibi basit tümcelerle konuşuyorsanız bile, başınız dertte. Ben Björk'ün çocukluk anısına vurulmuştum. onun yalnız geçen çocukluğu boyunca arkadaşlık ettiği kedisine, kuşları rahat kovalasın diye, uçmayı öğretmeyi kalkmasına. (Siz kime uçuş dersleri vermek isterdiniz?) Tabii, müziğe kazandırdığı paganist güç bütün çocukluk anılarından daha etkileyici. *Homogenic* in soğuk ve gizemli parçalarını dinlerken, Björk'le ilgili bütün laf kalabalıklığını unutuyor ve müziğin insanın kimi duyumlarına nasıl uçma gücü verdiğini görüyor insan. Biraz kedi, biraz kuş, biraz Björk gibi...

Gamze Deniz

zeki demirkubuz'un *masumiyet*'ini seyrettim

gerçeklik üzerine bir aşk filmi! ya da aşk üzerine gerçek bir film

masumiyet'in başarısından sonra yönetmeni zeki demirkubuz'la bir sürü röportaj yapılmış. bunların elime geçenlerini okudum ve ilk filmi olan *c blok*'u da görmediğim için, itiraf etmeliyim ki, *masumiyet*'le ilgili pek olumlu beklentilerim yoktu. çünkü zeki demirkubuz, her söyleşisinde insanın içine fenalıklar getirecek kadar marksist geçmişiyle hesaplaşıyordu ve on seneyi aşkın süren bir hesaplaşmanın sonucunda hâlâ bu olaydan çıkamamış olması ona ilişkin ümitlerimi sınırlandırdı. şahsi gözlemlerim şu yöndedir ki; bu tür hesaplaşmalara takılanlar bir türlü tüketmedikleri bir öfke denizinde bata çıka ilerliyor ve bu nedenle anlatacak pek başka şeyleri olmuyor. zaten bu "on iki eylül'den evvel..." hikâyeleri bir âlemdir. okuduğu üniversitenin kapısından çıkarken bir sol gösteriye rastgelmiş olanlar bile marksist hegemonyanın ruhlarında açtığı derin yaralardan bahsederler ve çoğunluğun şahsi tarihindeki pireler, ortak resmi tarihin pirelerinden bile bin kat daha fazla deve yapılır. dolayısıyla bu hesaplaşmalar iyice sinir bozucu olur. demirkubuz'unki ise böyle üfürükten değil, sahici bir tarih. işkence görmüş, üç yıl hapis yatmış. ama filmini bu kadar iyi bir film yapan ne siyasi geçmişi ne o tarihle olan kavgası. zeki demirkubuz, belli ki yaşamış bir adam, türkçe sanat yapanların nedense pek azına nasip olacak şekilde görmüş geçirmiş. siyasi faaliyeti de bunun bir parçası ama o kadar. anlattıklarına bakarak söylüyorum "esas hikâye" başka yerde. gerçi artık sürekli olarak beyoğlu sinemasının kahvesinde oturduğunu da okudum ve biraz canım sıkıldı. oralara takılırsa mevzudan kopar ve böyle iyi filmler çekemez diye endişe ettim.

masumiyet çok iyi bir film. bir kere, seyrettiğim türkçe filmler içerisinde, kahramanların ve konuşmaların inandırıcı olduğu nadide bir örnek. üstelik de anlatıldığında hiç de olmayacakmış gibi görünen bir hikâye anlatmasına rağmen. ve nasıl ki hayat bize en olmadık şeyleri yaşatırsa *masumiyet* de öyle gerçek ve gerçekçi.

aşk hikâyeleri anlatıyor zeki demirkubuz. ama bunlar popüler ya da rafine sanatta görmeye alışık olduğumuz türden, aşkın yüceltildiği, kutsandığı hikâyeler değil; aşk uğruna insanların telef olduğu, buna rağmen tutkularının peşinden gittiği, kadınlarla erkekler arasındaki egemenlik ilişkilerinin, bunların sonuçlarının, öyle tatlı tatlı, acıtmadan falan değil, kanırta kanırta gözümüzün içine sokulduğu; aldanmaya, gerçeklere gözünü kapamaya, sırtını dönmeye imkân vermeyen hikâyeler. aşkın pembe şekere bulanmamış hakiki yüzü! insanları vezir de edebilen aşkın nasıl rezil de edebildiği.

filmde aşk uğruna hayatları dağılan iki kadın var. kardeşinin kurşunuyla dili parçalanan ve hiç konuşmayan yusuf'un ablası ve cezaevi cezaevi gezen kocasının peşinde şehir şehir gezen pavyon şarkıcısı-fahişe uğur (onun böyle androjen bir ismi olmasını çok hoş buldum.) bu iki kadından -adını bilmediğimiz- abla, boyun eğmiş gibi görünüyor. ama işte onun elinde kadınlığın, daha doğrusu mazlumluğun belki de en çaresiz silahı var: küsmüş. gerçi sessizliğinin, dilinin mecazi anlamda değil fiziksel olarak yokluğundan mı, yoksa bu küslükten mi kaynaklandığı muğlak ve filmin böyle bulanıklaşan başka noktalarını da çok çekici buldum. abla, küslüğünü ağır dayağa rağmen sürdürüyor. şerefine sahip çıkmak, kendisine zulüm reva görenlere hiç olmazsa muhabbetle karşılık vermemek. direnmenin binbir yüzünden birisi bu.

uğur'un başını eğmek ise çok zor görünüyor. yusuf'un dediği gibi, "abla ne olacak böyle, hep rest çekiyorsun..."; bekir'in âşık olduğu gibi, "bu böyle dimdik konuşuyor..." ama fuhuşla kazandığı hayatı ve ondan daha önemlisi hep dik tuttuğu başı erkeklerin, hayatın, bu kavanoz dipli dünyanın balyozundan bir türlü uzak kalamıyor. kalkan baş ezilir! en çok başı dik olan en fazla darbe yer. zalim, mazlumun direnci karşısında kudurur.

bunlar hikâyenin kadınlarla ilgili özeti. bir de erkekler tarafı var. hani arada bir söylediğimiz bir şey var; erkek egemenliği kadınları baskı altına alır ama erkeklerin hayatını da sınırlar diye. işte bu kuru lafın çok iyi örnekleri var *masumiyet*'te. yusuf, evli ablasını kaçıran askerlik arkadaşını vuracak birisi değildir besbelli. bu yüzden tam on yıl cezaevinde yatar. hayata belli ki bir temiz aile çocuğu olarak başlamış olan bekir ise, başka birine âşık olan uğur'un ardında hayatını heder etmiştir.

bütün bunların dışında, demirkubuz'un sinema dili son derece ekonomik; orhan'ın ölüsünü görmeden önce, yusuf'la çilem'in başarılı bir görüntüsünü birkaç saniye uzatması dışında sarkan, göze batan hiç bir sahne aklımda kalmadı filmden çıktığımda. kendimi tekrar ettiğimin farkındayım ama diyaloglar çok inandırıcı (derya alabora'nın saç modeli için aynı şeyi söyleyemeyeceğim.) demirkubuz'un argoyu, alt-kültür dünyasını çok iyi tanıdığı belli. üstelik de, "bakın bende ne numaralar var," dercesine bunu gözümüze sokmuyor. türkçe film yapan yönetmenler genellikle her marifetlerini etrafına bir de fistolu sutaşı çekerek gösterdikleri için *masumiyet*'in bu özelliği takdire ayrıca değer.

uzun lafın kısası filmi görün derim. okur yazar kadınların da aile kadınlarının da uzak tutuldukları bir dünyada geçiyor *masumiyet*. o dünyanın, o başka hayatın, o hayatın kadınlarının bilgisini edinmek için bile değer buna. *masumiyet*, masum olup olmadıklarına bakmadan gerçek hayat hikâyeleri anlatıyor çünkü bize. üstelik de ne bize, ne hayata, ne de hikâyelerine acımadan.

ayşe düzkan

Bireysel kurtuluştan aşk afyonuna

Kadının Adı Yok yayınlandığı dönemde birçok bakımdan tartışmalı da olsa önemli bir işlevi yerine getirdi; çok sayıda kadının bazı feminizan temalarla tanışmasını sağladı. Duygu Asena'nın ilk kitabı _Kadının Adı Yok_'la son kitabı _Aynada Aşk Vardı_ arasında yalnızca bir zaman farkı değil, bir politik içerik farkı da var.

***Aynada Aşk Vardı*, Duygu Asena, Milliyet Yayınları, Beşinci Basım, Kasım 1997. Roman.**

Duygu Asena'nın son kitabı *Aynada Aşk Vardı*, piyasaya çıktığı ilk hafta üç baskı yaparak, okuyucularından, bundan önceki kitapları kadar, belki de daha fazla rağbet göreceğim gösterdi. Duygu Asena feminizmin Türkiye'de sesini duyurmaya başladığı 80'li yıllarda, gerek *Kadınca* dergisindeki (daha sonra da *Kim*) konumu ve yazılarıyla, gerekse de kitapları, özellikle de rekor düzeyde baskı yapan ilk kitabı *Kadının Adı Yok*'la bir tür feminizme damgasını vurmuş bir isim. *Kadının Adı Yok*, Türkiye'de bir "ilk" olma niteliği taşıyan cesur bir kitaptı. Duygu Asena bu kitapta, kadınlar için hâlâ tabu sayılan birçok şeyin üzerine gidiyor, daha önemlisi bunu incinebilir, yaralanabilir bir konumdan, gizlenmeden, "ben" diyerek yapıyordu. Yazar, samimiyetiyle ve herkesin anlayabileceği bir dil kullanarak pek çok kadını ve genç kızı etkiledi, onlara cesaret vererek, bir anlamda feminist temaların popülerleşmesini ve yaygınlaşmasını sağladı.

Buna karşılık, Duygu Asena -muhafazakâr olmayan çevrelerde- daha çok iki alanda yoğunlaşan eleştirilerle de karşılaştı. Bunlardan ilki, kitaplarının edebi bir nitelik taşımadığına ilişkindi. Yazar bu eleştiriye dün ve bugün de, edebiyat yapmak gibi bir iddiası olmadığını söyleyerek karşılık verdi. Diğeri ise daha çok benim de içinde yer aldığım bazı feministlerin gündeme getirdiği bir eleştiriydi. Kabaca özetlersek, Duygu Asena, erkek egemen toplumun ve tek tek erkeklerin önüne çıkardığı engellerle cesur bir biçimde mücadele eden, okumayı, çalışmayı, erkek alanında erkeklerle rekabet ederek onlar kadar başarılı olmayı beceren ve bu süreçte cinsel özgürlüğünü de elde eden bir kadın tiplemesiyle bireysel bir kurtuluş yolu öneriyordu kadınlara. Bundan ibaret kaldığı ölçüde bu öneri hem kadınların bu toplumda da kurtulabilecekleri gibi bir yanılsamaya neden oluyor, hem de kadınlararası dayanışmanın, kolektif bir politik mücadelenin kadınların kurtuluş mücadelelerindeki temel önemini gölgede bırakıyordu.

Aynada Aşk Vardı, üç kuşak kadının, anne, kız ve torunun birbirbirini izleyen ve içiçe geçen öyküleri. Biri Cumhuriyet kuşağının, biri 68 kuşağının, diğeri ise 70'lerde doğmuş olan, bugünün genç, modern kadını. Üç kadının yaşam öyküleri, yaşadıkları aşklar, aşkla ilişkileri ekseninde anlatılıyor. Hatta denebilir ki, farklı kuşaklardan olmaları, kişilikleri, uğraşları vb. konular romanda aşkın kapladığı merkezi yerin fonundan dolgu malzemesinden ibaret. Ve birbirinden her şeyleriyle farklı bu üç kadını kitabın sonunda aşk birleştiriyor. Her biri, kendilerine ayrılan son bölümleri, "Ben yine de aşk için yaşayacağım" cümlesiyle bitiriyorlar aynaya bakarak.

Aynada Aşk Vardı pek çok bakımdan ele alınabilir kuşkusuz. Ben kitap hakkında, bana çok önemli görünen bir noktada, *Kadının Adı Yok*'la *Aynada Aşk Vardı* arasında bir yol kat edip değişen mesajın politik anlamıyla ilgili birşeyler söylemek istiyorum. Duygu Asena'nın ilk kitabındaki kadının, bir kız çocuğu olduğu zamanlardan başlayan sorgulaması ve arayışı, bir özgürleşme ve başarı arayışı olarak nitelenebilir. Kuşkusuz aşk ve ilişkiler yine önemli bir yer kaplar ama önce babasının, sonra tam da aşkla bağlandığı erkeklerin önüne çıkardığı engelleri yıkmaya çalışarak ilerler o kadın. Okuyabilmek, çalışabilmek, iş hayatında başarılı olabilmek temel bir önem taşır. *Aynada Aşk Vardı*'da ise, üç farklı kadının arayışları, bir aşk ve kişisel mutluluk arayışıdır esas olarak. Kuşkusuz aşkın verdiği acı ve yarattığı engeller yine söz konusudur, ama kurtuluş aşkla gelir eninde sonunda: "Ben yine de aşk için yaşayacağım". İlk aşkına bağlı kalmaktan, sonraki talihsiz iki evliliğinde hep suçluluk duymuş olan Nilüfer, aşkının anısına ikirciksiz bağlanmakla kurtarır ruhunu. Boşandıktan sonra yaşadığı ilişkilerde aradığını bulamayan Nilgün, sonunda, elli yaşında, evleneceği adamı bulur. Bütün modern kadın hastalıklarını yaşayan, fazla kilolarıyla sorunlarından sonra anoreksia nevroza ile aşırı kilo verip ölümden dönen, punk olan, saçım yeşile kırmızıya boyayan, sonra da topuklu pabuçlara ve seksi giysilere yönelen Nil, doğru adamı bularak tüm bunlardan kurtulur. Bir gün içinde, tüm sıkıntılar biter, tüm topuklu pabuçlar vb. atılıp saçlar örülür. Kızın yalnızca dış görünüşü değil, karakteri bile değişir. İşte aşk bunlara kadirdir. İş hayatında başarılı bir kadın olduğu anlaşılan Nilgün'ün nasıl bir iş yerinde ne yaptığı yazmaz kitapta. Ortalarda bir yerlerde, halkla ilişkiler gibi bir iş yaptığını anlarız. Nil üniversite öğrencisidir. Hangi bölümde olduğunu öğrenemeyiz. Bunlar önemsiz ayrıntılardır romanda.

Anlam ve değer kaybının, radikal toplumsal değişimlere ve politikaya inançsızlığın damgasını taşıyan bir dönemde yaşıyoruz. ABD'de, Avrupa'da evliliğe, tekeşliliğe geri dönüş, insanların toplumsal dönüşümlerden umutlarını kesip kendi küçük dünyalarında mutluluğu arama eğilimlerini ifade ediyor bir yanıyla. Diğer politik hareketler gibi, feminizm de bundan payını aldı. Duygu Asena'nın iki kitap arasındaki yolculuğu, bireysel kurtuluştan, her türlü politik sorgulamayı askıya alabilen bir bireysel mutluluğa varıyor.

İnsanlar arası yabancılaşmanın, parçalanmanın giderek arttığı ve kadınlarla erkekler arasındaki ilişkinin ciddi bir sarsıntı geçirdiği bir dönemde, yani belki de aşkın her zamankinden daha imkânsız olduğu bir dönemde, aşk yüceltmesi yaygın bir olgu haline geldi. Kadınlara aşksız yaşamayı önermek gerekmiyor elbette (gerçi bunu gayet tutarlı bir biçimde öneren feministler de yok değil ve onların önerilerini benimsemesem de, gerekçelerinden öğreneceğimiz çok şey olduğunu düşünüyorum) ama yine de aşkı ne idüğü belirsiz, mistik bir kurtarıcı olarak algılamaktansa, tarihsel ve toplumsal bir olgu olarak aşkın ne olduğu ve verili toplumsal cinsiyet ilişkileri çerçevesinde kadınlara ve tabii bir bakıma erkeklere de neler yapabildiği konusuna kafa yormaktan daha çok çıkarımız olduğunu düşünüyorum. Belki daha eşitlikçi bir aşkın tohumları da burada gizli. Duygu Asena'nın kitabı bir toplumsal gerçeği yansıtıyor: bugün bile, hatta belki de en çok bugün, erkeklerin tersine, aşkın kadınların hayatında ne kadar merkezi bir rol oynadığı gerçeğini. Bu açıdan, pek çok başka yapıt gibi bir belge niteliği taşıyor. Ve sonunda da yansıttığı gerçeğe teslim olmaktan başka bir şey yapamıyor; imkânsızı istemek unutulmuş.

Duygu Asena'nın edebiyat yapma iddiasında olmaması, bir alçakgönüllülüğün ifâdesi olmanın yanı sıra, kendi niyetinden bağımsız olarak edebi eleştiriye karşı bir kalkan işlevi de görüyor. Burada kapsamlı bir edebi eleştiriye girmek niyetinde değilim ama, çok gözüme batan bir iki şeyi de söylemek istiyorum. Sonuçta edebi nitelik taşıma iddiası olmasa bile, insanların tüketimine sunulan yazılı bir metnin belli standartlara uyması lüzumsuz bir şey değil bence.

Farklı kuşaklardan insanların içiçe geçen öyküleri edebiyatta, özellikle de kadın edebiyatında yaygın olarak kullanılan bir kurgu tekniği. Duygu Asena da bu tekniği benimsemiş. Öyle olunca, bu çok farklı kuşaklardan insanların neredeyse aynı sözcükler ve aynı üslupla konuşmaları yadırgatıcı. Dayak gibi kimi feminist temaların romanda ele alınışı, politik doğruların sloganvari bir üslupla dile getirilmesi tehlikesinden kurtulamamış. Okuma keyfini azaltan şeylerden biri de, yazar Duygu Asena'nın, "Bütün kadınlar böyledir işte" türünden genellemelerle anlatıyı sık sık kesintiye uğratması.

Duygu Asena Türkiye'de tartışmasız bir biçimde en çok okunan kadın yazar. Bu da yazdıklarının kadınlar tarafından önemsenmesini, tartışılmasını zorunlu kılıyor. Birilerinin çıkıp, "Kadın kadının kurdudur", "Feministler birbirini yiyor" deme olasılığına aldırmadan bunu yapabilmenin, kadınların kurtuluşu için emek veren bütün kadınların yararına olduğunu düşünüyorum.

Nesrin Tura

İçimizdeki kız çocuğu

Yine bir kız çocuğu anlatıyor, yine üç kadının öyküsünü. Küçük kız, anne, anneanne. Tıpkı *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git*'teki İlaria, Olga ve torunu gibi, *En Mavi Göz*'deki Pecola gibi, *Pantolon Giymek İstiyorum* ya da *Antonia'nın Yazgısı*'ndaki gibi. Ve şimdi Pascale Roze'un 96 yılı Goncourt Ödülü kazanan *Avcı Sıfır*'ındaki Laura Carson gibi bir kız çocuğu. Babalar oğullarına kalıt olarak soyadlarını,- uğraşlarını, mallarını bırakırken, anneler kızlarına gizlerini, yaşanmamış aşklarını, yarım kalmış sevişmelerini bırakıyorlar. Genç kızlar ise büyüyüp kadın olunca annelerinin içindeki kız çocuğunu -anca- görebiliyorlar. Bazen de anne atlanarak anneanne ile, yani bir önceki kuşağın kadınıyla, dünkü kuşağın kadınından daha iyi anlaşılıyor gibi. Sanki anneanneler daha durmuş oturmuş, daha anlayışlı, daha hüzünlü. Ama anne? Ulaşılamayan anne! Kendi derdine düşmüş, çocukluğumuzu "sonsuz boğuntu" haline getiren, sevmeyen, sevilmeyen anne...

Annesine annelik yapan kız çocukları vardır. Laura gibi. Kapının arkasında ya da merdivenlere oturmuş, odasına kapanan annesinin ağlamalarını dinleyen ya da annesinin kuşkulu gece gezintilerini, yabancılarla buluşmalarını izleyen, durmadan "Anne anlat bana, cevap ver anne," diyerek yüzüne bakan kız çocukları. Laura'nın tek istediği nevrasteni hastası annenin kapandığı odadan çıkıp, canlı, gülümseyen bir yüzle kapıda gözükmesidir. Oysa annesiyle paylaştığı tek doyum, onun küçük kızına parmaklarıyla şeker yedirmesi sırasındaki dokunmalarıdır. Bu, yıllar sonra sevgilisi Bruno'dan beklediği tek fantezisidir Laura'nın. -Fantezi, söylemeye cesaret edemediklerimiz oluyor-.

Neyse, kaçalım, uzaklaşalım bu konulardan. Hiç bazı kitapları kapak resmine bakarak aldığınız olur mu? İnsanlarda okuma tutkusu başlatan kitap kapakları vardır. *Avcı Sıfır*'ın kapağı da bunlardan biri. Küçük ağzı, ince uzun parmakları, tomurcuk göğüsleri, geniş kalçaları ve çiçek açmış dehasıyla iğne oyası bir kadın resmi: Laura. Çocukluğunda cezalandırılıp odaya kapatılmayan kaç çocuk vardır? Ya da dua etmeyen kaç çocuk? Laura da böyle. Annesi için dua ediyor, çok umutsuz kaldığında da kendisi için, bir çalı, bir çam ağacı, bir kuş, bir çakıl taşı veya bir buluta dönüşmek için dua ediyor. Mutsuz, hep mutsuz; matematik dehası olması, çok basamaklı sayılarla ezberden işlem yapabilmesi bile onu mutlu etmiyor. Hayranlık duyduğu, neşeli, canlı ve konuşkan oluşuna öyküdüğü arkadaşı Nathalie ile de, bir "çocuk yiyicisi" olan anneannesi ile hep aynı öyküleri okurken de, düşlerinde bile sevmeyi başaramadığı annesiyle de, ilk sevgilisi olan Bruno ile de mutsuz Laura. Kendisiyle de mutsuz.

Annesine annelik yapan kız çocukları vardır. Kapının arkasında ya da merdivenlere oturmuş, odasına kapanan annesinin ağlamalarını dinleyen ya da annesinin kuşkulu gece gezintilerini, yabancılarla buluşmalarını izleyen, durmadan "Anne anlat bana, cevap ver anne," diyerek yüzüne bakan kız çocukları. Laura gibi.

Yaşamında bir gürültü var: Tsurukawa. Bir kamikaze pilotu olan -ya da uçağı- Tsurukawa, kitaptaki tek erkek değil ama tek erkek kahraman. Esas oğlan Laura'nın sevgilisi olan Bruno değil, o. Tsurukawa üç şey birden: Bir, bir avcı sıfır. Laura'nın yüzünü hiç görmediği babasının ölümüne neden olan avcı uçağı. Savaşın ve ölümün simgesi. "Kimliksiz bir piyon", bir kurban ama aynı zamanda Laura'nın da celladı. İki, Laura'nın kulak uğultusu Tsurukawa. Çocukluğunda başlayıp birlikte büyüdüğü, odasına girip başının etrafında uğultuyla dolaşan ses. Sevişmelerine bile eşlik eden, babasını yok ettiği gibi onun vücudunu da delip geçen kulak yangısı. Ve üç, Laura'nın gerçekten sevişebildiği, konuşabildiği ve dans edebildiği adam. Onu sık sık yoklayan imgesel adamı, dostu, erkek kardeşi, belki de asıl babası. Eğer Laura guios toplarıyla kulaklarını tıkamayı unutmuş ya da topları bulamamış ise, çevresinde hemen bir savaş başlatıyor. Sulara düşen patlamalar, dip gürültüsü, keskin ıslıklar, şimşek, parıltılı çığlık. Laura'nın teni diğer erkeklere kapalı. Laura öpüşme ve sevişme engelli bir kadın. Ama yalnızca Tsurukawa engel tanımıyor.

Ve gitgide engel de kalmıyor. Anne iyi bir üvey baba ile evleniyor, uzaklara gidiyor. Anneanne ve dede sırayla ölüyorlar. Bruno Laura'yı terk ediyor...

Laura ona baştan beri yabancı olan bu dünyadaki yaşamı durdurur. Eve kapanır, sürekli uyur. Tsurukawa'ya ulaşmak için başka erkeklerle yaptığı denemeler -tıpkı bir zamanlar annesinin gece gezintilerinde yaptığı gibi- işe yaramaz. Tsurukawa'dan başka tüm erkekler beceriksizdir. Yaşamı -ve Tsurukawa'yı- yeniden yakalama umuduyla Japonca kurslarına gider, araba kullanmayı öğrenir. Ve Bruno'yu son bir kez gidip gördükten sonra, onun okşamalarında annesini, anneannesini, Nathalie'yi anımsayıp ve elbette Tsurukawa'yı duyumsadıktan sonra, arabasıyla bir avcı sıfır dalışı yaparak intihar etmeyi dener.

Laura'nın kuşkuları, arayışları bitti mi, babasının kim olduğu, kimi sevip sevmediği soruları, deliliğe gidişi sona erdi mi bilmiyorum. Onun bunca eziyet gören bedenini merak ediyorsanız, kitabın kapağındaki ağlara takılmış kadına bakın. Yüzü için, yazarı Pascale Roze'un fotoğrafına bakın. Roze da Uzakdoğulu -Saygonlu- sayılır. Bu güne dek Goncourt Ödülü almış olan beş kadın yazardan -Triole, de Beauvoir, Charles Boux ve Duras'tan sonra- sonuncusu.

Ama okuyucunun kurumsuz ödülü, yapıtı Fransızca'dan dilimize çeviren Özdemir İnce'ye... Bir dili yeni ve olağanüstü güzel sözcüklerle başka bir dile dönüştürebilen bir ustaya. *Sıfır Avcı*'nın doğaüstü varlığım, Laura'nın çocukluk ve kadınlık acılarını böyle güzel bir Türkçeyle okuyabilme şansımızı Özdemir İnce'ye borçluyuz.

Suna Karaküçük

***Avcı Sıfır*, Pascale Roze, Çeviren: Özdemir İnce, Telos Yayıncılık, Birinci Basım, Mart 1997. Roman.**

PANO

• Hukuk öğrencisinden, saati 1 milyon liradan, evinizde çocuk bakılır. Tel: 0212 245 43 26.
Rüyam Öztuna

• Öğrenciyim, Taksim, Cihangir, Beşiktaş civarında paylaşacak ev veya pansiyon arıyorum.
Tel: 0212 230 80 94

• Hafta içi saat 10.30-19.00 arası dört aylık bebeğe bakıcı aranıyor. Bilgi almak için akşamları: 0212 249 01 22

• Yalnızım ve zor durumdayım. Masrafları ve kirayı paylaşmak üzere, evini benimle paylaşacak bir kadın arkadaş arıyorum. 9.00-18.00 saatleri arasında 0212 251 72 70 Dahili (2728-2714)
İlknur Fıçıcı

• Sennur Sezer Divan şairlerinden Mihri üzerine konuşacak. Canlı müzik eşliğinde Mihri'den şiirler okuyacak. 18 Aralık, 18.00.
Müzik: Alper Bakner, Mustafa Ay
Yer: Kadın Eserleri Kütüphanesi.

• Hale Sontaş sergisi "Yeryüzü Tanrıları ve Hapsedilmiş Doğa" 8-29 Aralık 1997.
Yer: Kadın Eserleri Kütüphanesi.

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 2.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM. altı aylık: 25 DM
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

25 Kasım **Dünya Kadına Yönelik Şiddete Son Günü**... Biz kadınlar da, evlerimizde, işyerlerimizde, sokaklarda şiddetle içiçe yaşıyoruz. Hem de, "namus cinayetleri"nden, gözaltında bekâret kontrolü ve tecavüzlere kadar şiddetin her biçimiyle...

Ailede... Öncelikle, evlerimizde, eşimizden, babamızdan erkek kardeşimizden geliyor şiddet... Hapsedildiğimiz kapalı alanlarda, küfürden dayağa, hatta tecavüze kadar nice şiddet biçimini en yakınımızdaki erkekler yaşatıyor bize.

Sokaklarda... Sokaklar sadece erkeklerin değil, bizim de. Ama çoğu kez bizi bekleyen gözle, sözle, elle taciz edilmek... Yürüyüşümüzle ya da saçımızın bir teliyle, birilerini "bir şekilde" tahrik etmişizdir. Ama aslında "esas suçumuz" evin dışına, sokağa çıkmak...

Okullarda... Bir erkek arkadaşımızla sohbet etmek bile yasak. Bu yasak bizi önce disipline, sonra bekâret kontrolü adındaki tecavüze, kimi kez de intihara sürükler. Bu kez taciz, öğretmenden, müdürden, kapıdaki polisten gelir.

İşyerinde... Her zaman dikkat etmemiz gereken en önemli şeylerden biri de, ücretler, çalışma saatleri dışında, işyerindeki cinsel güvenliğimiz olur. İşyerimizde bizi bekleyen tacizkâr bakışların, sözlerin ve tecavüze kadar uzanan pek çok tehlikenin hep farkındayız.

Savaşlarda... Kazanan taraf zaferini "ganimetine" tecavüz ederek kutlar. Göç etmek zorunda bırakılırız ve işsizliğe, evsizliğe, kötü beslenmeye mahkûm ediliriz. Savaş ekonomisini, zamlardan, vergilerden, fonlardan, küçülen-kapanan işyerlerinden, işten ilk atılanlar olmaktan tanırız en çok.

Gözaltında... Emniyet binalarında en unutulmayacak şey, kadın olduğumuz gerçeğidir. Buralarda da taciz, tecavüz tehditi altındayız. Çoğu zaman utanır, saklarız yaşadıklarımızı, kimi zamansa birer Şükran Aydın, Zeynep Avcı olur haykırırız:

Şiddete, tacize, tecavüze son!

(Aile İçi Şiddete Son Kampanyasını yürüten kadınların 25 Kasım bildirisinden.)

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre. (Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu) Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Basku: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.